

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 18 (68) • 10 MAI 1991

- CĂLIN ANASTASIU • GABRIEL ANDREESCU • PÉTER BÁNYAI • MIHAI BĂLĂNESCU • MARCIAN BLEAHU • DORLI BLAGA • LUCIAN BLAGA • PETRU CREȚIA • SORIN DUMITRESCU • IOANA IERONIM • RADU IONESCU • MIHAI KORNÉ • ALINA MUNGIU • DAN PAVEL • ANDREI PIPPIDI • ... ȘI MULȚI ALȚII

IN ACEST NUMAR ARTICOLE ȘI OPINII DE

● Instontoneu la Chișinău

Fotografie de NICOLAE RĂILEANU

O ȚARĂ FĂRĂ TRĂDĂTORI

O probă de geografie, îndrăgită de profesorii din generațiile mai vechi, era indicarea frontierelor statelor pe o hartă fizică. Puțini dintre noi ar fi capabili să traseze frontiera țării noastre tocmai în acea parte a ei în care elementul românesc este mai amenințat. Căci, în ciuda indifferenței dezolante cu care privim acel pământ, țara noastră se întinde până dincolo de Nistru. Există acolo câteva județe - cu terminologia în uz, câteva raioane - care fac parte din Republica Moldova - și deci fac parte integrantă din România-da-drept.

Cu riscul de a plictisi pe pușinii știutori, vom aminti că pe acel pământ, cu o populație românească majoritară de vreo 300.000 de oameni, s-a constituit, în august 1990, o pseudo-republică sovietică disidentă de Chișinău: R.S.S. Moldovenească Transnistreană. În această „republică”, mafia rusofonă, dezavuată formal, dar încurajată în fapt de Kremlin, protestind împotriva „naționaliștilor” de la Chișinău, s-a decis să apere poporul moldovenesc de excesele „extremiștilor” români: grația latină și tricolorul.

De atunci se desfășoară acolo una dintre cele mai mișcătoare probe de eroism românesc: puterea caută, fără succes, un moldovean dispus să-și trădeze țara, pentru a intra ca deputat în Sovietul Suprem sau, ca ministru, în guvern - și nu reușește. În adunarea care a decis constituirea acestei pseudo-republici „moldovenești”, nu s-a putut coopta nici un moldovean, și nici unul dintre sârmanii lui de țărani confrunțați cu o mizerie apocaliptică nu a acceptat să și-o schimbe pe luxul unei vieți de demnitar, plătit cu prețul renegării. Pentru noi, trăitori în spațiul levantinizat al Bucureștilor, obsedați de gândul că aproapele nostru e un posibil delator, incapacitatea unei puteri specializate în ingenucherea și coruperea conștiințelor de a găsi un trădător din 300.000 ține de domeniul miracolului.

Campionii ai situațiilor paradoxale (cea mai comună fiind „popor sărac în țară bogată”), suntem probabil singurul stat care și-a lăsat în afara frontierelor sale cea mai nobilă, cea mai demnă și cea mai curată parte a poporului. Suntem - după expresia unui poet - un corp cu inima în afară.

Dacă situația frontierelor poate avea o motivație neimputabilă poporului român, resemnarea în fața hârții politice actuale este o greșeală de neacceptat. Cu atât mai puțin poate fi acceptată conștințirea frontierelor de est printr-un tratat de amicitie cu statul agresor.

Toată suflarea românească din Basarabia și o bună parte dintre noi, cei de aici, au primit Tratatul româno-sovietic ca pe un act profund păgubitor intereselor naționale. Sacrificarea Basarabiei - care s-a petrecut, tulburător, chiar în zilele în care comemoram sacrificiul pascal - a acutizat sentimentul de frustrare al românilor „de dincolo” - pe care, cu un termen dulceaș, neputincios și lipsit de acoperire în comportamentul nostru, îi numim „frații de peste Prut”.

Dar - ca întotdeauna în istoria noastră - nimic nu este pierdut cu adevărat. Românii se trezesc greu - dar în cele din urmă se trezesc. Reacțiile patetice, apărute în presa de aici și de dincolo, nu pot lăsa indiferent pe nici unul dintre noi. Parlamentarilor le revine sarcina istorică - și atât de ușor se poate intra uneori în istorie - de a nu ratifica tratatul. Dacă printre cei 300.000 de români transnistreni nu s-a găsit nici unul care să facă jocul Kremlinului, putem spera că și printre parlamentarii noștri nu se va găsi nici un trădător. Basarabia așteaptă, cu emoție, reacția lor. Și poate că așteptările nu vor fi înșelate. „Sfatul Țării” (cotidian al Parlamentului din Republica Moldova) din 11 aprilie reia, pe prima pagină, o știre a postului de radio București, transmisă în după-amiaza zilei de 10 aprilie, care anunță că senatorul Romulus Vulpescu a cerut Guvernului României „să ia o atitudine concretă față de pactul Ribbentrop-Molotov, cu toate consecințele lui”.

În aceste zile, în care mai toate energiile noastre ar trebui să se îndrepte spre basarabani, Televiziunea a difuzat, la o oră de maximă audiență, un lung reportaj necomentat despre întâlnirea de la Eger. O întâlnire bogată în momente deplorabile, asupra cărora nu existăm să ne exprimăm întreaga noastră decepție. Dar totodată o întâlnire care, pentru cei ce urmăresc atent raporturile româno-maghiare, nu constituie, în fond, o surpriză. Supradimensionarea dificultăților, viziunea tragică asupra vieții, inclusiv în dimensiunea sa istorică, incapacitatea de a corela ambițiile cu posibilitățile practice sunt caracteristice pentru o parte importantă a poporului maghiar. Acestea reprezintă o povară care merită mai curând compasiunea decît indignarea noastră: Budapesta deține primul loc în statistica sinuciderilor. Nostalgia Ungariei Mari nu se poate stinge în câteva generații. Ea devine însă tot mai neputincioasă în planul acțiunii politice. Problemele Transilvaniei trebuie privite, desigur, cu maximă atenție, dar, totodată, cu calm și luciditate.

VICTOR BARSAN

(Continuare în pag. 8)

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ

„Plictisul lucrurilor învechite”

Ordinea de zi este baza organizării lucrărilor parlamentare. Este instrumentul prin care cele două camere se subordonează, în fapt, inițiativelor guvernamentale, dar, cel puțin teoretic, și mijlocul prin care parlamentul ar putea face presiuni asupra guvernului. Camerele nu își stabilesc ele însele ordinea de zi, dar o pot, conform regulamentului, aproba sau respinge, fapt care le rezervă o anumită libertate de manifestare. În situația – cu totul improbabilă acum când guvernul se sprijină pe o largă majoritate – în care ar apărea contradicții grave între executiv și legislativ, Camerele și-ar putea manifesta dezacordul, mai înainte chiar de formularea unei moțiuni de neîncredere prin blocarea ordinii de zi prioritare. Aceste „liste de subiecte” propuse Camerelor spre dezbateri sînt, de multe ori, spațiul unor adevărate jonglerii „diplomatice”. Să luăm câteva exemple. În perioada 25–28 martie au fost introduse pe ordinea de zi dezbaterile pe marginea Raportului de anchetă instituit în vederea cercetării evenimentelor petrecute la Tirgu-Mureș. Faptul că maghiarii tocmai comemoraseră Revoluția de la 1848 a determinat scoaterea dezbaterilor de pe ordinea de zi, ceea ce s-a dorit, probabil, o diplomatică „abdicare”. În ce privește cele două rapoarte asupra evenimentelor din 13–15 iunie, se pare că ele nu vor mai fi incluse niciodată pe ordinea de zi. Majoritatea parlamentară ar vota oricum împotriva deoarece nu agreează să își amintească marea de lucruri atât de grave, la care s-a făcut complice prin tăcere și – nu în puține cazuri – prin satisfacție secretă sau declarată. Dacă d-l Cuneșcu în ședința de luni a evocat iarăși pogromul din 14–15 iunie, imputînd Guvernului neputința de a-și asuma sinceritatea, s-au auzit din partea grupului F.S.N. proteste nearticulate cu semnificația că: „ne-am plictisit să ni se tot vorbească de lucruri atât de vechi și că ar fi momentul să ne ocupăm de treburile mai serioase și mai actuale”.

Luni după-amiază, 29 aprilie, opoziția a încercat să se folosească de acest instrument, pentru a bloca discutarea proiectului de Lege privind siguranța națională a României și cel privind funcționarea S.R.I. Domnul Nae Bedros, deputat P.N.L., a propus scoaterea acestor proiecte de lege de pe ordinea de zi. S-au înregistrat 66 de voturi pentru, 8 abțineri și 215 împotriva. Deci lucrurile merg mai departe, ca un tavalug greu, strivind orice împotrivire.

Aceste legi n-au intrat în discuție săptămîna care a trecut, din cauza unor evenimente care au focalizat nu doar atenția Parlamentului, dar și a națiunii întregi. Domnul Petre Roman a venit, așa cum știm, cu propuneri pentru o remaniere guvernamentală, care a fost un eșec usturător. În discuțiile avute cu opoziția, se stabilise data de 6 mai pentru a se negocia posibilitatea unui guvern de uniune națională. Termenul a fost devansat, primul-ministru preferînd să poarte discuții separate cu cîțiva reprezentanți ai unor partide politice, care au rămas în totală ignoranță, pînă în ultima clipă. Nici măcar F.S.N., și ne gîndim la grupurile parlamentare din Senat și Adunarea Deputaților n-au știut nimic de numirea domnului Radu Berceanu, a cărui înfrîngere este chiar mai spectaculoasă decît a domnului Dinu Patriciu, dacă ținem seama de faptul că împotriva lui au votat chiar colegii de grup parlamentar. Admițînd chiar că deputații ar fi fost mai puțin rachiunoși și ar fi aprobat toate propunerile primului-ministru, remanierea ar fi fost un eșec, întrucît nu aducea nici cel mai mic element de natură să sporească încrederea în actualul guvern. Din punctul de vedere strict al mecanicii parlamentare, un guvern de coaliție, în situația în care F.S.N. deține 66% ar fi fost inutil, iar dacă s-ar fi bîrborit cîștigarea unui plus de încredere din partea electoratului, ale cărui opțiuni s-au modificat substanțial în timp, atunci domnul Petre Roman ar fi trebuit să aștepte consfățirea

programată pentru 6 mai. Singurul element semnificativ al schimbării este mutarea domnului V.Stănculescu de la Ministerul Apărării la Ministerul Industriei. Domnul V.Stănculescu, în civil, își începe, cu noul portofoliu, traiectoria eclipsei.

După cele două zile ale Constituantei, joi, Adunarea Deputaților își revia lucrările cu punctul 5 de pe ordinea de zi: discutarea proiectului de Hotărîre pentru modificarea punctului 11 al articolului 45 din Hotărîrea Adunării Deputaților numărul 12/1990, privind Regulamentul Adunării Deputaților. Este vorba despre posibilitatea înființării unei comisii speciale a apărării și siguranței naționale. Potrivit regulamentului, Senatul poate crea o astfel de comisie, dar nu și Adunarea Deputaților, îndreptățită cel mult să participe la constituirea unei comisii mixte. Propunerea viza tocmai posibilitatea creării unei comisii separate în vederea discutării proiectelor de lege de la punctele 6 și 7 ale ordinii de zi (Siguranța națională și funcționarea S.R.I.). Modificarea este respinsă, ceea ce înseamnă că se dorește urgentarea aprobării celor două legi și, în consecință, simplificarea procedurii, intrînd în detalii observăm că într-o comisie separată a Adunării Deputaților, reprezentarea opoziției (conform principiului proporționalității) ar fi fost mai mare decît într-o comisie mixtă, ceea ce, se presupune, ar fi favorizat o rezistență mai importantă, conducînd, probabil, la modificări nedorite.

Pe de altă parte, însă, înmulțirea comisiilor este de natură să oculteze lucrările Parlamentului, deoarece ședințele lor au loc cu ușile închise, iar sistemul de comunicare cu opinia publică este cu totul inexistent. În țările cu tradiție democratică, atît comisiile permanente cit și cele speciale nu sînt – e adevărat – publice, dar ele fac obiectul unui comunicat de presă și al unui rezumat, care apare în fiecare săptămîna într-un buletin al comisiilor. La noi însă comisiile de anchetă, cel puțin, și-au impus un consemn de discreție care este în vigoare și acum după atîta timp de la încheierea rapoartelor. Membrii înșiși ai Camerelor nu au cunoștință decît de activitatea comisiilor la care participă, astfel încît divizarea atribuțiilor, utilă neîndoielnic, dar, fîntă fiind într-o stare confidențială de fapt (dacă nu de drept), favorizează tot soiul de manevre subterane, în favoarea unor grupuri care au tot interesul să submineze funcționarea corectă a aparatului democratic.

În cazul pe care tocmai l-am evocat, imposibilitatea creării unei comisii separate face ca Adunarea Deputaților să poată pretinde, cel mult, constituirea unei comisii comune cu Senatul, unde cele două legi aflate în litigiu au fost deja discutate și aprobate. Mai rămîne oare ceva de făcut? Să așteptăm, poate, o minune.

HORATIU PEPINE

Lucrare de DAN PERJOVSCHI

CRONICA IDEILOR POLITICE

Mărunta peticeală

Minunile nu apar în fiecare zi, ca să fim prozaici, ele sînt o acumulare de pași mărunți în sens pozitiv, care la un moment dat creează senzația (sau iluzia) minunii. Cînd însă în destin se produce o cotitură ce conține în ea însăși sensul dumnezeirii (așa cum am crezut că va fi revoluția), ne putem gîndi la o revelație. În acest context, probabil că d-l Roman a avut, atunci cînd a anunțat remanierea, o revelație. Cum să interpretăm altfel extazierile de genul: „România este o minune” și „începem un drum solid și sănătos”. Numai un moment de eclipsă a realității l-a putut determina să rostească asemenea vorbe teatrale, căci altfel ar putea fi bănuț fie de rea-credință, fie de inconștiență. Pentru că acumulara trectată de deziluzii, regrese și poticneli nu poate conduce în nici un caz spre concluzionarea unei „minuni” ci, mai degrabă (dacă este să facem o comparație cu primele zile din decembrie '90), spre ideea unei „lucrări diavolești”. Dar d-l prim-ministru, consecvent în neclintirea-i de pe înaltul scaun, nu vede și nu aude, crezînd că patima și tonul convingător (sau autoconvingător) pot electriza masele (fie ele de protestatari stradali, sindicalști nemulțumiți, parlamentari semidevotați și fesenști deziluzionați) care, ghidate de „logica”, vor porni umăr la umăr spre „lupta cea mare” a susținerii unui guvern incapabil să guverneze. Scapă domnia-sa din vedere un amănunt important: că tot mai frecvent, sprijinirea reformei se confundă cu susținerea propriei sale persoane și a partidului al cărui „lider național” este. Cînd dînsul îndeamnă „toate forțele conștiente” să dea o mîna de ajutor, are probabil viziunea unei miini herculeene, lungă cit diagonală țării, care să-l scoată din impas pe dînsul și partidul. Căci impasul este într-adevăr mare și a început să capete dimensiunile și proprietățile unei veritabile „găuri negre”. Domnul Vătășescu a făcut în sensul acesta o prezentare destul de lucidă a situației, avertizînd că ne pîndește colapsul economic. Cu o pînză nu tocmai transparentă pe ochi și ignorînd complet asemenea prevestiri, d-l Petre Roman deplînge soarta grea a miniștrilor remaniați, uzura lor fizică și psihică, înscăunînd o serie de alți „tehnocrați”. Printre care și două personaje de altă coloratură: domnii Dinu Patriciu și Miheea Marmeliuc. Primul, deși nu face parte din P.N.L. (încercîndu-se astfel crearea unei false impresii), „are totuși convingeri liberale din '44, pe care nu a avut cum să și le schimbe”, ca și cum nu s-au mai văzut transformări de optică politică și într-un timp mai scurt, uneori chiar de cîteva ore, dar în peste 40 de ani...

Domnul Patriciu a fost recuzat pentru că, așa cum demonstra foarte enervant d-l deputat F.S.N. Petre Turlea, „a criticat de multe ori reforma guvernului, care nu s-a schimbat”. Deci, origindeștica noi, ori n-ai ce căuta.

În rest, cea mai interesantă mutare de șah este a d-lui general Stănculescu, la Ministerul Industriei, uitîndu-se probabil că la greu, adică în eventualitatea de nedorît a falimentului economic, dînsul mai are un picior de pus în ghips. Remanierea, care mai curînd poate fi asimilată cu „remaierea” unui ciorap găurit, nu va aduce nimic nou pe eșichierul politic. Din

contră, ne va cufunda și mai mult în rutina deciziilor guvernamentale lipsite de orice aplicabilitate.

Faptul că partidele politice au refuzat colaborarea cu acest nou guvern, din „motive nejustificate și calcule politice”, care, oricum, așa cum a declarat și primul ministru, a fost gîndit pe o „formulă care să nu schimbe rezultatul alegerilor”, este o dovadă de înțelepciune și maturitate. Desigur, ar fi fost mult mai convenabil ca măcar o parte dintre oarele pline pînă la refuz cu greșeli și gafe să se spargă și în capul opoziției. N-a fost să fie, dar să nu ne bucurăm prea tare, pentru că „aceasta este doar o primă deschidere”. Pe de altă parte, modul cum au fost „consultate” partidele este destul de misterios, din moment ce nici chiar deputații frontişti nu ştiau de propunerea candidaturii domnului Berceanu. Oricum, remanierea n-a produs zguduiri prea mari pe nici un plan, nici măcar foștilor miniștri, care au fost „transferați” ca ambasadori: d-l Vătășescu la Paris și d-l Neagu la Geneva. Iar d-l Gelu Voican Voiculescu, numai simplu senator, a primit scaunul diplomatic în Senegal.

Pe aceeași linie a „nezdruncinării” se înscrie și recenta fracționare a Frontului, căruia i-a crescut o aripă „social-democrată”. Domnul Velicu Rădînă, fost profesor de „politologie” (?) la I.P.B. și la „Ștefan Gheorghiu”, fost secretar cu propagandă al Frontului, este noul președinte al „Frontului Social-Democrat”. Partidul în cauză va fi unul de centru-stînga, mai la stînga decît social-democrații și mai la dreapta decît „verdeștii”. Zona cuprinsă între aceste două direcții este însă destul de îngustă, aproape ca o muchie de cuțit, astfel încît d-l Rădînă va fi probabil nevoit să facă puțină echilibristică. Este de așteptat să li înțeleși dînsul aceasta, deoarece intenționează să-i contacteze pe social-democrați, dacă nu cumva o fi luat deja legătura cu aripa disidentă. Motivele sciziunii sînt multiple. În primul rînd revolta față de „Partidul Roman”, care merge pe calea unei reforme de tip liberal și care își imaginează „că dacă au cîștigat alegerile (Roman și Iliescu), F.S.N. va fi o coadă de mîtură”. În al doilea rînd, deși exprimat într-un mod mult mai puțin întempestiv decît la Convenție, este motivul corupției, al „bîgînei politice”. Faptul că „prin diverse canale” ei au informații că „unii din virful Frontului au ajuns milionari, că au cîte două-trei magazine aici și prin județe”, că se practică presiunile telefonice: „dă un spațiu pentru x, altul pentru y” și că se urmărește chiar crearea unui „club al milionarilor”. Această nouă aripă a „incoruptibililor” are într-un fel spatele asigurat. Domnul Iliescu „a fost informat mai demult de ceea ce avea să urmeze”, iar la viitoarele alegeri dinșii „îl vor sprijini pe Iliescu”, deoarece „Frontul Roman” se pare că pregătește „o altă alternativă”. Mărul discordiei l-a constituit însă ultima Convenție, care s-a „desfășurat într-o atmosferă de marasm”. Pornit pe confidențe, d-l Rădînă declară în cadrul conferinței de presă, desigur fără intenția de „a lovi în Front”, că fesenștii și-au primit salariile pe ultimele trei luni „exact cu o zi înainte de Convenție”, bani proveniți dintr-o „donatie din partea unei persoane destul de controversate în presă, dar al cărei nume îmi scapă”. Ca să vezi! Iar după Convenție, o serie de primari și prefecți „s-au grăbit să se înscrie în Front”.

Apărent, această scindare ar putea să ridice anumite probleme „Frontului Mare”, prin împărțirea simpatizanților (deja o mie în tabăra adversă) și prin dezvăluirea unor manevre de culise. Dar probabil că acest nou partid, a cărui bară de direcție trage cam tare spre stînga, se va pierde în mulțimea celorlalte, ajungînd în final un fel de rudă săracă și neagrățată ce va fi așezată la coada mesei. Doar dacă nu va avea grijă domnul Iliescu să îi ofere vreun fotoliu de orchestră.

Aceste două ultime evenimente politice ale săptămîinii nu fac decît să ne consolideze convingerile că mentalitatea atît de adînc înrădăcinată a cîrpei face încă ravagii. Au fost petice într-un timp record guvernul, frontul, economia și, pentru ca grosolănia cusăturilor să nu bată prea tare la ochi, sînt adăugate tot felul de fundulițe, volanșe și danteluțe, care, însă, la primul contact cu realitatea se transformă în zdrențe fluturînde.

ANDREEA PORĂ

AFORISMELE LUI LUCIAN BLAGA

În cadrul multor discuții s-a pus întrebarea de ce tatăl meu, Lucian Blaga, a modificat planul Trilogiilor publicat într-unul din volumele sale de la sfârșitul anilor '30. Cum am arătat în volumul 8 al ediției de „Opere” pe care o îngrijesc (Trilogia Cunoașterii), tatăl meu a redactat un „testament editorial” privind opera sa filosofică și literară. În completarea acestui testament, el a dictat mamei mele următorul text explicativ:

„Ce m-a determinat să refac planul Trilogiilor în acest chip? Mai întâi împrejurarea că sistemul meu a sporit cu unele lucrări ce nu figurau în proiectul inițial. Asemenea lucrări sînt: «Despre conștiința filosofică», un fel de introducere în filosofie în general; o amplă deslușire a conștiinței filosofice. O altă lucrare, ce nu figura în proiectul inițial, este: «Experimentul și spiritul matematic», în care dau o filosofie a «științei exacte» de astăzi, completînd cu aceasta teoria cunoașterii.

O altă împrejurare, mult mai serioasă, ce m-a determinat să reduc planul Trilogiilor la patru, este aceasta: vreo trei lucrări urmau să se ocupe de unele chestiuni foarte «problematic», și oarecum «deochete» cum ar fi aceea a fenomenelor para-psihologice. Găsesc că este mai conform cu spiritul rigoarei ce m-a călăuzit întotdeauna, să mă ocup de atari chestiuni în proza mea literară, atribuind anumite idei unui filosof fictiv. Mai urma să mă ocup

și de o seamă de probleme în legătură cu «existența creatoare», de implicațiile și de raportul cu moralitatea etc. Dar, astăzi găsesc că aceste probleme pot fi tratate mai sprinten și mai eficace sub formă de «aforisme», – de observații, de apercu-uri în cadrul unor conversații ce au darul să netezească asperitățile colțuroase ale unei gândiri, pe care de altfel niciodată nu am dorit-o prea sistematică».

În ultimii zece ani ai vieții sale, tatăl meu obișnuia să-și scrie aceste „însemnări” pe fișii de hîrtie, pe care mama le transcria sau păstra, cînd le găsea. Se pare că ele urmau într-adevăr să fie integrate unui dialog – poate cu Ana Răreș. Cine știe.

DORLI BLAGA

Cîteodată îmi pare rău că nu pot crede cu tărie primară în nici unul din miturile pentru care am atîta admirație. Știu că din viață voi pleca ezitînd, și cuprîns de un mare regret, de regretul de a nu crede în învierea morților și în judecata din urmă.

Actele cu adevărat politice, ale acelor cari sînt în situația de a le face, nu sînt niciodată determinate de un singur motiv, ci de mai multe. Cu alte cuvinte actul politic nu este determinat, ci „supradeterminat”.

PORTRET ÎN TUȘ DE LUCIA PIȘO

(Replici nepublicate dintr-un dialog cu Ana Răreș, eroina romanului autobiografic „Luntrea lui Caron”)

– Trăim în anul 1958, într-o lume împărțită în lagăre, cari pretind deopotrivă că luptă pentru pace. Cînd te uiți mai bine -iei seama că luptei pentru pace i se substituie o semnificație cu totul aparte. Un lagăr așteaptă de la celălalt să capituleze fără război.

– O filosofie care încearcă să se impună cu armele încețază de a mai fi o filosofie. O asemenea filosofie devine uneori, fără a-și da seama de aceasta, religie. La categoria „arme”, prin care se impune o filosofie, socotim și disciplina fanatismului, cu întreg aparatul ei de propagandă și interdicții.

– A deveni cu adevărat om de partid înseamnă a-ți pierde umorul. Oamenii fără umor au fost creștinii primelor secole, cetățenii lui Calvin în statul genevez și comuniștii stelei roșii.

– A scrie pe linie înseamnă a scrie tematic, utilitarist, parti-

nic, adică a transforma Pegasul în armăsar de prăsilă raional.

– Despre gînditorii materialişti nu poți avea o părere bună, nici chiar atunci cînd îi apreciezi în perspectivă materialistă. Gînditorii materialişti gîndesc totdeauna cu ciocanul și cu nicovala.

– Papa și Kremlinul, toate dictaturile, visează cetățeni de un conformism entuziast, ca al femeilor în raport cu moda.

– Competițiuni la dominația universală există astăzi patru: aceea a papalității, aceea a modei parisiene și aceea a dolarului. Cel ce va găsi numitorul lor comun va fi stăpînul lumii.

Lucian Blaga

Nu-mi plac aniversările. Ele au rost numai pentru oamenii cărora e nevoie să li se aducă aminte din cînd în cînd. Dar dacă memoria unui eveniment sau a unei personalități nu face parte integrantă din ființa noastră intelectuală, la ce bun? Mi se poate răspunde că raționamentul meu e valabil pentru vremuri normale, cum România n-a mai cunoscut demult, și că peste poporul nostru s-a abătut o ticăloșie uriașă care a manevrat alternativ minciuna și uitarea, cu deosebit succes. Atunci, aniversările ar avea o utilitate incontestabilă, ca prilejuri de a informa – pe oamenii liberi li informezi, li instruiesti pe soldați –, după ce, de atîta timp, adevărurile cele mai importante pentru viața noastră națională au fost ascunse sau răstălmăcite viclean. De la comuniști, care știu să facă propagandă, am învățat că înșirarea comemorărilor, devenită pentru noi o insuportabilă obsesie, a contribuit decisiv la educația „omului nou”, robotul epocii Ceaușescu. A fost oficializarea unei contra-istorii pe care,

acum, avem datoria să o demontăm. Regimul comunist din țara noastră a falsificat chiar datele. Ca să nu coincidă cu 10 mai 1866, ziua venirii întemeietorului dinastiei, și cu 10 mai 1881, ziua încoronării lui Carol I, am sărbătorit ani de-a rîndul Independența la 9 mai, deși în 1877

ANDREI PIPPIDI

10 MAI

ea a fost proclamată solemn la aceeași dată, ca urmare a votului Camerelor din ajun, Victoria din 1945 era adusă și ea, pentru a satisface vanitatea sovietică, tot la 9 mai, cînd a fost ratificat la Berlin actul pe care Eisenhower își pusese semnătura la Reims încă din zorii zilei de 7 mai. Ce înseamnă deci „Zece Mai” pentru acea parte a comunității noastre naționale care știe despre ce e

vorba? Cum privim astăzi, după lunga interdicere de a o menționa măcar, această sărbătoare care n-a fost numai a dinastiei, ci a întîlnirii celor patru regi cu țara?

Ar trebui să fie o reabilitare a noastră față de noi înșine, după ce am răbdat să se sărbătorească ziua de 42

zent și trecut totodată, și făgăduială de viitor.

Toate aceste funcții simbolice îi aparțin, printr-un drept inalienabil, lui Mihai I al României. Acest „Zece Mai” e ziua lui și a înaintașilor a căror povară o poartă, cu tot ce au făcut, bun sau rău, pentru țară. Iar ce a făcut el însuși e cu mult mai presus de vociferările calomnioase. De aceea, ne întoarcem acum spre el, cu crescîndă nădejde. Exilul său este și al tuturor celor care se simt prizonieri aici, pe pămînt românesc, dar într-o formă politică pe care zbuclimul societății n-a izbutit încă să o prefacă pe măsura tradițiilor și a aspirațiilor ei îndreptățite.

Acestor gînduri de Ziua Regilor le adaug observația că, așa cum Carol I a fost cîndva chemat ca să se liniștească în sfîrșit rivalitățile dintre români, tot așa stră-strănepotului său i se cere astăzi să asigure, iertînd, reconcilierea națională. Să dea Dumnezeu să-l auzim odată spunînd, ca strămoșul său în 1866: „Am venit să creez un viitor!”

ACENTE

DAN PAVEL

• Strategia ambiguității

Cind George Bush, președintele Statelor Unite ale Americii, le spunea ziaristilor pe 2 august 1990 că agresiunea asupra Kuweitului nu va sta în picioare, puteai să fii sigur că între vorbe și fapte distanța nu va fi mare. Cind Ion Iliescu, ales mai apoi președinte al României, afirma pe 22 decembrie 1989 principiile revoluției — entuziasm și înțelegere a planului —, distanța între vorbe și fapte a dat naștere situației dezastruoase în care se găsește țara noastră. Cind Václav Havel, președintele Cehoslovaciei, anunța cetățenii că nu vor avea de ce să se mai teamă de fosta Securitate a statului și că se vor publica listele de informatori, că oamenii vor avea acces la propriile dosare secrete, nimeni nu se îndoaia că lucrurile se vor petrece astfel. Cind același Ion Iliescu ne sugera lucruri asemănătoare, numai cei bolnavi de scepticism își inchipuiau că în scurtă vreme vom ajunge să ne îndoim de aproape orice afirmație a omului aflat la conducerea țării.

Sigur că la originea acestor ambiguități se află însăși ambiguitatea revoluției (cucerirea legitimă / ilegitimă a puterii, apariția și dispariția teroristilor, judecarea de mintululă a fostei nomenclaturi etc.). Și pentru că ambiguitatea nu produce claritate, ci se reproduce pe sine, am putut constata proliferarea ei în violențele interelectorale, în venirea și plecarea minerilor, în programul guvernului Roman (altul decât cel pentru care populația a votat F.S.N.-ul) ș.a.m.d. Dar acestea sînt lucruri știute de toată lumea, atât de știute și de comentate, încît parcă prin faptul că s-a vorbit prea mult despre ele nu s-a mai putut face nimic pentru a le îndrepta. Un lucru este însă posibil: ambiguitatea poate fi circumscrisă (în perimetrul puterii), studiată și împiedicată să se răspîndească. Cum jocul politic implică parteneri, același cadru, deci interrelații, observăm că, din nefericire, ambiguitatea subminează și discursurile politice ale opoziției parlamentare și extraparlamentare.

Probabil că peste mulți ani, momentele pe care le trăim acum le vor părea analiștilor clare. Ei vor fi avînd, atunci, acces la toate documentele puterii și ale aparatului de represie și vor putea înțelege pe deplin ceea ce noi, acum, nu putem decât bănuî, întui sau deduce logic (cele trei registre aparțin totuși potențialității, iar realitatea a fost întotdeauna mai spectaculoasă în conținut). Așa cum abia acum înțelegem cu claritate natura loviturii de stat bolșevice — pe care ani de zile, atît noi, cit și occidentalii am considerat-o și am studiat-o drept Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, conferindu-i o legitimitate pe care n-a avut-o niciodată — așa vom înțelege odată ceea ce s-a întimplat începînd cu decembrie 1989 sau probabil mult mai devreme.

Tocmai de aceea, poate că nu va trebui să lăsăm pe mîna istoriei o disciplină aflată mereu la granița dintre știință și ideologie, descifrarea ambiguității politice a trecutului și prezentului. Va trebui să apelăm la lingvistică, la filosofia limbajului, la semantică, pentru a analiza discursul politic. Pentru că sînt mai multe tipuri de ambiguități, care se nasc din deosebiri între gînd și cuvînt, între gînd și realitate, între cuvînt și fapt, între gînd și fapt. Aplicînd riguros aceste metode pe secvențele minimale ale discursurilor sau textelor (în sens generic), precum și ale ansamblului textual sau discursiv al politicii, vom putea descoperi și confirma pe cale științifică lucrurile pe care acum doar le bănuim. Analizînd ceea ce spun deținătorii puterii (sau cei care-i contestă), vom putea reconstitui relația dintre cuvînt și gînd, dintre vorbă și fapt. Vom ști deci ce este în mintea jucătorilor politici. Spre disperarea lor.

Dar să lăsăm ironia și utopia științifică și să dăm cîteva exemple de ambiguitate.

Actuale. În conferința de presă de la Washington D.C., premierul Petre Roman a entuziasmat pe cîțiva naivi, care-l comparau pe poliglot cu bilbitul Ceaușescu. Trebuie să le-o spunem însă în față: Petre Roman este un bilbit poliglot. El le-a vorbit ziaristilor despre niște legi („some laws”) pe care le-a propus Parlamentului și pe baza cărora va acționa în viitor. Limba engleză însă are o distincție clară între law (lege) și bill (propunere de lege). Iar distincția aceasta redă o deosebire care nu este încă limpede guvernanților români: o propunere de lege nu devine în mod automat lege, chiar dacă este înaintată de un președinte sau de un prim-ministru. Pentru americani, gafa aceasta a fost semnificativă. Mult mai grave sînt însă ambiguitățile pe care le produce activitatea ramurii legislative a puterii, Parlamentul. Acest organism bicameral, dominat știm noi de cine, lucrează în mod sistematic la un experiment legislativ inedit: un fel de struț-cămilă, un fel de centaur, un fel de monstru comunisto-capitalist. Iar legea cu privire la secretul de stat și la S.R.I., ca să nu mai vorbim de proiectul de Constituție, nu înseamnă decît niște farse care, odată legitimate, vor pune la îndemîna executivului și a juridicului niște instrumente de păstrare a statu-quo-ului, vor conduce la înălțarea unui bastion al puterii actuale, greu de afectat de magnitudinea crizelor sociale ce vor urma.

Și pentru că n-am avut răbdare să procedăm inductiv și prin analiza tuturor secvențelor discursurilor și textelor puterii, să formulăm cîteva ipoteze. Dacă cineva nu va fi de acord cu ele, nu ne rămîne decît să apelăm la falsificabilismul istoric, care va decide adevărul. Prin urmare, paradoxul situației politice actuale este că efortul fesenist de păstrare a puterii uzează de aceleași artificii ca și efortul comunist de cucerire și uzurpare a puterii. Este un paradox dacă privim lucrurile din punct de vedere logic. Dar logica nu are ce căuta în politică, mai ales în cea de tip comunist. Și atunci paradoxul nu mai este paradox, ci se înscrie chiar pe linia bunului-simț: nu poți renunța la ceva pentru care ai făcut atîta risipă de energie și atîta rău. Situația stă în felul următor: cuceritorii puterii și deținătorii de privilegii de pe urma comunismului și a revoluției fac tot ce se poate ca să-și păstreze puterea (și privilegiile). De unde provine însă ambiguitatea? Din faptul că nomenclaturism-comunismul încearcă acum să-și reîntemeieze puterea pe baze democratice, parlamentare. Mai bine zis, pe aparențe democratice, parlamentare. Cei aflați la putere adoptă parțial și ambiguu formele democrației occidentale, acceptînd și oarecare liberalizare economică drept soluție disperată de ieșire din catastrofa către care ne-a împins economia comunistă și drept mijloc de suprainbogățire a celor deja îmbogății în anii din urmă, dar încearcă să voteze democratic legi asemănătoare, dacă nu identice celor comuniste, totalitariste. Rezultă că toate ambiguitățile, pe care într-o analiză superficială le credeam consecințe ale incompetenței și ale încercării de a trișa și păcăli alegătorii, cetățenii — fac parte dintr-o strategie mai subtilă. Înseamnă că deținătorii puterii nu improvizază chiar atît de mult. Iar alianța cu fosta nomenclatură și cu fosta securitate este de natură să confere perfecțiune strategiei ambiguității. Un lucru uită (sau nu-l știu) acești domni: principiul contextualizării înțelesului. Or, contextul în care noi trăim este lumea întreagă. Care de multă vreme aplică în politică, în cultură, în societate strategiile dezambiguizării.

Lucrare de GETA BRĂTESCU

Lucrare de ANDREI OIȘTEANU

ACENTE

GABRIEL ANDREESCU

• Unitate și alianțe

Ideea unei opoziții unite a fost susținută de mult, din clipa în care partidele politice tradiționale și alte organizații s-au simțit amenințate de un dușman comun. Acest dușman era restaurația comunistă, adică mafia corupției și corupțiilor, Securitatea ori alții asemănători. În pași de timp absoluți, apelul la unitate a evoluat foarte repede spre primul ei scenariu. În aprilie, la nici patru luni de la înfiorata deșteptare, punctul 8 al Proclamației de la Timișoara a coagulat o formulă de refuz spectaculoasă: prin efortul neobișnuit al Societății Timișoara. Alianța Națională pentru Proclamația de la Timișoara a adunat pe același document semnăturile principalelor partide politice anticomuniste, ale sindicatelor, ale grupurilor civice din toată țara. Cel șapte membri ai Comitetului Național care ar fi trebuit să pună în mișcare toată această structură gigantică, numărînd, conform listelor cu membri ai organizațiilor înscrise, mai multe milioane de aderenti, au bătut la ușa Partidului Național Liberal, a Partidului Național Țărănesc Creștin și Democrat, a marilor sindicate, pentru stabilirea strategiei comune. O iluzie! Această primă tentativă de grupare a opoziției — datorată, în primul rînd, lui George Șerban — nu a reușit. Alegerile de la 20 mai, în urma cărora populația României și-a luat, în sfîrșit, pe umeri, responsabilitatea propriei istorii — eliberîndu-i, astfel, de povară, pe Ceaușescu, Stalin sau pe convectorii de la Yalta — a găsit opoziția nu unită, dar nici măcar coordonată. Experiența eșecului din primăvara lui 1990 a fost bine cîntărită în momentul constituirii Alianței Civice: cel mai ușor de stabilit a fost principiul renunțării la orice fel de coaliții în favoarea unui organism bine structurat, ierarhizat, cu adaziuni individuale. Dar alegerile de la 20 mai nu au constatat doar eșecul unificării opoziției, ci mai ales distanța tulburătoare dintre realitatea politică și credințele contestatarilor dintotdeauna ai comunismului. Oamenii, manipulați, este drept, totuși majori, au votat pentru liniștea mizeră a unui loc de muncă socialist, pentru dorințe timide și entuziasme vagi, fascinați de vorbele goale ori de oferta de a fi tutelați.

În astfel de condiții ideea realizării unei unități a opoziției se pune cu totul altfel decît se imaginase în primăvara anului trecut. Entuziasmul bazat pe iluzia că cei mulți și buni sînt de o parte, cei răi și perversi de partea cealaltă, nu a avut suport în realitate. Principala lecție a alegerilor era următoarea: s-a terminat cu politica emoțională, să vedem ce soluții avem în fața unui „fait accompli”. Primii pași spre un comportament politic modern au fost însă amînați prea mult. Acțiunile contestatatoare au făcut abstracție de informația eliberată prin alegeri și au făcut abstracție și de informația acumulată în următoarele luni. De curînd s-au adăugat date a căror eludare ar fi contraproductivă ori, ca reacție subiectivă, umilitoare. Ele se referă nu numai la concluziile IRSOP, față de care unii au toate motivele să fie reținuți, ci și la cercetările Centrului de sondaje al Grupului pentru Dialog Social. La ce interpretări ne obligă acestea, în privința temei ridicate, a unificării opoziției?

Conform rezultatelor sondajului din luna februarie, intențiile de vot ale populației se împart în modul următor:

- F.S.N. 29%
- P.N.L. 8%
- P.N.Ț.-C.D. 8%

- P.S.D. 1%
- M.E.R. (împreună cu alte mișcări ecologiste) 3%.

Ca urmare, printr-o însumare a voturilor exprimate pentru fiecare partid de opoziție în parte s-ar atinge un procent de 20%. Dar sondajele indică numai 11,2% votanți care își arată încrederea totală în partidele politice — față de 46,6% pentru armată și 30,6% pentru Biserică. Deci în continuare sentimentele populației față de partide rămîn extrem de negative. Dacă am căuta motivele, am găsi probabil și mijloacele de ameliorare situația. Însă o educație în acest sens presupune ani de zile, pe cînd viața politică în care ne implicăm are termene de ordinul lunilor. Datele enumerate — și un întreg context pe care nu îl voi mai analiza — sugerează că în perioada următoare orice reducere a varietății prezențelor politice la statutul însuși de partid de opoziție ar duce, în momentul alegerilor, la pierderea de voturi. Oricît de generoasă ar fi ideea, formarea unui bloc al opoziției, cu liste comune, s-ar putea dovedi precară ca strategie politică.

Cea care de peste un an face eforturi disperate — și atît de puțin sprijinite — pentru ca țărăniștii, liberalii, membrii P.S.D., regalității să se adune într-o sfințită cruciadă împotriva comunismului (neocomunismului, cripto-comunismului ș.a.m.d.) este Doina Cornea. Fotografii de după întîlnirea „la virf” a Forumului Democrat Antitotalitar, de unde, în centru, cu flori în mînă, zîmbește mai liniștită, îi aduc doar o (modestă) reparație. Spre deosebire de unii care s-au agitat, încîntați că fac și ei politică, de cei care au semnat, conștienți că o nouă semnătură nu îi obligă la nimic, Doina Cornea a trăit și trăiește și în continuare, în imanența ei, voința de unitate. O astfel de consecvență psihologică — spirituală, se vor grăbi unii să facă distincția — nu este deloc balcanică. Și înainte și după — iar cine a fost acolo știe că și în timpul — reuniunii Forumului Democrat Antitotalitar, Radu Câmpeanu și Sergiu Cunescu au făcut declarații foarte limitative cu privire la viitoarea cooperare. Ca președinte al acestei formule de unitate a fost aleasă o persoană cu puteri de decizie destul de relative — pentru că deși Ion Mănușu este acum și președinte al Alianței Civice, aceasta nu a dat celor trei participanți ai ei la întîlnirea Forumului decît statut de observatori. Ne aflăm oare, din nou, în fața unei forme fără fond? Pentru că fondul, așa cum a fost el definit, în documentele F.D.A., adică interesul pentru liste comune, la alegeri, și voința de cooperare a liderilor, pare să nu aibă încă destulă realitate. Să fie deci imensa bunăvoință a doamnei Cornea iarăși dezmințită de situația de fapt? Și mai grav ar fi să fie vorba despre o contestare a însăși raționalității eforturilor pe care le face.

Ceea ce nu este cazul. Pentru că, avînd în vedere tradiția — acolo unde este — și programul, partidele politice mai importante: P.N.L., P.N.Ț.-C.D., U.D.M.R., P.S.D., M.E.R. etc. au interese fundamentale comune. Dar cine a venit cu ideea aceasta, că unitatea în jurul unor astfel de interese presupune convenții formale de înregistrare într-un bloc? Ar fi trebuit să vedem cum partidele politice se întrunesc ca să pună la punct un proiect alternativ de Constituție. Cum se sprijină reciproc în difuzarea ziarelor. Împreună s-ar fi putut ajuta și se pot ajuta în punerea la punct a unor proiecte de interes general și — de ce nu? — a unor aranjamente pragmatice acolo unde plusurile și minusurile lor sînt complementare.

Colaborarea între partidele și mișcările politice este un larg teritoriu neexplorat. Unitatea presupune însă nu numai interese, ci și bunăvoință. Nu reclame formale. Declarațiile făcute la ultima reuniune a Forumului Democrat Antitotalitar s-ar putea să înșele. Să așteptăm, deci, cu adevărat, noua politică! Cine își inchipuie că politica trebuie să facă rabat de la morală se înșală. Dar cine crede că poți avea succes în politică fără informație și gîndire lucidă se înșală de asemenea.

ALINA MUNGIU

COLONIA

Colonia este situată undeva, la o mare. Umblă vorba, prin metropola fără mare de care atîrnă colonia, că marea cu pricina este strașnic de frumoasă, că albastrul ei este adînc precum privirea unui înțelept, iar nisipurile ei mîngîietoare atingerii ca graiul unei femei frumoase. Mai umblă vorba că pădurile coloniei știu să păstreze în umbra lor o taină, iar cărările munților ascund pe fugari și întoarnă lumii pe rătăciți.

Cu toate că vorbele acestea mîngîie gingaș auzul, nici un locuitor al metropolei nu s-ar muta în colonie, în vreme ce oamenii coloniei se visează metropolitani cu toții. Metropolitani ar veni la ei pe plajele încălzite să-și mai uite de ceturile orașului lor, dar teama de a împărți nisipul cu locuitorii coloniei îi ține deoparte. Colonialii merg în metropolă, doar că nu au voie să se stabilească acolo. Umblă vorba în metropolă că aceștia fură, mîncă lebede, cerșesc și muncesc pe o nimica toată. Nu se respectă pe ei înșiși, cu alte cuvinte, în vreme ce la metropolitani acesta este semnul distinctiv. Ca să-ți recunoască altul noblețea, trebuie să fi tu însuși în permanență conștient de ea.

Capitala coloniei este un oraș prăfuit și întunecos. Din loc în loc, unde sînt hotelurile locuite de metropolitani, sau firmele magazinelor lor, insule de lumină fac întunericul înconjurător și mai negru. La căderea serii, trupele coloniale, cu căști albe și scuturi, ies în grupuri mari pe străzi în căutare de vagabonzi și uruțul sinistru al motoarelor lor fac pisicile să se refugieze pe acoperișuri iar cîinii să se ascundă prin ganguri.

Colonia este locuită, firește, de

negri. Aceștia au felurite ocupații, dar cea mai mare parte a timpului sînt ocupați să moară de foame. Ziua întreagă umblă să facă rost de mîncare și seara se sfîtuiesc cu familiile lor unde să găsească hrană a doua zi. Concepția generală este că negrii își merită soarta: pentru că nu muncesc destul, nu gîndesc mai deloc și nici nu au sentimentul că sînt o națiune de stăpîni. De fiecare dată cînd cineva este înclinat să-i compătimizească pe negri, se găsește altcineva să spună că negrii își merită soarta. Negrii mai răsăriți studiază în metropolă și își petrec mai tot timpul încercînd să uite că sînt negri. Cînd se întorc în colonie povestesc cit de bine i-au primit metropolitani, dar de fapt nu au intrat decît în casele negrilor plecați mai de mult. Metropolitani, cînd vin în colonie, își exprimă surprinderea că negrii mai răsăriți vorbesc atît de bine limba metropolei: ce performanță, spun ei, mai ales pentru un negru.

Colonia este condusă de aceia dintre negri care au știut mai bine să-și trateze frații ca pe niște negri și să se lase tratați ca negri de către metropolitani. Aceștia au fost aleși în conducere chiar de către negri, deoarece le-au promis mai convingător ca alții că-i vor face albi. Firește, n-au reușit, și cînd cei care i-au ales vor să le amintească își iau bîtele și ies pe străzi. De îndată, conducătorii scot ca să-i apere trupele coloniale cu scuturi. Lupta se poartă chiar în centrul orașului, sub ferestrele marelui hotel locuit de metropolitani. Aceștia se uită și spun: Doamne, cit sînt de sălbatici, nu-i de mirare că sînt negri. Deși așa nenorocită, colonia mai

Veche gravură medievală franceză

produce totuși oarecare mărfuri, pe care metropola le cumpără la un preț de nimic. Conducătorii coloniei trag nădejde că milionarii metropolei vor face într-o zi afaceri strașnice cu colonia, transformînd-o în metropolă. Dar ziua aceasta nu mai vine și negustorii metropolitani care sosesc se dovedesc a fi escroci, aventurieri sau contrabandiști. Nici nu s-ar putea altfel: așa e legea coloniilor.

De altfel, locuitorii coloniei nici nu știu prea bine care le este metropolă. Umblă vorba că atunci cînd metropolele și-au împărțit coloniile, nimeni nu s-a prea înghesuit să o ia pe aceasta. Totuși, cineva se pare că a luat-o: metropolă cu afacerile cele mai fîrve și cultura cea mai înfloritoare. Aceasta trimite în colonie tot ceea ce nu face trebuința metropolei, și veghează ca poliția colonială să nu-i uite de tot în temniță pe negrii vagabonzi.

Cum s-a ajuns în situația aceasta, nimeni nu știe. Unii spun că soarele ar străluci altfel deasupra metropolei ca deasupra coloniei. Diferența, însă, nimeni nu o vede,

cel puțin dintre oamenii de rînd. Puținii inițiați însă, deopotrivă din metropolă cit și din colonie, văd în unele zile un anume semn pe soare, mereu același, și atunci înțeleg că lucrurile stau așa pentru că nu pot sta altfel. Care este semnul acesta, însă, ei nu vor spune niciodată. Deoarece atunci cînd toată lumea l-ar afla, toată această zbatere s-ar sfîrși, și atît metropolă cit și colonia ar înceta să mai existe și nu s-ar mai găsi nimeni atunci să caute explicații pe fața soarelui din cer. Și soarele s-ar simți tare singur.

Trebuia să înceapă odată revoluția și în lumea artei. Prea era ea închisă în subiecte și simboluri care, pentru liniștea noastră, trebuiau să ocolească prezentul social. Dar, întrucît artiștii exprimă spiritul vremii, iată că a început să se simtă că ne aflăm în anul 1991 (adică la 16 luni de la o revoluție pentru libertate și adevăr). Drumul artei spre spectator fiind deci mai simplu decît cel care trece prin antecamerile Palatului Cotroceni.

Un nou curent artistic este astfel inițiat prin filmul de implicație socială, „Piața Universității — România” este o cronică vie, dureros de vie, căci întruchipează un tragic portret al adevărului batjocorit în fel și chip în România.

Filmul este limpede și cursiv ca o legendă. Și e firesc, căci fenomenul social însuși conține acest ritm al devenirii specifice tuturor întemeierilor românești: Geneza, Exodul, Ctitoria, Evocarea și Încheierea.

„Trebuia să începem neapărat din 21 decembrie 1989, cînd acea Piață a început să trăiască într-un mod atît de neobișnuit, atît de nou pentru toți” — ne îndrumă Marian. Iată deci Geneza pornind din durerea mută în care a apărut din nou Cuvîntul Întru Adevăr și pentru a face lumină în România. Iar, pe de altă parte, culisele palatului în care se măsluia revoluția, discursul în care un anume tovarăș Iliescu lua apărarea partidului comunist grav amenințat, sînt imagini care completează acest complicat episod al Genezei. Obiectivul camerei de filmat urmărește, cu indiscreția-i caracteristică, extinderea progresivă a jocului de culise și în paralel reacția străzii, conducîndu-ne

astfel spre cea de-a doua etapă a acestei devenirii — Exodul.

Exodul, adică ieșirea în afara drumului pe care eram conduși fără voia noastră, apare ca o crescîndă neliniște în 12 ianuarie pentru ca, după anunțarea oficială a participării F.S.N.-ului la alegeri, reacția să vină dintr-un acut sentiment al frustrării. Învrăjbierea propagată de TVR.L. și reprimarea polițienească împotriva celor care „au profanat trivialități” dau roade noi în 18 februarie și 24 aprilie. Și astfel Exodul a fost conturat: „Ori de cite ori oamenii au simțit că ceva nu e în regulă s-au adunat în Piața Universității să-și spună necazul”.

Ctitoria începe cu deschiderea balconului de la Universitate de către Liga Studenților. Piața Universității devine astfel locul în care s-a ctitorit „Prima Zonă Liberă de Neocomunism a României”. Și într-adevăr, această zonă începe să existe în tot mai multe suflute, în tot mai multe atitudini. Pornind de la „marii anonimi cărora le datorăm tot ce s-a realizat mai frumos pe lume”, oamenii care au început Greva Foamei, țărani comunei Săpînța, inițiatorii Proclamației de la Timișoara, prinde viață această zonă liberă a suflului românesc. Iar pelicula surprinde scene de o înfinită frumusețe omenească: doi necunoscuți — unul tînăr, celălalt bătrîn — discută aprins, se înțeleg iar apoi se îmbrățișează și se pupă pe amîndoi obra-

ji; doi tineri căsătoriți își leagă acel moment unic al nunții de suflarea din Piața Oamenilor care cîntă în modul cel mai democratic „Mulți ani trăiască!”. Și cum orice ctitorie se încheie cu o rugăciune, „Tatăl nostru” răsună în ecoul miilor de inimi adunate aici. „Amin!” — rostește părintele Galeriu, iar Piața a încremenit. Urmează tabloul glorioasei mascarade electorale: o masă cu trandafiri mulți și foarte roșii de la care un zîmbet larg ne vestește succesul celui mai iubit fiu. „De acum știu cu toții care va fi drumul nostru de aici înainte” — declamă proaspătul reprezentant al aceluiși vechi guvern. Stihile dezlănțuite de furtuna care a copleșit Piața (și soarta noastră odată cu ea) sînt cea mai exactă imagine a drumului nostru de acum înainte — în bătaia vîntului, iar Ctitoria se încheie.

Evocarea, adică regîndirea gîndului, începe prin decizia organizațiilor studențești de a părăsi Piața. Căci nu atît în gînd, nu în faptă culminează Ctitoria, ci în înțelesul pe care omul i-l dă: „S-a creat un spirit de unitate, s-a dovedit justetea unui principiu, tîria unui ideal. Oameni buni, nu e puțin lucru să lupți împotriva comunismului fără violență, cu flori și cîntece” — spune Marian.

Dar cum Puterea a ctitorit și ea în paralel cu Piața, Evocarea ei va fi pe măsura propriei creații. Crimele și tentativele săvîrșite împotriva cetățenilor în

represaliile polițienești și în războiul civil minier sînt deci roadele învrăjbirii cultivate de Putere și a sa televiziune încă dinaintea perioadei preelectorale. Iar pentru a desăvîrși tristețea acestei evocări, imaginea românilor care își părăsesc țara și cea a oamenilor mutilați completează acest tablou.

„Uneori mă întreb ce păcat plătim” — spune un tînăr întins pe o targă. Același lucru se întrebă poate și martirii noștri care ne surd din spatele unei luminări aprinse.

Aceasta-i Încheierea: un altar al tăcerii, o punte a suspinelor între cei vii, cei morți și cei aruncați ca niște obiecte de prisos în gropile de la Străulești. Oare vor fi vreedată și acești nefericiți, cei din urmă, recunoscuți ca și cei dintîi martiri ai neamului? Poate că da, căci au iubit prea mult lumina Adevărului care, ce-i drept, a deranjat Puterea.

„Piața există!” — spune un om eliberat de Adevăr, prin Adevăr, pentru Adevăr.

Filmul se încheie devenind el însuși un moment de istorie, o Evocare în eposul vremii. Căci legenda cinematografică lasă locul celei a spectatorilor, care se întorc uneori la „insula lor de democrație” ce a fost mai întîi cît România, s-a redus apoi la dimensiunea Pieței Universității, iar acum se va micșora probabil la dimensiunea sălii de cinema, pentru ca, la insistențele Puterii, să dispară și de aici. Nădejdea a rămas, căci lacrimile încă pot să curgă. Iar dacă mai există încă disperare, există și iubire, deci nu e totul pierdut.

EUGEN LEAHU

Membru al Ligii Studenților din I.P.B.

„Piața există!”

CRONICA UNEI DEMOCRAȚII ANUNȚATE

● INTRUNIREA ALIANȚEI CIVICE, SIBIU, 4-5 MAI ●

Mulți sînt de părere că ceea ce s-a întîmplat în aceste două zile în bătrîna urbe transilvană reprezintă un eveniment de o importanță istorică pentru națiunea română. Așa s-ar părea, dacă ar fi să judecăm după interesul pe care pînă și fostul șef al Securității, celebrul general Iulian Vlad, îl arăta în pușcărie acestui eveniment, interesîndu-se (cu simpatie, se pare) dacă Alianța Civică se va transforma sau nu în partid. Judecînd după numărul cetățenilor, celor care au încercat să intre cu diferite pretexte în sala mică a Casei de Cultură a Sindicatelor din Sibiu, deși se dîndu-se desfășurarea „cu ușile închise”, se poate spune că interesul S.R.I.-ului față de întrunire a fost chiar indiscret. Încerc să-mi imaginez panica domnilor Iliescu, Roman, a celorlalți foști și actuali lideri ai Frontului Salvării Naționale, cînd comunicatul comitetului de inițiativă a fost citit în premieră nu la postul de autofonie de radio și televiziune, ci la „Europa Liberă”.

Pentru prima dată după 22 decembrie 1989 se adună atîtea autentice personalități, mai multe decît ale tuturor celorlalte partide laolaltă, pentru a forma un partid politic. Momentul este mult mai prielnic unei astfel de importante decizii decît cu aproximativ un an în urmă, cînd Grupul pentru Dialog Social a refuzat semnificative solicitări de a se transforma într-un partid politic. Anul care a trecut a însemnat însă pentru intelectualitatea română prilejul unei dureroase maturizări politice. Sub ochii ei neputincioși, puterea politică a făcut pași importanți către o societate totalitaristă, abia disimulată. Reformele promise întîrzie nepermis de mult, iar unele se pare că nu vor veni niciodată. Dezastrul spre care țara noastră se îndreaptă a convîna o mare parte a electoratului că votul acordat tranșafirmului a fost o eroare. Sondajele de opinie arată o scădere de la 65% la 29% în dreptul simpatizanților F.S.N.-ului. În același timp, partidele de opoziție, cele istorice, ca și cele nou apărute, s-au dovedit neputincioase în a-și atrage pe deziluzionați. Dacă în orizontul de așteptare al electoratului român nu va apărea un partid politic cu adevărat modern, capabil să ofere programe competente și eficiente de ieșire din criză și de reforme, pericolul apolitismului și blazării vor diminuea șansele, și așa precare, de realizare a unei societăți civile. Este ceea ce au sesizat cei care au hotărît să renunțe la metodele ineficiente și uzate (manifestații de stradă, greva foamei, pichete de grevă, proteste, polemici în ziare și reviste etc.) de a protesta împotriva unei puteri abuzive și ilegitime; cîștigătorilor alegerilor le convine să vadă risipite energiile opoziției în manifestări pe care le ignoră și care nu le afectează acțiunea de consolidare prin orice mijloace a puterii. Doar confruntarea electorală, votul în Parlament și participarea la puterea executivă sînt modalitățile eficiente de a lupta și câștiga. Aceasta pare să fie concluzia unor personalități (membrii comitetului de inițiativă) obișnuite pînă acum să se manifeste publice, mai mult în cultură sau presă. Iar dacă ținem cont de ceea ce s-a întîmplat în Polonia sau Ungaria, ei au dreptate.

Dar ce s-a întîmplat la Sibiu? Este greu să relatezi o sedință la care presa n-a avut acces. Dacă poate fi criticată pentru cova întrunirea de la Sibiu este pentru că nu a fost televizată. Maxima transparentă face și ea parte din regulile jocului democratic, ca și din cultura societății civile. Cînd cei de la Pentagon au încercat să interzică ziaristilor americani accesul la informațiile și la operațiunile din Golf, scandalul care s-a declanșat era să compromită deplinul acord al opiniei publice față de politica lui Bush, așa că militarii și politicienii

au renunțat să mai pună stavile presei. Nu-i putem critica pe cei din „Vatra Românească” pentru secretul întrunirilor lor, aîta vreme cît Alianța Civică aplică aceleași reguli de cenzură. Cu atît mai mult, cu cît televiziunea sau accesul presei la un astfel de eveniment puteau fi încă un prilej de detașare de practiciile celor împotriva cărora chiar Alianța Civică luptă. Telespectatorii ar fi putut vedea cu ochii lor responsabilitatea politică exemplară a participanților. Ei ar fi putut să compare calitatea intervențiilor din cadrul Alianței cu cele din cadrul C.P.U.N.-ului, iar apoi a Parlamentului,

active, mai dinamice. Implicată direct în evenimentul cotidian care să fie absorbită mai mult de nivelul tacticilor, revendicîndu-se însă de la strategia Alianței Civice, de la principiile și obiectivele ei de lungă durată. Inițiativa (vezi comunicatul) vizează gîndirea unui mod de organizare, elaborarea unui statut de activitate al acestei formațiuni politice, susceptibilă de a prezenta candidați alături deși împreună cu partidele democratice din România și în strînsă alianță cu Frontul Democratice Antitotalitar.

Dezbaterile au fost furtunoase, iar argumentele folosite au dovedit o reală

COMUNICAT

Luînd în considerare :

1. starea de criză deosebit de gravă în care a fost adusă țara de puterea actuală ;

2. absența unei alternative politice reale, care să redea dezamăgiților noștri compatrioți speranța că e posibilă instaurarea unei adevărate democrații în România ;

3. dorința exprimată de numeroși membri ai Alianței Civice, ca și de largi categorii ale societății românești

se constituie, azi 5 mai a.c. un grup de inițiativă care să elaboreze statutul și programul menite a pune bazele unui partid politic modern, dinamic, a cărui platformă să fie inspirată din principiile Cartei Alianței Civice și din experiența mișcărilor politice similare din Europa Centrală și de Est.

Sibiu, 5 mai 1991

Membrii grupului de inițiativă : prof. univ. Nicolae Manolescu (București) ; prof. univ. Virgil Feier (Timișoara) ; Stelian Tănase, scriitor (București) ; George Șerban, scriitor (Timișoara) ; Igon Dima, jurist (București) ; Vasile Popovici, scriitor (Timișoara) ; prof. Smaranda Enache (Tg. Mureș) ; prof. univ. Al. Popovici (Ploiești) ; dr. Nicolae Constantinescu (București) ; George Navon, muncitor (Constanța) ; Ing. Rodu Filipescu (București) ; Daniel Vighi, scriitor (Timișoara)

și să constate că există o alternativă viabilă față de voletării pe care i-am ales cu un an în urmă. Iar asta ar fi valorat cît o campanie electorală. Mă veți întreba cum de știu ce s-a întîmplat acolo. Sibiu nu se mai află în Europa Centrală, ci la porțile Orientului, așa că ziaristul care a vrut să intre a intrat. Regret doar că n-am intrat de la început, încercînd să respect regula. Cînd am aflat însă că cei de la intrare, membri ai filialei Sibiu a Alianței Civice, au permis accesul corespondenților „Europă Liberă” și agenției Associated Press (ambii de origine sibiană), am încălcat regula. Și nu mi-a părut rău.

A fost un spectacol politic de o maximă densitate intelectuală, pe care l-am dorit repetat cît mai frecvent.

În cadrul ordinii de zi a întrunirii, unul dintre puncte a fost cel referitor la strategia de viitor a Alianței Civice. Și, cum se întîmplă întotdeauna în politică, distincția dintre tactică și strategie strage după sine, în funcție de context, majore deosebiri între punctele de vedere existente. Totuși, se poate vorbi de un acord deplin între participanți care provine din certința de a împiedica o forță politică antidemocratică și antinațională de a obține monopolul puterii, precum și de a continua capodopra de rînire a economiei naționale. Ceea ce a urmat a fost elaborarea unei tactici de luptă împotriva tendințelor acestei puteri este situația actuală creată de două probleme fundamentale, de importanță decisivă pentru libertatea noastră politică (propunerea de lege privind securitatea națională și regimul S.R.I.) și ființa noastră națională (problema ratificării rusinosului tratat româno-sovietic). Ele nu sînt numai problemele Parlamentului, ci ale întregii națiuni. În fața acestor pericole, membrii grupului de inițiativă au ridicat problema existenței în cadrul Alianței Civice a unei aripi, mai

maturitate politică, comparabilă cu cea a mișcărilor politice din Estul Europei. În afară de semnatarul comunicatului și de alți membri ai Comitetului Director al Alianței Civice (cum ar fi Mihai Sora, Petre Mihai Băcanu, Octavian Paler, Ana Sîncă), puțini lideri ai filialelor locale sprijineau grupul de inițiativă, semnificativ este faptul că filialele puternice, cum ar fi cele de la Timișoara și Constanța, au sprijinit ideea înființării unui partid politic. De partea cealaltă s-au aflat personalități care, fie că au invocat ideea păstrării purității inițiale a ideii de Alianță Civică (Gabriel Andreescu, Rodion Galeriu), fie că au rămas fideli ideii manifestațiilor de stradă, pichetelor de grevă etc., care pornesc de la ideea ilegimității totale a actualei puteri și a imposibilității de a lupta cu ea electoral (Constantin Ticu Dumitrescu, Dumitru Iuga), precum și majoritatea liderilor filialelor locale. Treptat, punctul de vedere al unei implicări directe în politică — aptă să îmbine criteriile etice ale luptei pentru societatea civilă cu valorile democrației politice, în ideea cuprinderii întregii societăți, a tuturor straturilor sociale, a tuturor grupărilor etnice, într-un efort de a-și lua soarta în propriile mâini — a cîștigat teren. Argumentele în favoarea partidului Alianței Civice s-au referit la necesitatea luptei

împotriva politicianismului (care promovează populismul, demagogia și manipulara), a trezirii conștiinței civice a populației, adormite sau anihilate de 45 de ani de comunism și de promisiunile electorale ale F.S.N.-ului. S-a invocat pericolul reprezentat de apariția tendințelor extremiste de dreapta (de tip „Vatra Românească”) sau de atînga (de tip Partidul Socialist al Muncii), precum și tendința de segmentare a societății civile, prin apariția unor partide bazate pe identitate etnică. Eșecul electoral al partidelor istorice sau al celor nou apărute, eșecul activității sindicatelor, necesitatea de a încleca valorile societății civile muncitorilor, tîranilor, studenților, liber-profesioniștilor, precum și de a elabora cu ajutorul unor echipe de specialități programe de scurtă durată în vederea redresării industriei, agriculturii, comerțului, a instaurării economiei de piață — toate acestea și multe altele au fost invocate din perspectiva organizării și a redactării platformei unui partid modern, așa cum nu avem încă în peisajul nostru politic. Iar liderii majorității filialelor și-au schimbat treptat părerea, înclinînd spre argumentele grupului de inițiativă.

Au fost și momente de tensiune. Într-unul dintre ele Gabriel Andreescu — cu fair-play-ul său proverbial și cu finul său simț al datoriei față de colectivitate — a prevenit ceea ce putea să degereze într-o sciziune. Fără să renunțe la propriul punct de vedere, Gabriel Andreescu, care a recunoscut validitatea argumentelor grupului de inițiativă, a insistat asupra necesității de a se discuta în detaliu la filiale asupra perspectivelor optunilor, precum și de a se hotărî, în viitorul apropiat, cu statutul și programul elaborate la o Conferință Națională sau un congres al Alianței Civice, asupra acestei importante decizii.

Este dificil să emiti o sentință teoretică sau o judecată de valoare asupra a ceea ce s-a întîmplat la Sibiu. Se poate însă afirma că ne vedem confrunțați cu un experiment politic de excepție, în care un grup de intelectuali — conștienți de inegalitatea luptei dintre o mișcare bazată pe valorile societății civile și o putere care încearcă să confere o aparență de democrație și de piață liberă unei inerti politice dogmatice și totalitariste — s-au hotărît să facă politică și să înființeze un partid politic bazat tocmai pe valorile societății civile. Se mai poate spune că riscul pe care ei și-l asumă este imens, dar că este mai bine să faci ceva, cît încă se mai poate face, decît să-ți reproșezi, mai tîrziu, că n-ai făcut ceva atunci cînd puteai să faci totul. Dacă partidul acesta se va constitui, și cred că nimic nu-i mai poate opri pe membrii grupului de inițiativă, există o mulțime de elemente care par să indice un succes politic, chiar un succes electoral. Cu condiția ca membrii grupului de inițiativă, precum și experții și organizatorii ce li se vor alătura, să găsească energia, inteligența, răbdarea, limba și mijloacele adecvate de a acționa pentru rezolvarea înființării de probleme concrete ce se vor ivi în noua ipostază și în situația grea în care țara se află. Și, vorba cuiva, Alianța Civică este un concurent pe care deja se pariază pe plan internațional. Nu știu ce vor cîștiga cei care au pariat, dar știu că dacă experimental va reuși, noi nu vom avea de cîștigat decît o democrație.

DAN PAVEL

O ȚARĂ FĂRĂ TRĂDĂTORI

(Urmare din pag. 1)

Înrîmbirea popoarelor mici a constituit dintotdeauna o dominantă a politicii imperiilor. „Nu știu ce gîndește comandantul K.G.B.-ului — imi spune un prieten din Chișinău — dar dacă ar fi în locul lui, ar produce tulburări în Ardeal, pentru că românii sînt nu se mai gîndească la Basarabia.” Abordarea panicată a problemei Ardealului, crearea unei psihoze privind un pericol ce ar plana asupra României, punînd-o în imposibilitatea de a-și recupera teritoriile pe care le deține de drept, este o eroare ce generează un delezism nociv — dacă nu este, pur și simplu, un act de înaltă trădare.

Dacă un asemenea defetism ar fi caracterizat politica noastră în 1916, România Mare n-ar fi apărut niciodată. Acum, conjunctura ne este infinit mai favorabilă. Prăbușirea Imperiului Sovietic este iminentă. Emanciparea națională nu mai poate fi oprită nici prin șantaj militar, nici prin șantaj economic. „Chiar dacă ar fi să ne întorcem la opaiț — spun moldovenii — tot n-o să mai rămînem în Imperiu.”

Există pericolul ca momentul cu adevărat istoric ce se apropie să ne găsească nepregătiți. Suntem încă tributari unui mod carențial de a privi Basarabia. Frumusețea acelor locuri nu este vizibilă cu ochii trupului. Acolo nu sînt nici palate, nici autostrăzi, nici munți auriferi. În schimb, ea se dezvăluie, generoasă, dacă o privim cu ochii sufletului: acolo sălășuiește o puritate care, pentru noi, pare neveroșimilă.

Comunismul, care a exacerbat primatul materiei asupra spiritului, ne-a marcat mai puternic decît ne-ar plăcea să credem. Incapacitatea de a percepe frumusețea nevăzută a Basarabiei este o măsură a incapacității de a percepe primatul spiritului asupra materiei. Indiferența noastră față de Basarabia reflectă aservirea noastră față de comunism. Zadornic marșalul pe străzi, strigînd „Jos comunismul !”, aîta timp cît nu reușim să oferim iubirea noastră Basarabiei, suntem încă tributari ideologiei roșii.

NOU!

EDITURA „HUMANITAS”

Piața Presei Libere nr. 1 București, cod 71341 România

COMANDĂ ANTICIPATĂ

Apelînd la acest sistem, veți avea siguranța obținerii cărții pe care v-o doriți.

Nu vă rămiți dech să vă precizați opțiunea pe baza listei de mai jos :

1. — N. S. Stăncu	— Economia românească	39 lei
2. — E. Cloran	— Lacrimi și așfinți	60 lei
3. — Grossman	— Panta rebel	65 lei
4. — M. Negruș	— Finantarea schimbărilor	105 lei
5. — Augustin	— De dialectică	50 lei
6. Serdan, Diberdier	— Televiziunea	29 lei
7. C. Noica	— Jurnal de idei	136 lei

Veți intra în posesia titlurilor solicitate, nehtîndu-le contravaloarea (prețul cărții + taxele postale) la ridicarea coletului de la oficiul poștal indicat de dvs.

SORIN DUMITRESCU

DOUA ALINIATE
BUCLUCAȘE

În 11 aprilie a.c., „România liberă” a supus dezbaterii publice o „Cartă a drepturilor și libertăților fundamentale” propusă de Alianța Civică. În revista „22” din 12 aprilie, deci în ziua următoare, dl Gabriel Andreescu, colegul nostru de pătimire la G.D.S. și la Alianța Civică, și care, dacă nu ne înșală memoria, ostenește cu precădere în problemele legate de drepturile omului, în un interviu, nu chiar întâmplător, echipei care a gândit Carta, punându-ne la curent, încă din „chapeau”-ul textului, asupra identității autorilor respectivului document, adică asupra dl-ului Doru Cosma și dl-ului Valeriu Stoica. Trebuie să spunem, măcar în treacăt, că, în ce ne privește, nu împărtășim temerile revistei „22”, potrivit cărora autorii ar fi fost pînă de ingratitudine de a se pierde în dosul „unui document de asemenea anvergură”, cum s-ar zice, de-a fi umbriți de propria lor creație. Mai puțin exaltat în aprecieri, preambulul Cartei, publicat în „România liberă” și semnat doar de dl Doru Cosma, ne înfățișează motivația acestui document al Alianței Civice. Altfel din spusele domniei sale că este vorba de propunerea unui act legislativ fundamental, preliminar Legii fundamentale a României, la care lucrează în prezent Adunarea Constituantă. Am înțeles de asemenea că autorii Cartei, pe lângă o profundă insatisfacție pe care o resimt față de „amalgamul de dispoziții insuficient articulate, nu rareori incongruente sau contradictorii” de care se fac vinovate Tezele proiectului de Constituție, consideră că aceste elaborări ale Constituantei mai păcătuiesc și prin faptul că „urmăresc prea servil Constituția franceză din 1958”. Am mai înțeles că această Cartă, odată acceptată (bineînțeles suportând îmbunătățiri) ne-ar alinia nu numai la orientarea principalelor documente în materie — respectiv „Declarația universală a drepturilor omului”, „Convenția” cu același nume, cit și pactele internaționale privind drepturile civile, politice și a.m.d. — dar mai cu seamă, și acest aspect merită toată atenția, am avea șansa de a absorbi în legea noastră fundamentală cele mai prielnice democrației autentice dintre principiile înscrise în constituțiile țărilor civilizate. La fel de încurajator, „chapeau”-ul din „22” pe care îl pomeneam mai sus, ne asigură că această Cartă este „singura realizare legislativă de după Revoluție, care, în aceeași măsură, prin detaliile și prin spiritul ei, ar ridica, după adoptare, standardele juridice ale Statului român” la cel mai înalt nivel european. Într-adevăr, citind cu sfîntă ignoranță cetățenească atât formulările Cartei, cit și textul din „22”, credem că nu ne-au scăpat accentele înnoitoare (chiar dacă unele nu în întregime originale) pe care le conțin, ca și întreg elanul celor doi juriști de-a săvîrși acest „aggiornamento” legislativ, mai mult decât necesar, atât timp cît legiile noastre feseniste aplică Constituției din 1923 același tratat ce i se cuvine operei nemuritoare a lui Mihai Drumeș! Și totuși, dacă, în lipsa unei competențe utile, nimic nu ne poate împiedica să-i credem pe cei doi juriști atunci cînd califică Tezele drept servile Constituției franceze din 1958, în ce privește anumite secvențe din Carta gândită de dinșii sînt vădit tributare nu numai spiritului Constituției franceze, dar în primul rînd mentalității laice occidentale, ce s-a deprins să-și camufleze indiferența religioasă în faldurile îmbietoare ale pluralismului religios. Iată aliniatele din Cartă la care mă refer: Cap. Principii / Art. 2 / Aliniat 5 — „Nici o doctrină politică și nici o religie nu pot revendica sau dobîndi o poziție dominantă sau privilegiată în stat”. Cap. Drepturi economice, sociale și culturale / Art. 23 / Aliniat 3: „Conținutul învățămîntului în ansamblul lui nu poate fi structurat în funcție de orientările unor doctrine politice, ideologice, filozofice, religioase sau naționaliste”. Ceea ce izbește pe oricine, pentru care ateismul agresiv al ultimelor patru decenii reprezintă cit de cit o „învățătură de min-te”, este modul binecunoscut în care aliniatele respectivei Carte amestecă și pun pe același plan ideologia cu religia. În acest sens, „standardele europene” la care

se referă adesea autorii documentului nu sînt cu nimic mai breze decît cele comuniste, acestea din urmă străduindu-se cu o obstinație ce nu s-a dat în lături de la crimă, pentru a crea confuzia între teologie și ideologie, adică între discursul asupra unei „informații” din afara umanului — Revelația — și „știința care are ca obiect studiul ideilor, al legilor și al originii lor” (Lalande).

Marxismul, această pseudo-revelație populistă, strecoară această confuzie începînd chiar cu termenii revanșei prin care definește cuprinsul ideologiei: „Ansamblul de idei, credințe și doctrine, proprii unei epoci, unei societăți sau unei clase” (1). Pasemne că la acest „ansamblu de idei, credințe și a.m.d.” se referă cele două aliniate citate mai sus, probabil că dominația sau statutul privilegiat al vreunui dintre ele, aparținînd cine știe cărei clase, încearcă să-l preîntîmpine elanul democratic al aliniatului 5 din Art. 2 al Cartei! Tuturor ne este arhicunoscută principala inversiune a comunismului, pentru care acesta se dădea de ceasul morții, și anume de a-și prezenta ideologia ca pe o „teologie” a luptei de clasă, iar doctrina religioasă creștină, ca pe o ideologie, ca un sistem de idei și de închipiri ale faptei umane neajutorate asupra unui fenomen care o transcende, bineînțeles momentan, pînă cînd, nu-i așa, știința, printr-o sforțare a ei, specifică, va da în vileag și acel mister ce-i umilea orgoliul în realitate, verbalizată ideologică comunistă disimulează o teologie neagră, mai precis o satanologie.

Caracteristic acestei este strategia de a surpa prestigiul Ființei unice a lui Dumnezeu și asta creînd o ficțiune ontică, cu chipul unui alter ego malefic, menit să dubleze punct cu punct fiecare atribut divin.

În acest context se înțelege lesne ce rol eminent capătă discernămintul în salvarea și restaurarea umanității noastre.

Iată o prezentare, nu chiar în glumă, a unui model de „măsluire a pravilei creștine, căruia i-am fost cu toții, mai mult sau mai puțin, victime: Mesia — Marx („logos”-ul marxist), Treimea — triada nefastă Marx — Engels — Lenin, Revelația — marxism-leninismul (Capitalul), Noul Testament — Manifestul partidului comunist, Liturghia — ședința de partid, Catehemenii — candidații la intrarea în partid, preoții — activiști, Institutul Teologic — Acad. Șt. Gheorghiu, Spovedania — autocritica, Căterisirea — excluderea, Erfecții — revizionismul, sectanții — șovăienții, Euharistia — învățămîntul politic, Cateheza — Propaganda, Piatra unghiulară — lupta de clasă, Apocalipsa — căderea capitalismului și imperialismului occidental, Paradisul — Comunismul, altarul — B.O.B., Sinodul — Comitetul central ș.a.m.d.

Odată cu prăbușirea ideologiei comuniste, îndrăciria camuflată pînă nu demult în pluriile doctrinei defuncte, poate fi contemplată cu ochiul liber, palpiînd impudic și cu nerăbdare diavolească, pentru a-și găsi cit mai urgent o nouă mască, îndărătul căreia să-și continue, la adăpost, pusa la cale. Priveliștea acestei îndrăcirii, luată prin surprindere, și rămasă descoperită, în rîstimpul scurt al unei sistole istorice, cit schimbarea măștii, constituie probabil (nu numai metafizic), spectacolul cel mai captivant pe care-l oferă Estul proaspăt „eliberat”.

I-aș întreba pe autorii celor două aliniate în ce fel speră ei să poată fi divulgați și, la o adică, să i se poată ține piept noului tertip, altfel decît prin relele precise ale harului și prin deprinderea cu „logica credinței”, și asta încă de pe băncile claselor primare? Firește, că față de celelalte formulări ale Cartei, cele conștinînd inviolabilitatea drepturilor, demnității și securității persoanei umane, aceste două aliniate, care fac obiectul acestui text, pot părea unora de importanță secundă, iar luarea noastră de atitudine, considerată ca o vociferare exagerată în jurul „chestiunii” religioase. Și chiar dacă ar fi așa, și tot ar trebui să răspundem (nu chiar cum ne-o tăia capul), celei de-a doua întrebări „metafizice”, care se impune de la sine: în ce fel putem spera să devină cert și absolut vreun drept al omului, atîta timp cît ne

„concepem” Dumnezeu încert și relativ, acceptîndu-i identitatea risipită în eresurile sau deraierile religioase ale diverselor etnii și confesiuni. Astfel spus, poate omul, numai de capul lui, să se bucure de drepturi și libertăți autentice, fără ca acestea în cele din urmă să nu se instituie abuziv și în final să-l castraze credința, înlocuind dorul de absolut, care-i caracterizează umanitatea, prin indiferență religioasă? Fiindcă e bine s-o spunem, fără teamă de-a repeta locuri comune, că nu ateismul reprezintă în ultima instanță marea alunecare a umanității noastre, ci apatia religioasă, adică aceea indiferență complezentă, politicoasă, și mai ales „democratică”, clamînd rezonabilă sincerismul religios, ca o mărturie zdrobitoare a înaltului nivel de civilizație a unei țări. Altă dată, oarecine, știți Domniile Voastre cine!, propunea cu glas mare și cu aceeași „demurgie rezonabilă”, ateismul, ca o garanție (chezășie) a atingerii grabnice „a celor mai înalte culmi de progres și civilizație”! Tocmai aici apare și deosebirea fundamentală între experiențele spirituale ale celor două Europe, cea vestică „evoluînd” pe neptele trase ale liberei-cugetări, cu ajutorul căreia, vorba lui Caragiale, reușim și noi să „umim oleacă progresul din loc”, și asta pînă prin preajma anilor 1944, și cea estică, suportînd în premieră mondială, satanologia de tip comunist, care administrează prima oară în lume, vraja și ura sub „auspicile” luptei de clasă, dedusă direct din revolta atee. E de la sine înțeles că devastările liberei-cugetări, asupra mentalității occidentale, începînd poate chiar cu surparea spirituală a Franței catolice, au la origine ispitirile raționalismului discreționar, poreclit iluminism ca și liberul arbitru ocult al ideologiei Francmasonie, care a animat elanul insurecției din 1789, construind astfel, încă de pe atunci, bazele actualei indiferențe ca și idiosincrazia la religioasă. Duhul precar al acestei atitudini spirituale inundă abundent (cu excepția unor enclave religioase viteze) opulența capitalurilor occidentale, strălucind nefast, ca pupila concupiscentă a diavolului societății de consum.

Dincoace, în răsărit, un popor care a zăcut mai tot timpul „cu jungietura frîntă”, cum e cel românesc, dar care de bine de rău a reușit să-și interiorizeze miraculos creștinismul pînă în liberele etniei, s-a

văzut brusc asediat de ideologia ateistă, năpustindu-se asupra lui ca o viitură implacabilă. 45 de ani a stat încheștat cu structurile opresive ale unui ateism „misionar” al cărui fanatism ținea să-i frîngă rînduiala milenară. Paradoxal este că la sfîrșitul calvarului, românii, ca și întreg Estul, sînt infiniți disponibili religioși, așa cum, poate, n-ar fi fost dacă pacostea comunistă i-ar fi ocolit!

Paradoxală e și reacția Occidentului, manifestîndu-și recent îngrijorarea față de „religiozitatea” și naționalismul Estului, nerealizînd că ceea ce îl contrariază este tocmai propria neputință de a-și depăși indiferența religioasă și ispitirile internaționalismului politic și ale supranaționalismului economic. Să reținem ca potrivit mass-mediei Occidentului creștin, Paștele e aproape trecut cu vederea, și asta din pricini de democrație, de pluralism confesional, ce evită „să lezeze” cultul islamic, mozaic etc. (Franța înregistrează recent 600.000 de francezi trecuți la mahomedanism!) Or, exceptînd abuzul unei prăznuiri a Paștelui, care s-a făcut simțită datorită în primul rînd neîndemării realizatorilor mass-mediei românești, ce pînă de curînd încă își făceau semnul crucii în gură cu limba, nimeni totuși, din România, nu poate reclama că i-a fost „trecută cu vederea”

rînduiala și pravila milenară a Sărbătorii Învierii Domnului.

Sigur că Estul a înregistrat pagube imense, și că alături de aceea populație ieșită din catacombe cu o conștiință religioasă sporită, există o uriașă masă, nu numai dect nereligioasă, ci mai curînd pasivă religioasă, al cărei oportunism „strategic” i-a contaminat în cele din urmă și credința, fie în chipul unui ritualism analfabet, fie al unei ortodoxii „folclorice”. Este vorba de o mulțime majoritară citadină, care forfotește în urtul omogen al complexelor ciclopice din beton, o omenire amorfă, care a stat arcută din greu sub povara sărăciei, și a cărei coardă spirituală într-un lîrziu istoric a pleznit. Iată o dovadă în plus că opulența fără alternative, ca și sărăcia atîngînd abisul promiscuității au generat consecințe asemănătoare. De altfel, această populație siluită de arbitrarul, a cărei religiozitate abia-abia mai dă semne de viață, spînzurînd, aproape inertă, de sufletul ei, constituie și masa de manevră a cîtorilor perestroikăi. Și totuși, spiritual, această omenire desfigurată, dar nu pierdută, e nereprezentativă. Reprezentativă rămîne aceea categorie, cu mult mai întînsă decît se crede (în majoritatea tineri) căreia rezistența religioasă în fața agresiunii ateiste i-a „îmbisericit opiniile”, descoperîndu-i universul totdeauna „subiectiv” al mesajului cristic. Ce altă mărturie mai limpede, decît simplitatea spontană prin care, în plin martiriu, a lansat sloganul spiritual al acestui sfîrșit de mileniu XX — „Vom muri și vom fi liberi”, ca și formele de masă de a-și manifesta credința și dorul de libertate, la care recurge recent.

Vă-ntreb fie că sînteți sau nu membri ai Alianței Civice, ce orizont de așteptări își propun să intersecteze cele două aliniate propuse de Cartă? V-ați gândit în ce fel își riscă destinul o națiune al cărei act de naștere și de botez sînt creștin ortodoxe, părăsindu-și legea de dragul exigențelor democrațiilor liberale și pentru a face hatrul unei Europe amenințate grav de apostazie, proferînd astfel pluralismul opțiunilor religioase în detrimentul unității lor? În ce fel legea fundamentală a României ca stat de drept poate face abstracție de credința de fapt care legitimează unitatea românilor și care îi reflectă identitatea spirituală, virtual și nemincinos. Firește, că nimic nu împiedică alte confesiuni sau păreri religioase să coexiste deplin și autonom, așa cum s-a întîmplat și pînă acum, mai ales atîta timp cît prozelitismul, fanatismul sau trufia vreunui nu stăruie să surpe unitatea ortodoxiei românești, valorile ei mondiale, fundamentate pe un creștinism asumat ontologic. Din această pricină, atuncînd își părăsesc credința, românii devin cea mai benignă și cea mai precară umanitate a lumii, „miticizîndu-și” sufletul și aspirațiile pe conturile vitriolante trasate decisiv de Nenea Iancu.

Și în definitiv, ce ne-ar împiedica să luăm „donquichotește” taurul de coarne, și să punem în criză chiar aliniatul I al art. 7 al respectivei Carti și anume: „ființa umană este valoarea supremă” — și asta cu altă mai mult, cu cit mai toate Cartele Drepturilor omului, propun în ultimă instanță, aceeași viziune axiologică, conștinînd solemnă supremația ființei umane?

Să precizăm, mai întîi, că atîta timp cît ființa umană nu poate fi cunoscută decît prin persoana care o manifestă, e de la sine înțeles că toată prețuirea noastră trebuie să se răsfrîngă asupra celui din urmă. În al doilea rînd, dacă ne vom strădui să dobîndim o înțelegere mai realistă a ideii de națiune, ca pe un dat spiritual, și nu ca pe un concept al ideologiei politice și iarăși dacă nu ne vom teme de-a fi suspecți de teocratism, vom afirma, că o națiune creștin-ortodoxă, cum e cea românească, glorioasă milenar, potrivit Deuteronomului, mai întîi pe Dumnezeu ca valoare supremă și imediat pe „apropape”, adică pornește prin a împlini exigența primei porunci: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, din toată inima ta, și din sufletul tău și din toată puterea ta”. Ca atare, ce ne-ar opri să fim într-adevăr originali (îinînd cont și de „transparentele simbolice” la care ne-a făcut martori istoria recentă) și să formulăm, printr-un gest deopotrivă cuminte și compensatoriu, o Cartă a Drepturilor lui Dumnezeu în chiar lumea creată de El Nimic nu justifică flatarea umanismului ateu și patosul mentalității sale orfane, ostentînd să-și facă dreptate și să-și compună în neștre table de legi, care în realitate, nu fac altceva decît să îl apere de sine însuși! Oricum, cînd propunem o „Cartă a Drepturilor și libertăților fundamentale”, nu la aceste „standarde europene” se cuvine să rivnim.

„AVEM DE FĂCUT ȘI MULTE ALTE”

Un dialog între Gabriel Andreescu, Marcian Bleahu, Mihai Bălănescu

● Dezastru ecologic: Delta Dunării, Marea Neagră, Suceava, Copșa Mică, Pitești... practic, toată țara ● Ecologiiștii socotesc necesară implicarea politică ● Obstrucțiile în domeniul legislației ecologice vin din partea guvernului ● Prin partidul majoritar, guvernul obține ceea ce vrea de la parlament ● Parlamentul - o masă eterogenă cu mulți oameni care n-au făcut în viața lor nimic altceva decât rău acestei țări ● Boala de după ieșirea din dictatură ● Opțiunea noastră politică este un derivat al gândirii strict ecologice ● Universitatea ecologică trebuie să creeze în primul rând un practician ● Conștientizarea oamenilor se poate face numai prin întărirea societății civile ●

● Implicarea - o imperioasă necesitate

GABRIEL ANDREESCU: Ați putea să-mi dați numele unor ecologi români de prestigiu? Cîți dintre ei sînt în Mișcarea Ecologistă?

MIHAI BĂLĂNESCU: Profesorul Răuță, d-na și d-l Godeanu, dr. Bacalbașa. Vădineanu nu este încă, nici profesorul Botnariuc. Dan Manolell a patronat Partidul Democrat Ecologist cu sediul la Turda, cu care ne vom uni într-un viitor apropiat. Există mulți oameni foarte capabili în domeniul ecologiei care nu vor să se implice în politică. De exemplu, profesorul Botnariuc, pe care l-am rugat să vină ca președinte de onoare în cadrul Mișcării Ecologiste. Noi considerăm însă că în etapa actuală este imperios necesar să ne implicăm. Noi avem acum tendința să împărțim Mișcarea în două ramuri: Partidul Mișcării Ecologiste (care să se ocupe de partea politică) și Mișcarea Ecologistă (care se va ocupa de partea ecologică, științifică și tehnică). Prin Mișcarea Ecologistă (nepolitică), colaborăm cu Societatea de Ecologie, Complexul Silvic și cu cele cca. 25 de formațiuni ecologice din țară.

G.A.: Ce a făcut concret Mișcarea Ecologistă în planul mediului?

MARCIAN BLEAHU: În primul rând, a trebuit să explicăm ce este ecologia. Avem o revistă care apare săptămînal, sîntem la numărul 51. Dacă puneți unul peste altul aceste numere și faceți niște fișe, obțineți unul dintre cele mai cutremurătoare dosare ale dezastrului ecologic din țară. În unele cazuri am reușit să și acționăm. De exemplu, la Suceava, unde se pare că s-au închis niște fabrici.

M.B.: Acolo era o poluare cu sulfură de carbon care vătăma sănătatea operatorilor din liniile tehnologice, dar și sănătatea oamenilor din împrejurimi. Am reușit să închidem acea unitate de fibre de mătase artificială.

M.B.: Noi am declanșat și scandalul cu tutunul îngropat în Insula Mare a Brăilei. Afacerea nu a fost lămurită complet, probabil sînt forțe prea mari în joc.

M.B.: În gropile în care se depozita tutunul pentru fermentare trebuia pusă o folie de polietilenă. Prin fermentație, el se transformă după vreo 3 ani într-un îngrășămint natural. Din păcate, neingropindu-l în condiții speciale, el a poluat și a infestat pinza freatică. În tutun există și substanțe radioactive, de exemplu uraniu 235. Credem de asemenea că vom reuși să închidem Copșa Mică. Acolo sînt două combinate: cel de negru de lum și cel de siderurgie neferoasă. Unul îl distruge pe celălalt. Acolo se aruncă cantități enorme de negru de fum în atmosferă și sînt afectate cca. 100.000 de ha. Vreo 8.000 de ha. sînt păduri, practic arse de scîlpările de bioxid de sulf care provoacă ploaie acide de la Combinatul de siderurgie neferoasă. Există un contract aproape negociat cu o companie americană care se angajează să modernizeze tehnologiile din fabricile de negru de lum de la Pitești. Și un succes: Delta Dunării s-a transformat în rezervație a biosferei, inițiativa datează din vremea C.P.U.N.-ului. Noi am discutat la Paris și la UNESCO.

G.A.: Care este implicarea M.E.R.-ului în politica de adaptare a legislației la standardele ecologice?

● Conștientizarea

M.B.: S-a elaborat un anteproiect pentru legea cadrului de protecție a mediului. De fapt este tot legea veche,

refăcută, mult modificată. Am transmis-o la toate filialele Mișcării Ecologiste din România, de unde am primit o serie de observații. S-a constituit un colectiv care va redacta forma finală.

M.B.: Există la Budapesta un centru pentru mediu, înființat și sponsorizat de americani, pentru Europa Centrală și de Est. Zonele lui de interes sînt Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria, Iugoslavia. Pentru România am fost ales eu ca reprezentant. Recent, am participat la o ședință la Budapesta. În care s-au discutat proiectele polonez, ceh și ungar de protecție a mediului. Proiectele fuseseră văzute de către oamenii centrului, specialiștii, dar mai cu seamă de Centrul de legislație a mediului de la Washington (un institut pentru legislația mediului care ține de Institutul internațional de protecție a mediului cu sediul la Gland în Elveția). Am dus și legea noastră, iar ei ne vor trimite comentariile acestor instituții. E o lege-cadru din care vor deriva multe altele, cum este de exemplu legea Deltei. Plecînd de la organismele internaționale ale Europei (Consiliul Europei, Parlamentul și Consiliul pentru Securitate și Cooperare în Europa) am stabilit o serie de legături cu centrele de documentare ale acestor organisme. Și le-am solicitat toată legislația legată de protecția mediului. Ni s-au trimis legi-cadru din vreo 28 de state. O să vedem Codul Silvic, legea protecției peșterilor, a protecției apelor subterane, a protecției peisajului... Sînt cel puțin 12 legi care vor trebui să decurgă din ea.

M.B.: Și una pentru deșeuri, colectare, transport. Noi sîntem 22 în grupul parlamentar din Camera Deputaților și în Comisie sîntem vreo 25, dar majoritari sînt tot leșeniștii. Din fericire, în legătură cu chestiunile specifice de protecție a mediului nu am probleme. Am, însă, în plenul Parlamentului. Eu încerc să amendez fiecare lege care are cit de cit o legătură cu problemele de protecție a mediului, ca să introduc punctul de vedere ecologist. Uneori, reușesc. De exemplu, la legea privind protecția investițiilor de capital: am cerut și am reușit să introduc amendamentul de acordare a priorității investițiilor legate de protecția mediului. Dacă eu introduc ceva, transmit d-lui Bleahu, dacă introduce d-l Bleahu ceva - îmi transmite mie, ne coordonăm acțiunile. Am introdus, de exemplu, o prevedere ca toate cheltuielile legate de protecția mediului să nu fie impozabile. Am mai avut însă și decepții. De exemplu, cînd s-a votat Legea 15, cu transformarea întreprinderilor economice în societăți comerciale și regii autonome, am introdus un articol (41) care prevedea obligativitatea întreprinderilor de a asigura măsurile de protecție dacă din procesele tehnologice rezultau agenți poluanți. Am avut o discuție de o oră în contradictoriu cu Eugen Dijmărescu, care reprezenta punctul de vedere al Guvernului. Și dacă dintre cei prezenți, 305 au votat pentru amendamentul meu, înseamnă că argumentele mele au fost mai puternice.

M.B.: Cînd s-a pus problema în Senat, am avut bîngur de luptat și amendamentul nu a fost aprobat, iar la Comisia de mediere a căzut. Sau, un alt eșec: am aprobat un tratat internațional privind protecția Mării Negre și a apelor teritoriale maritime. Unul dintre amendamentele cerute de mine a fost ca apele uzate și menajere care se deversează în Marea Neagră să fie în prealabil purificate. Ei bine, această lege a fost votată în primă instanță și după aceea, nu știu cum, a fost scoasă. Legile mai sînt manipulate și după ce sînt votate, pînă să apară Moni-

torul.

● „Sînt cheltuieli foarte mari și acestea nu convin”

G.A.: Deci marile obstrucții în domeniul legislației ecologice vin din partea Guvernului?

M.B.: Sigur. Sînt cheltuieli foarte mari și acestea nu convin. De aceea am cerut ca unele investiții legate de protecția mediului să fie finanțate și din fonduri bugetare. La comisiile de mediere au scos și acest amendament.

G.A.: Parlamentul și Guvernul României și-au luat responsabilități internaționale, de pildă, Convenția privitoare la protecția pădurilor.

M.B.: În jurul datei de 15 decembrie 1990, în cadrul Consiliului Europei, România a semnat Convenția pentru protecția pădurilor din Europa. Acolo a fost prezent ministrul mediului, d-l Pop Valeriu.

M.B.: Una dintre primele legi binevenite din iulie a fost cea prin care la inițiativa grupului ecologist, s-a hotărît ca Parlamentul să fixeze cuantumul de tăieri anuale. A venit legea cu 19 milioane m.c. masă lemnoasă care trebuie tăiată în 1991. Din proiectele de amenajamente silvice rezultă că maximum ce se poate recolta anul acesta reprezintă 16.300.000 m.c. La Comisie am intrat în balotaj cu fesenșiștii. 9 la 9. Erau 18 inși prezenți acolo. N-au vrut să jînă cont de prevederea regulamentară că președintele are un vot în plus. Și atunci am prezentat avizul pe 16.300.000 m.c. Am fost sub presiunea morală a grupului parlamentar fesenșist. N-am reușit să obțin decît un compromis: să se taie maximum 19 milioane m.c. în 1991, cu condiția să se reducă treptat. Ministrul mediului, Pop Valeriu, a venit după mine la microfon și a spus: „Domnilor, nu are dreptate d-l Bălănescu. Nu se produce nici un fel de dezechilibru economic dacă se taie cu 3 milioane m.c. în plus. Pădurile își fac în continuare funcțiile lor de protecție”. Și atunci m-a obligat să vin la televiziune și să scriu în presă că prin ceea ce a declarat s-a autodescalificat în fața națiunii. Și l-am propus să se apeleze la o comisie de experti din programul „Demostene” de asistență tehnică a Consiliului Europei în probleme legislative, administrative și constituționale. Și dacă noi, ecologiiștii, nu avem dreptate, sîntem dispuși să ne cerem scuze în fața națiunii, iar dacă el este cel care a greșit, atunci să-și dea demisia.

● Parlamentul funcționează după bunul plac al Guvernului

G.A.: Dar există legi votate și încălcate de Parlament. Partidul dvs. (și nu numai el) putea să pună în discuție însăși valabilitatea legilor votate a doua oară, care încălcă legea anterioară.

M.B.: Există o comisie constituțională. Dacă ar fi corectă, ar putea să ridice aceste probleme. Iată și cazul Chartei de la Paris: statele care semnează Charta de la Paris au obligația să-și acordeze legislația și structurile administrative la structurile țării occidentale pe linie de protecție a mediului înconjurător. România a semnat această Chartă, dar noi nu-i respectăm condițiile. Recent a fost un mare scandal în Constituția în legătură cu niște amendamente - pe care le-a adus din nefericire cineva din Partidul Ecologist - referitoare la cazurile juridice pentru toată diaspora noastră: de a fi aleși, de a candida ș.a.m.d. Și, la discuțiile care au avut loc cu liderii grupurilor parlamentare, s-a trecut la revotarea amendamentelor, care s-au extins. Dar, inițial se acceptase, deși era o încălcare a Chartei drepturilor fundamentale ale omului. Deci Parlamentul și-a permis să voteze împotriva acestei Charte la care noi am aderat. Parlamentul funcționează după bunul plac al Guvernului. Ce vrea Guvernul obține prin partidul majoritar în Parlament. Noi foarte rar reușim să ne impunem anumite puncte de vedere.

● Mișcarea Ecologistă - o alternativă pentru încredere

M.B.: Toate discuțiile se poartă pe marginea unor proiecte de legi venite de

la Guvern. În momentul în care vrea cineva să le schimbe, începe lupta cea mare și sînt aduși la unison. Dar nu-i mai puțin adevărat că am văzut recent situația cînd Guvernul propusese o lege foarte bună care îl încuraja pe investitorii străini să vină în țară, iar mentalități foarte conservatoare puneau bețe în roate. Și-i vedeam pe reprezentanții Guvernului cîț erau de speriați ca nu cumva una dintre prevederile legii să fie deturnată, într-un mod nefast, care nu mai ținea de liberalizare.

G.A.: Știu că nu mai sînteți șeful grupului parlamentar...

M.B.: Am rămas doar președintele Comisiei. Acest fapt este legat de multiplele mele intervenții care nu au plăcut nici grupului majoritar, nici unor oameni din gruparea noastră. Eu am anumite puncte de vedere de la care nu pot abdică.

G.A.: Din punct de vedere politic sau...?

M.B.: Din punct de vedere politic, evident. Eu nu pot să accept minciuna, ura, denaturarea unor fapte.

G.A.: Deci colegii dvs. din grupul parlamentar le acceptă?

M.B.: Le acceptă. Să vă dau un exemplu: amendamentele propuse de d-l Florea de la P.E.R. Eu m-am opus și, ca lider al grupului parlamentar avînd dreptul să cenzurez, am dat o notă scrisă președintelui Adunării Deputaților, spunînd că nu am primit asentimentul membrilor grupului parlamentar. A treia zi, însă, mi s-a pus în față o listă cu 13 semnături ale membrilor grupului parlamentar (care cuprinde 22) de acord cu amendamentele propuse de d-l Florea. Deci era jumătate plus unu. Și atunci a trebuit să-mi retrag nota pe care o dădusem. Și după ce s-a votat, o parte dintre noi am amenințat cu retragerea din Parlament. S-au discutat aceste amendamente într-un cerc restrîns, în Consiliul Constituentei. Și acolo toți am fost de acord să revocăm și să le respingem. Am întrerupt pentru o jumătate de oră lucrările Constituentei, s-au întrunit grupările parlamentare, am supus amendamentele la vot și le-am respins pe toate.

G.A.: Deputații se află în Parlament nu pentru a-și manifesta interesele personale, ci pentru a le reprezenta pe ale alegătorilor.

M.B.: La unii oameni există mai ales dorința de a ajunge în Parlament și în momentul în care au ajuns nu mai interesează prin cine au ajuns. În gruparea noastră există oameni care nu mai jîn cont de Mișcarea Ecologistă, de hotărîrile comitetului dirigent.

● Mișcarea Ecologistă - o alternativă pentru încredere

G.A.: Vedeți, Mișcarea Ecologistă s-a bucurat de un succes oarecum nesperat.

M.B.: Oamenii doreau ceva și își găsiseră refugiu la noi. Era o alternativă a indecizilor.

M.B.: S-a lăsat din dictatură cu leziuni intelectuale care nu se pot vindeca prin medicamente, ci prin educație. Și asta necesită timp, din păcate! Nu-i p treabă apa de simplă să conștientizăm masele, atîta vreme cît societatea civilă a fost practic distrusă în România. Nici la viitoarele alegeri parlamentare n-o să legim prea bine. Trebuie să mai așteptăm.

G.A.: Cum vedeți șansele Mișcării Ecologiste la următoarele alegeri?

M.B.: Noi intrasem într-o convenție împreună cu P.N.L., P.N.T.-c.d. și U.D.M.R. ca să facem un front comun pentru a intra în Europa. Degeaba își arogă Puterea acest succes, care se datorează în primul rînd opoziției.

M.B.: Hotărîrea legată de obținerea statutului de invitat special în Consiliul Europei s-a luat după audierile la care am participat la Strasbourg, la sfîrșitul lui septembrie. Acolo, înainte de toate, am fost român și patriot, fără însă a ascunde realitățile din România. Noi, reprezentînd opoziția, am spus că după 22 decembrie au urmat o mulțime de evenimente neplăcute, culminînd cu cele din martie și din iunie. Vinovații sînt președintele și Guvernul, am spus clar acest lucru. Dar e mai bine să nu fim marginalizați, deoarece ajutor efectiv pentru introducerea

adevăratelor v România vom p rui oranismek

● Ecologiiștii mijloc

M.B.: Noi vrm re o poziție me de ideole N cială. pifică

G.A.: Mă gîr să fi la mijloc, drept și încercu lori.

M.B.: Aici n-n nici nu vom fac

G.A.: În cazul tate care oarec laite partide po de natură pol competentei a elementul polit gică propriu-zis moment dat pe

● Ce partid liberal

M.B.: Între i legătură organ tem de fapt libe o economie coo politică de prot diciturii am a protecție a me puse în aplica privatizare tota mijloacele coo producătoru pe Deci, opțiunea unei gîndiri str

G.A.: Care i legii funciare a gice specifice

M.B.: Oamen dar să nu uităm treze îngrășăp aplice ca și pin acelea ocaole meni corespun gile de fabrica mice nu vor a acestea nu se

G.A.: Am vă ecologie la c pînă la cinci o pentru care îngrășăminte c

M.B.: Chiar c ut, am avut ecologice la c pînă la cinci o pentru care îngrășăminte c

M.B.: Chiar c ut, am avut ecologice. Am cretar de stat recomandat ce în ferme ecoo utilizeze îngrăș pentru dăunăt agricultură trac naturale. Dar a

G.A.: Pentru de o întregă în la îndemina i necesare. Să a torului mijloac sancționare. I M.E.R. va ave de acțiuni la i priveșc educaț stării ecologi

● Ce este o

M.F.: Mini agen). i care le din aer, din i multe surse de le scapă. Noi i prin cele 90 d

M.B.: În un ecologice. Da gică? Într-u Fiecare întrep noscută de oa ce rezultă ca sele tehnolog luante există i

● Cele mai p

M.B.: Slatin halogeni, cu f

LTELE, ÎN AFARĂ DE POLITICĂ

ri ale democrației în
dacă vom fi în interio-
rului.

cearcă să rămână la

să oferim în continua-
nă, foarte apropiată și
sării - ca mișcare so-

te însă că e totuși greu
de valorile statului de
de a viola aceste va-

făcut niciodată rabat și

E.R. există o specifică
o diferențiază de cele-
ce: alături de opțiunile

există o opțiune a
logice. În ce măsură
și preocuparea ecolo-

sint opțiuni care la un
eveni divergente?

biologii sint de fapt

ste elemente există o
Ca partid politic, sin-

liberă pot impune o
le a mediului. În timpul

nu știu cite legi de
il care n-au putut fi

Și atunci ideea este:
pentru ca statul să aibă

șive, să-l oblige pe
ant să revină la normal.

lica este un derivat al
ecologice,

deși că va fi impactul
ra problemelor ecolo-

cului?

și vor munci pământul,
le el nu știu să adminis-

le chimice și o să le
cum. Până când nu vor

vice încadrate cu oar-

tori, până când tehnolo-

a îngrășămintelor chi-

ntipoluanțe, lucrurile
putea rezolva.

în Occident magazine
prețurile sint de trei

mai mari la produsele
u s-au administrat

nice...

la începutul anului tre-

noi inițiativa fermelor
scutat cu ministrul se-

la Agricultură, le-am
me să fie transformate

ozon. Acolo e o fabrică de anozii pentru
cuvele de electroliză care se fac din
cărboane, iar praful e azvilit în aer. Eu, de
exemplu, am fost la Valea Călugărească,
la Combinatul Petrochimic de la Brazi și
la cel de la Teleajen. La Coșca Mică
avem oamenii noștri care au reușit, în
sfârșit, în cadrul unei comisii guvern-
mentale, să ajungă la soluția de închide-
re. Avem oameni la Baia Mare, la Sucea-
va, la toate exploatarea uraniferă.

G.A.: La nivelul organismelor financiare
internationale există mari surse de
fonduri pentru sprijinirea ameliorării
situației ecologice în țările care colabo-
rează cu ele.

Sintem un partid care face politică,
dar mai avem de făcut multe altele în
afară de politică

M.B.I.: Noi sintem de fapt înregistrați
sub numele de Partidul Mișcarea Ecolo-
gică. Acum ne înregistrăm ca Mișcarea
Ecologistă, o asociație cu scop nelucra-
tiv, nepolitic, neguvernamental și care
are ca scop ecologia. Și atunci avem deja
antenele aruncate, priza la grupul ecolo-
gic verzii sau „verzii Europei”. Pe de altă
parte există centrul de care am mai vor-
bit, printre altele cărui obiective prioritare
este proiectul Delta Dunării. Cu Delta
Dunării trebuie să mergem la amănunt:
să dărâmăm digurile care au împiedicat
circulația, să redeschidem canale, să
restabilim circulația, să facem împăduriri...
Noi sintem un partid care face politică,
dar pe lângă alții care fac numai politică,
noi avem multe altele de făcut.

G.A.: Pentru multe partide, afirmarea
lor în viața publică a însemnat de fapt
manifestarea unor prezențe individuale.
Ce reacții ați înregistrat?

M.B.I.: Reproșurile înregistrate au fost
telefoane anonime nocturne de
amenințare. Ca indivizi noi reprezentăm
poziția noastră reală politică, iar ca
mișcare ne plasăm în centrul deschis
onțor alianțe. Publicul nu mai vrea
extreme. Din păcate, la noi sint aseme-
nea pericole: F.S.N. și P.U.N.R. Cei din
„Vatra Românească” sint tot alți de no-
civi ca și neocomuniștii.

M.B.: Sint poziții foarte apropiate. Am
fost acuzat la un moment dat că li susțin
pe unguri. Dar eu, în intervențiile mele,
mi-am păstrat linia, aceeași în perma-
nență; nu am uitat că sint român, nu am
uitat că există o problemă în Transilva-
nia, dar lucrurile acestea nu se pot corec-
ta decât prin dialog. Cred că noi sintem
foarte apropiați de liberali. Și țărăniștii au
o linie foarte corectă. Eu am un respect
deosebit pentru d-l Coposu.

M.B.I.: În țara noastră lumea nu-și
poate opri resentimentele la ceea ce i-a
fost inoculat ani de zile.

Nu-i ușor să crezi o universitate
ecologică cu patru profile

G.A.: Care au fost relațiile cu Ministe-
rul învățămîntului după înființarea
Universității Ecologice?

M.B.I.: Începutul disensiunii cu ministe-
rul a venit de la faptul că le-a fost trîcă să
nu se înființeze și o universitate în limba
maghiară. Păreră mea este că trebuie
să fie licee în limba maghiară, deci și o
universitate maghiară pentru toate disci-
plinile de învățămînt care se predau în
licee. Și, după aceea, rămîne de discutat
constituțional, dacă vom avea judecatori
în limba maghiară sau nu. Deci, de aici a
venit primul semnal. Al doilea semnal a
venit prin proliferarea universităților par-
ticulare, care nu au fost foarte agreeate.
Adică, așa cum li se contestă acestor
universități particulare competența; poa-
te li contestată și competența statului în
universitățile diseminate peste tot în pro-
vincie. Ceea ce este mai grav este că și
ei ne-au lăsat la început să mergem; de
exemplu, la universitate, aveam labora-
toare închinăte pe care le foloseam (de
mineralogie, de zoologie, de botanică),
iar noi eram în stare să venim cu studenții
și duminică, să nu le încurcăm planul. Și
a mers foarte bine semestrul I, iar în
semestrul II au spus: „Gata, afară!”. Și
ne-au dat, pur și simplu, afară, fără drept
la replică. A fost o decizie la nivelul recto-
rilor. Dar, natural, a fost dirijată de Minis-
terul învățămîntului.

G.A.: Solidaritatea Universitară s-a
exprimat în vreun fel în legătură cu
această decizie?

M.B.I.: Solidaritatea Universitară ar fi
putut probabil să ne ajute, dar nu a fost
implicată.

Sintem cu sufletul alături de voi, dar
trebuie să mergem la cursuri pentru că
noi plătim bani grei pentru ele

M.B.I.: Cred că în momentul de față
este și un fel de gelozie. Pentru că nu-l de-
ici, de colo, să crezi o universitate eco-
logică cu patru profile. Pe urmă, după noi
și-a făcut și Universitatea niște facultăți
ecologice. Dar nu este nici o incompatibi-
litate între un învățămînt particular și unul
de stat. Ne-au spus că jecmănim copiii,
dar noi luăm pentru un an la medicină
34.000 de lei și s-a înființat un liceu de
limbă engleză unde costă 60.000 de lei
pentru un copil. Și se pare că vor pune
taxe și la Universitate. Dar noi nu putem
supraviețui decît prin calitate. Prin ur-
mă, cursa de facultate ecologică noi trebuie să
creăm în primul rînd un practician, nu un
teoretician.

G.A.: Aveți suficiente elemente pentru
a califica rezultatele?

M.B.I.: Da. S-a dat deja o sesiune de
examene, majoritatea studenților sint
foarte buni. Avem însă și cîțiva turbulenți.
Vă spun un lucru care poate fi luat și
pozitiv și negativ, în momentul cînd au
fost grevele studenților în decembrie,
studenții Universității ecologice au spus:
„Cu tot sufletul sintem alături, dar noi
plătim bani grei pentru cursuri și nu ne
putem permite să nu mergem la ele!”.
Mergem acolo numai cînd aveam liber.

M.B.: Cînd a existat disputa aprigă
între noi și Guvern, am venit cu o soluție
de compromis: să transformăm Universi-
tatea ecologică într-o universitate parti-
culară într-o societate pe acțiuni. N-am
avut audiență la această propunere; acum
este anul I și anul II încă mai merge, dar
începînd cu anul III o să trebuiască să
facem multe investiții în cadrul
universității. Și trebuie să atragem parte-
neri externi.

M.B.I.: Noi avem un sistem de
învățămînt mai deschis. Planul nostru de
învățămînt corespunde în general pro-
gramului ministerului. Dorim ca la unele
lecții privind un anumit subiect unde știm
că există o somitate mondială să invităm
aceste personalități.

M.B.I.: Dacă vrem să apelăm la progra-
mul din Consiliul European, putem să pri-
mim și o sută de consilieri pe anumite
probleme. Vin, ne ajută să facem cît mai
bine legile de care avem nevoie și nu
plătim nici un ban. Pentru Tezele
Constituției au venit o mulțime de
specialiști din cadrul programului
„Demostene”. Dar e bine să le receptăm
ideile, nu să le înregistrăm și să nu le
refinem pe urmă.

G.A.: Înțeleg că problemele
competenței, respectiv incompetenței,
nu sint chiar atît de grave așa cum au fost
înainte.

M.B.: Nu, sigur că nu. Există un pro-
gres.

De ce există o mare diferență între
Guvern și Parlament?

G.A.: Înseamnă că în fond problema
principală este de natură politică. Și cînd
spun politică, mă refer la ingerințele struc-
turilor oculte (SRI), la tendința de a ține
morții la putere, la evoluția intereselor
diferitelor grupuri, la stăruie create prin
sciziunea F.S.N.-ului, la presiunea pe
care o creează reacția populară la refor-
mă sau la absența unei reforme au-
tentice, la prezența sindicatelor.

M.B.I.: Există o mare diferență între
Parlament și Guvern. De ce? În momen-
tul cînd s-au făcut alegerile la 20 mai,
toată lumea a pus pe listă pe cine a
merit. În primul rînd F.S.N., care a pus,
începînd de la foștii miniștri, prim-secre-
tari de județe, profesori de marxism,
activiști. Am avut și noi decepțiile noas-
tre. Cînd primul-ministru și-a făcut guver-
nul, a avut timpul să analizeze: și-a pus și
prietenii, a pus și competențe.

M.B.: Eu am spus că i-a ales după
agenda lui.

M.B.I.: După agenda poate, dar
diferența de competență este imensă.
Cel puțin acolo se desprind cîteva
personalități care știu să gîndească o
lege liberală. Pe cînd Parlamentul nu are
personalități.

G.A.: Are, în schimb, antipersonalități.

Mă gîndesc la acel vestit Gheorghe
Dumitrașcu...

Un Parlament al rușinii sau un
Parlament al compromisului?

G.A.: Aceasta face explicabilă părerea
celor care vorbesc despre un „Parlament
al rușinii”. Din acest punct de vedere,
cum simții dvs. care sinteți parlamentari,
dar prin poziția dvs. sinteți distincți de
această atmosferă generală, un astfel de
calificativ?

M.B.I.: Caracterizarea de „Parlament al
rușinii” cred că a fost lansată nu alît
pentru oamenii, ci pentru anumite atitu-
dini deplorabile, cum a fost aceea cu
Timișoara. Nu uitați că niciodată un Par-
lament nu a avut sarcina pe care o are
acum; să refacă o țară, în toate articulațiile
- de la cele mai simple legi pînă la
Constituție. De aceea nu pot spune că
oamenii din cadrul lui nu încearcă să-și
facă datoria. Pe fiecare îl ajută însă
competența și nivelul propriu de morali-
tate. Firește, sint oameni cinstiți, pe care
nu-i ajută competența, dar există foarte
mulți manipulați. Să spun, de pildă, că
regele a adus comunismul în țară este o
aberație. Eu nu aș spune deci un „Parla-
ment al rușinii”, ci un „Parlament al com-
promisului”. Și vina este a celor care au
pus alegerile la 20 mai.

M.B.: Alina vreme cît în Senat este
Bărădeanu președinte și dincolo Marțian,
oameni care se fac vinovați de dezastrul
în care ne aflăm în momentul de față,
rămîne un „Parlament al rușinii”. Alina
vreme cît există oameni de calitate la
Dumitrașcu, a lui Blaga (vă pot spune 50
de nume de acest gen din Camera
Deputaților), el va rămîne în istoria legis-
lației a acestui popor ca un „Parlament al
rușinii”. Putem să vorbim de compromis
în legile pe care le adoptăm, dar nu în
configurația Parlamentului. Este o masă
eterogenă acolo, cu niște oameni care
n-au făcut în viața lor nimic altceva decît
au adus rău acestei țări.

M.B.I.: E drept că de cîte ori intru în
Camera am o stringere de inimă.

M.B.: Eu sint amărăciunea la cîte o
aniversare și cînd începe cite unul să
vorbească numai ca să spună minciuni.
Plec de acolo complet terminat.

M.B.I.: Eu am foarte dezvoltat simțul
umorului. Și poate că asta mă ajută să
trec peste niște lucruri. Dumitrașcu, de
exemplu, e un tip foarte pitoresc; e
adevărat, așa cum se prezintă e foarte
murdar. A scris și într-un ziar despre
mine că sint „Muma-pădurii”, că „unde
trec eu nu mai crește iarba”, că sint
„regele gunoaielor”. După aceea a venit
la mine și a spus: „Nene Bleahule, vreau
să stăm de vorbă”. Zic: „Bine, dacă crezi
că mai ai ce afla de la un rege al gunoai-
lor, eu nu mă dau îndărăt”. Sint unii care
mă întrebă: „Dar astăzi ce lege e?”. Vin,
deschid Cățavencu care se distribuie
grațuit în Senat, alții nu știu despre ce se
discută în momentul acela, zic: „Nu mă
interesează!” și pleacă. Dar eu nu mi-aș
permite să arunc o anatema peste o sută
de oameni, din care cel puțin jumătate
sint de bună credință.

G.A.: Sintem în fața unor evoluții im-
prezicibile, în fața unor dificultăți ecologi-
ce acute. Cum vedeți, din interiorul
instituțiilor de putere, evoluția în
următoarea perioadă de timp?

E nevoie sau nu de alegeri
anticipate?

M.B.: Fără alegeri anticipate nu leșim
din criza economică, nici din cea politică,
nici din cea morală.

M.B.I.: Eu nu sint pentru alegeri anti-
cipate. Poporul nu e pregătit să gîndească
altfel. După mine ar trebui eliminate anu-
mite persoane cu influențe nefaste asu-
pra evoluției societății. D-l Miescu, de
pildă. Care lasă să planeze această beznă
asupra a tot ce s-a întîmplat...

M.B.: Eu sint convins că ce s-a întîmplat
cu Bărădeanu a fost dirijat tot de forțe
oculte și tot de la Cotroceni. Dar acum a
fost lăsat la o parte.

M.B.I.: În primul rînd ar trebui să se
poată face lumină! Nu putem construi o
țară pe minciună. Ar trebui poate schim-
bat Guvernul, dar într-un fel în care să
mai îndrepte ceva din ce s-a strîcat acum.
Trebuie dezvoltată în societate o forță

politică afirmativă și eu pun mare preț
din acest punct de vedere pe Alianța
Civică. F.S.N. n-o să rămînă un partid în
istoria acestei țări, pentru că nu are o
ideologie, o credință. El este un conglome-
merat de oameni adunați întîmplător și
pe care li țîn împreună în continuare
interese economice și de putere. Con-
form unei structuri generale a societății
democratice moderne, un partid trebuie
să fie liberal, socialist ori comunist, dar
nu există conglomerate de tipul F.S.N.-
ului! Și atunci, noi trebuie să ne gîndim
foarte bine la dezvoltarea acestui partid,
care să la locul unora pe care oamenii nu
li vor. Sindicatul reprezintă în continuare
pivota politicii noastre, pe care, din
păcate, îl neglijăm și noi. Îl neglijăm și li-
beralii, îl neglijăm și F.S.N. Sindicatul
vor fi pionul următor.

o leșirea din mersam

M.B.: Redresarea economică nu vine
de la sindicate. Din ianuarie 1990 și pînă
acum asistăm la agravarea situației eco-
nomice, politice și sociale. Dacă vom
accepta în continuare aceeași formulă
de guvernare, cu aceiași oameni, cu
aceleași concepții, n-o să facem altceva
decît să ne amplificăm dezastrul. Dar, ca
să poți să ai o reprezentare reală în Par-
lament trebuie să previi vicierea cam-
păniei electorale, cum s-a întîmplat în tre-
cut. Și pentru asta nu există decît o
soluție: un guvern de uniune națională
care să includă toate forțele politice
capabile să aibă un cuvînt de spus.
Conștiințele oamenilor au putut fi ma-
nipulate pentru că toți erau obișnuiți cu
un partid unic. A apărut F.S.N., a apărut
un Roman, un Miescu, cu toate minciunile
pe care le-au spus, cu blocarea celor-
lalte partide care nu au pătruns nicăieri.
Sau unde au pătruns, doar că nu au fost
linșate. Nu putem ieși din situația asta
groaznică, din toate punctele de vedere,
dacă nu schimbăm Parlamentul, dacă nu
schimbăm componența Guvernului! Și
trebuie aduși acolo nu oameni care știu
să mintă, să împartă lumea în tabere.
Pentru că asta au făcut, începînd din luna
ianuarie anul trecut.

Nu cumva mergem spre o dictatură
capitalistă, de tip Franco?

M.B.I.: După mine, pericolul cel mare în
momentul de față este că mergem spre o
dictatură capitalistă de tip Franco!

M.B.: Toți care sint în funcții acum, de
la primari, prefecți și guvernanți, nu-și
urmăresc decît interesele personale! Ies
vagoane sigilate din județe cu mărfuri
peste graniță și trec prin vamă pentru că
a dispus prefectul să iasă. Am vîndut tot
ce am avut! Criza de autoritate, de com-
petență, sloganul lui Ceaușescu, „Sintem
și producători, și proprietari, și benefi-
ciari” se aplică perfect acum, se fură și se
vînde și în țară și peste hotare! Ne-mur-
ca primează, intelectualitatea a fost mar-
ginalizată, iar lichellele sint prin toate
părțile. Am intrat într-o prăpastie, în care
ne afundăm pe zi ce trece. Așungem
exact la colaps. Eu așa cred că se va
întîmpla. Și datorită acestei crize de com-
petență, de autoritate, explozia
infracțională la care asistăm... Nu mai ai
securitatea fizică în momentul de față.
Dacă încerci să spui o părere undeva,
riști să li agresat, linșat, omorîți! Încearcă
să mergi la țară și vîd cum gîndesc
oamenii: tot așa au rămas, nu s-a schim-
bat nimic, pentru că nimeni nu pătrunde
acolo ca să le deschidă mintea. Iar tele-
vizivizarea - care ajunge în casa fiecăruia
- spune știri trunchiate, încît să înțelegi
exact invers. Eu cred că această
conștientizare a oamenilor se poate face
numai prin întărirea societății civile.

Am omul dintr-o proză...

G.A.: Noi am vrut să sprijinim viața po-
litică, să intrăm prin filialele noastre în
relații cu partidele. Și am descoperit că,
de fapt, la nivel local partidele înseamnă
cîteva duzini - cel mult - de oameni, care
vorbesc la înființarea celeia sporadice
despre vreme, despre... Din păcate, nu

CĂLIN ANASTASIU

ANATOMIA COMUNISMULUI TÎRZIU

● Historicizarea paradigmei

În mod paradoxal, sarcina analiștilor pare să fi fost mai ușoară pe vremea apogeei staliniste. În ciuda faptului că societățile de tip sovietic sînt societăți care se ascund perpetuu și își falsifică așt natura intimă cit și fenomenologia cotidiană, în ciuda diferențelor între modelul central al sistemului sovietic și duplicatale sale periferice, pentru perioada stalinistă am avut la dispoziție concepte relativ performante în explicarea societăților din această parte a lumii.

Fără îndoială, conceptul de „totalitarism” a reușit să explice cel mai pregnant esența regimului instaurat în Uniunea Sovietică și în Europa central-estică sub mîna de fier a lui Stalin. Ar trebui poate reamintit — deși acest lucru este absolut clar pentru specialiști — că acest concept a fost elaborat din perspectiva politologiei. Ca atare, el se referă exclusiv la natura unor regimuri politice — între care și acelea care au funcționat, o vreme, în societățile de tip sovietic — și numai în mod abuziv el poate fi extins sau transformat într-o etichetă a unui tip de sistem social global (cum este cazul, de pildă, al conceptelor de „feudalism” sau „capitalism”). Acestei limite teoretice — asumată de majoritatea celor care au elaborat acest concept — i se adaugă una istorică. După dispariția lui Stalin, am fost martorii unor schimbări deloc neglijabile în funcționarea regimurilor politice așt în Uniunea Sovietică cit și în celelalte țări central și est-europene. În plus, în ultimele trei decenii diferențele între societățile așa-zis comuniste s-au accentuat și mai mult. Deși continuau să formeze un bloc geopolitic, tratarea lor teoretică „în bloc” devenea din ce în ce mai puțin adecvată situației concrete din fiecare țară în parte. Retrospectiv, acest lucru va fi pus în evidență de evoluțiile semnificativ diferite care au dus la dezagregarea puterii comuniste, precum și de caracterul neuniform al tranziției postcomuniste în aceste societăți. Toate aceste particularități făceau ca vechile concepte să devină din în ce mai puțin relevante. Era nevoie de conceptualizări noi pentru „comunismul tîrziu”, și acestea nu au întîrziat să apară.

Din păcate, cea mai mare parte a conceptelor care au încercat să dea expresie dinamicii regimurilor comuniste în perioada anilor '60-'80 („posttotalitarism”, „totalitarism eșuat”, „autoritarism posttotalitar”, „totalitarism postrevoluționar” ș.a.) s-au dovedit insuficiente pentru a înțelege evenimentele care au zguduit blocul sovietic la sfîrșitul deceniului trecut. Nu este de mirare, așadar, că teoria societății civile — reactualizată și repusă în circulație de teoreticienii est-europeni — a constituit o provocare serioasă pentru conceptualizările curente ale occidentalilor, cu așt mai mult cu cit ea permitea o mai bună înțelegere așt a mobilizării finale contra regimului comunist, cit și a prăbușirii sale.

Făcînd un inventar al conceptelor propuse pentru descrierea comunismului tîrziu, sîntem constrînși să constatăm că foarte puține au rezistat confruntării cu dinamica crospusculară a sistemului. Între ele, acelea care au încercat să sesizeze particularitățile funcționării

sale în termenii „paternalismului”, „neotraditionalismului” și „normalizării” ocupă un loc aparte. De pildă, astăzi ne apare mai clar că modelul paternalist a funcționat cu mai mare acuratețe în țările Europei centrale (Ungaria, Polonia, Cehoslovacia). În timp ce neotraditionalizarea a afectat mai ales sistemele politice din Uniunea Sovietică și Europa de est (România, Bulgaria, Iugoslavia).

● Pactul paternalist

Modelul paternalist are la bază faptul că, în ultimii 25-30 de ani, o transformare semnificativă s-a produs în funcționarea unor regimuri comuniste, comparativ cu perioadele anterioare, dominate de teroare stalinistă și totalitarism frenetic. Această mutație a constat în apariția și consolidarea treptată a unui „contract social” — nicio-dată explicit — între putere și societate, a unui pact între elita conducătoare și populație, prin care se urmărea menținerea păcii sociale. Pe scurt, pactul paternalist ar putea fi caracterizat aștfel: în schimbul protecției — deci pentru o viață mai normală și oarecum acceptabilă, cit de cit predictibilă și scutită de coșmarul unei terori permanente și imprevizibile — cetățenii trebuiau să manifeste obediență politică. În ultimă instanță, pactul ținea oferirea unor garanții economice în schimbul unor garanții politice: puterea urma să asigure o anumită securitate economică pentru populație, dacă aceasta se dovedea dispusă să renunțe la protestul politic deschis. Cu alte cuvinte, populația era condiționată să accepte hegemonia partidului în schimbul unor lucruri înalt dezirabile, precum locuri de muncă stabile, subsidii pentru alimente, îngrijire medicală, apartamente și transport public, o îmbunătățire treptată, deși nespectaculoasă, a nivelului de trai. Bineînțeles, întreprinderile nu puteau fi lăsate în afara acestui țrg. Acceptarea planificării centralizate era recompensată prin asigurarea unor subsidii substanțiale și a unor piețe garantate pentru orice produs. În consecință, spectrul falimentului, al reducerii locurilor de muncă și a salariilor dispărea sub scutul protector al regimului. O economie populară era menită să compenseze o politică nepopulară.

Izvorite din însăși natura paternalismului, limitele unui asemenea „contract” sînt clare, în principiu, și nu au fost niciodată transgreate în practică: relația de protecție-supunere nu antrenează acordarea unor drepturi civice și politice. Nu este vorba de o liberalizare și o democratizare reale, după cum nici de instaurarea unor proceduri legale în viața publică. În aceste condiții, statutul de dependență al cetățeanului este menținut, și tot ce poate el spera este să se bucure de un tratament special în diferite împrejurări, ca o recompensă pentru conduita sa. Se perpetuează rolul statului de instanță supremă ce lîndă să stabilească paleta opțiunilor de viață la care au dreptul cetățenii. Aceștia rîmin sub tutela unei puteri presupus clarvăzătoare și benevolente, care nu are de dat socoteală nimînu pentru actele sale discreționare. Similitudinile acestei situații cu răspunsul pe care l-au dat regimurile absolutiste în fața emergenței societății civile sînt izbtoare și nu pot fi trecute cu vederea.

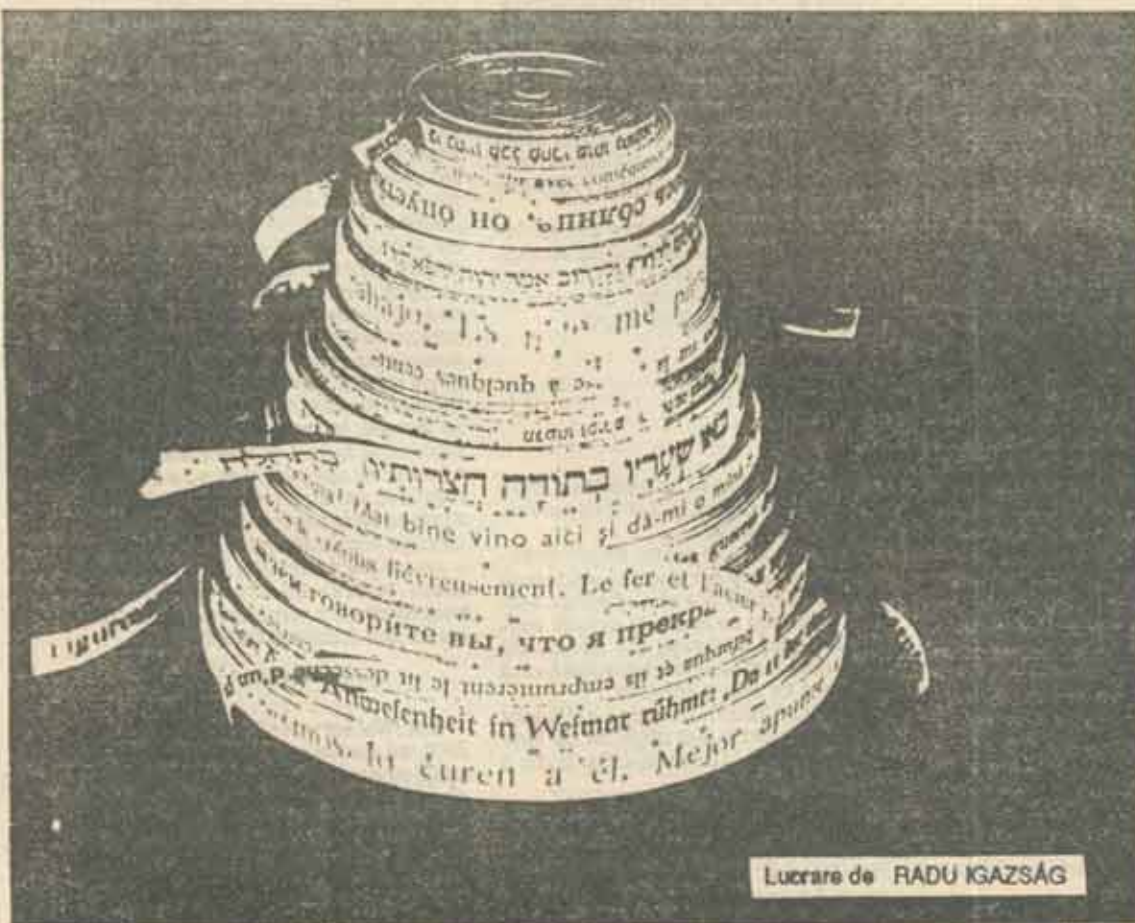
Dincolo de toate acestea, modelul paternalist însînuat în practica unor regimuri comuniste a adus, totuși, cîteva inovații. Cea mai importantă este aceea că un asemenea pact introduce cîteva criterii subsidiare de legitimare a puterii, asupra cărora populația poate emite judecări evaluative (în mod evident acest lucru nu convine puterii, dar ea nu-l mai poate împiedica). Un asemenea criteriu este promisiunea unor mai bune performanțe materiale. Fără îndoială, regimurile comuniste vor continua să reclame public superioritatea și infailibilitatea lor cognitivă, ideologică, istorică etc., ca suport pentru menținerea statutului de dependență al societății. Dar abandonarea limbajului salvaționist al epocii revoluționare, de început, și adoptarea unor obiective ceva mai mundane au făcut posibilă — cel puțin pentru categoriile mai instruite ale populației — compararea intențiilor cu realizările efective ale regimului. Și cum aceste obiective nu au fost niciodată atinse — devenind, din contră, tot mai greu accesibile pe măsura adîncirii crizei economice —, justificarea eșecului devenea din ce în ce mai problematică. Desigur, acest fapt nu era de natură să creeze un pericol iminent pentru regimurile comuniste. Inconsistența dintre cele două forme principale de legitimitate — cea de sus, elitară, și cea de jos, implicînd evaluarea performanțelor materiale ale sistemului de către populație — a fost depășită prin reprimarea contestăției populare ori de cite ori a fost cazul. Dar chiar fortificat prin exercițiul reprimării, pactul paternalist conține în sine — ca orice contract, de altfel — posibilitatea denunțării sale de către una dintre părți. Ceea ce probabil că este de neevitat în momentul cînd puterea nu-și mai poate respecta obligația de a oferi beneficii protecției promise, iar societatea dobîndește capacitatea de a evalua acest eșec și, odată cu el, vulnerabilitatea puterii protectoare. Cu alte cuvinte, cînd ea se emancipează trecînd de la statutul de societate totalizată la cel de societate civilă.

● Triumful aparatului

Teoriile normalizării și neotraditionalizării se subsumează unei concepții evoluționiste, inspirată din teoria weberiană a rutinizării. În cazul regimurilor comuniste, rutinizarea intervine în momentul cînd conducerea organizației aflate la putere nu mai poate identifica noi obiective revoluționare, nu le mai poate defini în termeni strategici (nu numai simbolici) și nu mai poate mobiliza sectoare importante ale organizației în jurul unor asemenea obiective și strategii. În consecință, standardele interne de disciplină, etică și puritate ideologică ale partidului se relaxează, acesta transformîndu-se într-o organizație de cadre de tip tradițional, bazată pe status. În care membrii elitei conducătoare devin tot mai preocupăți de interese materiale, personale, familiale sau de microgrup. Partidul se transformă într-un organism cu caracter corporatist, parazită, incapabil să distingă între interesele particulare ale elitei sale și interesele generale ale organizației sau ale societății. Această involuție marchează triumful final al cadrelor asupra arbitrarului unor lideri charismatici, animați de fanatismul salvaționismului universal, ceea ce echivalează cu instalarea conducerii rutinizate a aparatului. Normalizarea și neotraditionalismul sînt rezultate aproape inevitabile ale conflictului dintre liderii devotați purității revoluționare și cadrele politice și administrative, preocupate de probleme mult mai terestre. În realitate, coeziunea ideologică dintre liderii revoluționari și aparat — o componentă fundamentală a legitimității impuse de sus — apare destul de rar și durează destul de puțin. De regulă, ea nu depășește faza inițială, autentic revoluționară a regimurilor comuniste. Dacă între aceste două niveluri ale conducerii apare o relație mai puțin conflictuală, bazată pe o oarecare reciprocitate, acest lucru se întîmplă după eșecul liderilor de a impune noi sarcini „eroice” partidului, respectiv în condițiile normalizării. De acum, preocupările de statut ale birocrației de partid se substituie definitiv etosului său chiliastic inițial. Intocmai ca în cazul tranziției de la absolutismul dinastic și arbitrar la absolutismul birocrațic, normalizarea regimurilor comuniste a însemnat impunerea ortodoxiei cadrelor cu privire la subordonarea instituțiilor față de propriile lor interese și instalarea unui stil termidorian în conducerea societății și a treburilor publice. Simțul posesiunii, refuzul de a da socoteală, corupția și parazitismul devin trăsăturile dominante ale nomenclaturii comunismului tîrziu.

După cum se poate constata, teoriile normalizării și neotraditionalizării sugerează faptul că această criză a regimurilor comuniste își are originea în deteriorarea la vîrf a puterii.

În ce măsură aceste (sumar expuse) reconsiderări teoretice ne vor ajuta să explicăm de ce declinul regimurilor comuniste, inclusiv revoluțiile din anul 1989, au fost așt diferite și au dus la evoluții specifice în fiecare dintre societățile central și est-europene vom vedea într-un articol viitor.

Lucrare de RADU IGASZAG

„AM FOST DE GARDĂ DE CORP A MAJESTĂȚII SALE REGELUI MIHAI”

● Nu am o vorbă rea de spus despre el

● ● Cîți ani aveți, domnule Dumitru Bălă ?

● 78.

● ● Vă mai amintiți de începuturile carierei dumneavoastră militare ?

● Am făcut serviciul militar aici, în Sinaia. Între 1934—36 am urmat Școala militară. În 1939 am revenit în Sinaia ca militar de carieră, cu gradul de adjutant în batalionul de gardă. Din acel an începînd, 1939, pe lângă serviciul în unitate, am primit și sarcina de a păzi viața Regelui. Am fost gardă de corp a Majestății Sale Regele Mihai din 1939 și pînă la sfîrșit... în 1947.

● ● Cum era regele ?

● ... nu am o vorbă rea de spus despre el... Eu am devenit gardă de corp cînd Majestatea Sa avea 19 ani, dar l-am cunoscut de la 10 ani. Am făcut instrucție împreună, am făcut schi împreună, vînați pe munte. L-am cunoscut, bineînțeles, și pe tatăl lui, Carol al II-lea. Era o diferență enormă. Din toate punctele de vedere, M.S. Regele Mihai a primit o educație deosebită ; a făcut școala împreună cu încă 12 elevi din toate clasele sociale. A avut profesori de excepție, ca Gheorghe Brătianu, de exemplu. A făcut instrucție cu militari deosebiți, ca Tomescu, a fost înconjurat de sfinți, bun români, care s-au dedicat formării lui ca om, ca militar, ca rege.

● „Întîlniri” cu legionarii

● ● Ați asistat la abdicarea lui Carol al II-lea ?

● Nu personal. Eram însă în batalionul de gardă, destul de aproape de întîmplarea de atunci. Carol al II-lea îi predase lui Antonescu o parte din prerogative, făcîndu-l conducătorul statului. Legionarii au început să prezeze abdicarea și, la un moment dat, i-au trimis lui Carol un ultimatum. Abdicarea s-a produs, cum știți, la 6 septembrie 1940. Antonescu i-a promis lui Carol că va ieși din țară fără nici un fel de probleme, dar nu s-a întîmplat tocmai așa. O gardă din batalionul nostru a primit însărcinarea să-l însoțească pe Carol pînă la ieșirea din țară. În trenul cu care a plecat atunci Carol, mai erau Lupescă și Urdăreanu, Urdăreanu, la ora aceea, de ochii lumii, era soț legitim al Lupescăi. Trenul a mers normal pînă la Craiova. La Craiova însă, vagonul cu militarii care asigurau paza a fost decuplat. Cînd trenul a ajuns la Timișoara, în gară era o mare de vedeață — legionarii. Îi așteptau pe Carol, să-l lichideze. Numai că șeful trenului fusese anunțat de acest lucru cu o stație înainte și, cînd a intrat trenul în gară, a simulat oprirea, pe urmă a luat vitează brusc și s-a dus. Șeful gării din Timișoara a fost împuscat pe loc, iar un grup de legionari a luat o locomotivă și a pornit în urmărirea trenului regal. Cînd a trecut trenul prin Timișoara, s-a tras din toate părțile. Nu mai era un geam întreg. Vagoanele erau ciuruite. Lupescă, regele, Urdăreanu — la podea, numai așa au scăpat.

● ● Ați mai avut și altă „întîlnire” cu legionarii ?

● Eram aici, în Sinaia, comandantul unui pluton de gardă. Ostașii mei trebuiau să plece în concediu de Crăciun. M-am dus la gară să le vizez folie de drum. Sînd în gară, a sosit trenul pe care-l așteptau I. Gh. Duca și Costinescu. Distr-o dată, pe peron au răsunat focuri de armă. Pe Duca l-au împuscat în cap și pe Costinescu în picior. Erau trei legionari, unul a aruncat petarde pentru derută, ceilalți doi su tras. Am intervenit imediat cu ostașii, i-am prins și pe urmă am dat telefon la Palat. Au trimis o mașină și cîteva oameni. L-au dus pe Duca la Peleş. Îmi aduc aminte că presa și lumea politică au vorbit atunci cum că ar fi fost un aranjament al lui Carol care nu prea îl înghitea pe Duca. Nu știu. Cînd am ajuns la Palat, regele părea destul de marcat de întîmplare. Nu trebuie uitat că Duca era un adversar al legionarismului, cel puțin de tîlă lui Iorga.

● Pregătiri pentru 23 august

● ● În ziua de 23 august 1941 erați lângă Rege, la București. Ce s-a întîmplat în acea zi în Palatul regal ?

● Ar trebui să vă spun mai întîi cîteva

lucruri. În 1943, pe la începutul anului, s-a constituit un nucleu conspirativ pentru îndepărtarea lui Antonescu. Din acest nucleu făceau parte Regele, Maniu, Dinu Brătianu, Titel Petrescu și Sănătescu. Sănătescu fusese adus chiar de mareșal, ca șef al casei militare regale și sfătuitor al regelui. Cam pînă în 1941—42, existase o anumită apropiere între casa regală și Antonescu. Însă Regele nu a fost de acord cu alianța cu Hitler. Declarația de război împotriva rușilor a ascultat-o la radio, ca oricare om din țară. De altfel, cred că vă este cunoscut că o serie de generali, după ce am luat Basarabia, ajungînd la Nistru, au spus — „dincolo nu avem ce căuta”. Toți au fost destituiți și a urmat ceea ce știm. Ar trebui să vă mai reamintesc și faptul că în 1943, cu știrea lui Ion Antonescu și a lui Mihai Antonescu, au fost trimiși la Cairo emisari cu scopul de a tîna un armistițiu pentru ieșirea noastră din război. Alți emisari au plecat spre Stockholm, pentru același lucru. Numai că de la primele intervenții, americanii și englezii au spus — „noi nu ne trădăm aliații. Pentru treaba asta stați de vorbă cu rușii”. Oamenii politici cu un orizont mai larg au început să-și dea seama că deja eram serviți pe tavă. Chiar Antonescu a făcut demersuri pentru un armistițiu cu rușii, punînd însă condiția să nu întoarcă armele împotriva nemților. Tratatul era tergiversat.

● ● Din conspirația împotriva lui Antonescu a făcut parte și Lucrețiu Pătrășcanu, reprezentant al comuniștilor.

● Tocmai pentru că era vorba de tratative cu rușii, membrii conspirației s-au gîndit să atragă și un comunist. Și trebuie să știți că Pătrășcanu era de familie foarte bună ; Antonescu purta un respect deosebit bătrîului Pătrășcanu și pentru acest fapt îi fixase doar domiciliu forțat în țară, Pătrășcanu, în timp ce colegii lui, ceilalți comunisti, erau închisi. De la Poiana Tapului, unde avea domiciliu obligatoriu, a fost adus la Peleş, într-o noapte, Lucrețiu Pătrășcanu.

În 5 august 1944, Antonescu a fost chemat de Hitler la Berlin. El s-a angajat atunci în fața lui Hitler că va merge pînă la capăt alături de nemți. Întors în țară, în loc să vină la Palat și să comunice hotărîrea sa, a plecat să facă recunoașterea pozițiilor pe care avea să aibă loc rezistența împotriva rușilor, adică linia Nămoloașă-Galați, plus jantul sudic al Carpaților cu trecătorile. Asta însemna pentru românii cel puțin încă șase luni de război pe teritoriul țării. Antonescu spunea că de acum el va impune condiții rușilor, pentru că nemții vor cîștiga războiul. Dar lucrurile s-au precipitat. Rușii erau la Iași. Nicu Brătianu și rici Maniu nu și asumau formarea unui cabinet în acele condiții. Situația era dezastruoasă. Și așa ajungem la ziua de 23 august.

● Arestarea mareșalului Ion Antonescu

Pe la ora nouă și jumătate dimineața, Mihai Antonescu dă un telefon la palat, cerînd o audiență. Audiența s-a fixat pentru trei și jumătate după-amiază. La scurt timp, sună și mareșalul Antonescu, solicițînd și el o audiență, care s-a stabilit pentru ora patru, în aceeași după-amiază. De acum am să vă spun numai ceea ce am văzut eu în acea zi. Pe la unu m-a chemat Regele și, împreună cu secretarul său particular, am urcat sus, la etaj, în Casa nouă din spatele Palatului, acolo unde este azi sala congreselor. Casa era alcătuită din demisol, parter și etaj. La demisol erau garderober, alte încăperi, dar și camera mea, exact sub dormitorul lui Mihai, la parter era apartamentul lui Mihai, iar la etaj era apartamentul mamei lui. Am urcat în apartamentul mamei și într-un salon mare, într-un perete, Regele ne-a arătat ușa de la o cameră cam de 2 m.p., cu lumină, dar fără aerisire. Mi-a dat cheia ușii — avea șapte butoane și fiecare trebuia învîrtit de un număr de ori, abia apoi foloseai cheia. Am instalat acolo o măsuță și două taburete și Regele, incredîndu-mi cheia, mi-a spus rîsînd: „dacă nu ne înțelegem, aici îl închizi”.

A venit mai întîi Mihai Antonescu. A fost primit de colonelul Emilian Ionescu. Vreau să vă spun, pentru tot ce avea să urmeze că eu aveam un loc al meu, eram un martor invizibil la aproape toate audiențele. Mihai Anto-

nescu a început să-i spună Regelui că este chemat de urgență la Cairo pentru perfectarea tratatelor. În realitate, el simțise că se petrece ceva, referitor la conspirație. Regele i-a spus: „nu, rămîi aici. În scurt timp vine și mareșalul, discutăm situația împreună și pe urmă stabilim dacă să plec sau nu”. La patru fără cinci minute s-a comunicat sosirea mareșalului. Sănătescu și cu Mihai Antonescu s-au dus să-l primească. Regele a fost anunțat, a venit, și discuția a început. A durat vreo 45 de minute.

Pentru venirea mareșalului fuseseră avansate trei ipoteze : vine să demisioneze, vine să spună că va încheia armistițiu urgent sau vine să spună că merge cu nemții mai departe.

În timpul discuției, la un moment dat, sub un pretext oarecare, Regele a ieșit și ne-a comunicat : „e ultima ipoteză. Va merge cu Hitler pînă la capăt”. Apoi, către mine, „gata”. L-am auzit pe Antonescu spunînd că Hitler va cîștiga sigur războiul pentru că are o armă secretă. Și atunci Regele a spus : „țara este înfrîntă în dezastru și pentru acest lucru vă demit din funcția de conducere”. Antonescu a reacționat imediat, dar Regele a ieșit și atunci am intrat noi. Eu am rămas în fața lui Mihai Antonescu, Sănătescu în fața mareșalului și doi subofițeri în spatele lor. Eu, care aveam cheia am spus : „domnule mareșal, vă rog să mă urmați”.

● „la mina de pe domnul mareșal”

Conform instructajului, dacă unul din cei doi ar fi făcut o mișcare nelocul ei, trebuiau imobilizați. Mareșalul a izbucnit — „cum, ce înseamnă asta, Sănătescule ?”. Și, nervos, a dus mina la buzunar să-și scoată batista. Atunci, plutonierul din spatele lui l-a prins de coate. Și mareșalul — „cum, un plutonier pune mina pe mine ?” Iar Sănătescu, sîracul, erau colegi, făcuseră amîndoi Saint Cyr-ul în Franța, își spuneau pe nume, spune plutonierului — „la mina de pe domnul mareșal”. Vă închipuiți care era situația. După cîteva clipe de ezitare, m-am dezmeticit și-am spus : „Domnule mareșal, vă rog să mă urmați”. „Unde ?”. „Vă rog, poftiți”. Și, încet, i-am scos din salon. În hol, cînd am ajuns în capătul scîrilor unde trebuia să urcăm, mareșalul s-a împotrivit din nou. „Nu merg împuscat-mă aici”. „Nu am acest ordin. Vă rog, poftiți”. În sfîrșit, după o anume ezitare, am luat-o eu înainte, mareșalul după mine, pe urmă Ică Antonescu și după el, ceilalți doi soldați. La un moment dat, în salonul galben, deci înainte de a-i închide pe cei doi în camera-seif, mareșalul mi-a spus : „băiete, situația țării e în minile voas-

tre”, așa, cu voce moale. Instinctiv am întors capul și am descoperit că rămăsese singur. Am scos pistolul și-am spus : „Dacă faceți o mișcare, trag”. Atunci, Mihai Antonescu l-a prins de minecă pe mareșal și au intrat în camera-seif. Acolo aveau lumină, dar nu aveau aerisire. Și era august, o căldură toridă. În două ore s-ar fi sufocat. Din două în două ore li scoțeam la aer. Între timp, în palat, începuse operațiunea a doua : arestarea guvernului. Vasiliu, ministrul de interne, a căzut primul. Sănătescu l-a pus să telefoneze și celorlalți, să-i cheme la palat pentru consiliu de coroană și, care cum venea era dus în pavilionul de gardă, sub pază. Tot atunci, cum știți, s-a format noul guvern, mai mult din generali. Asta a fost ziua de 23 august...

● Atunci mi-am permis să-l îmbrățșez

● ● Ați fost alături de Rege în momentul abdicării ?

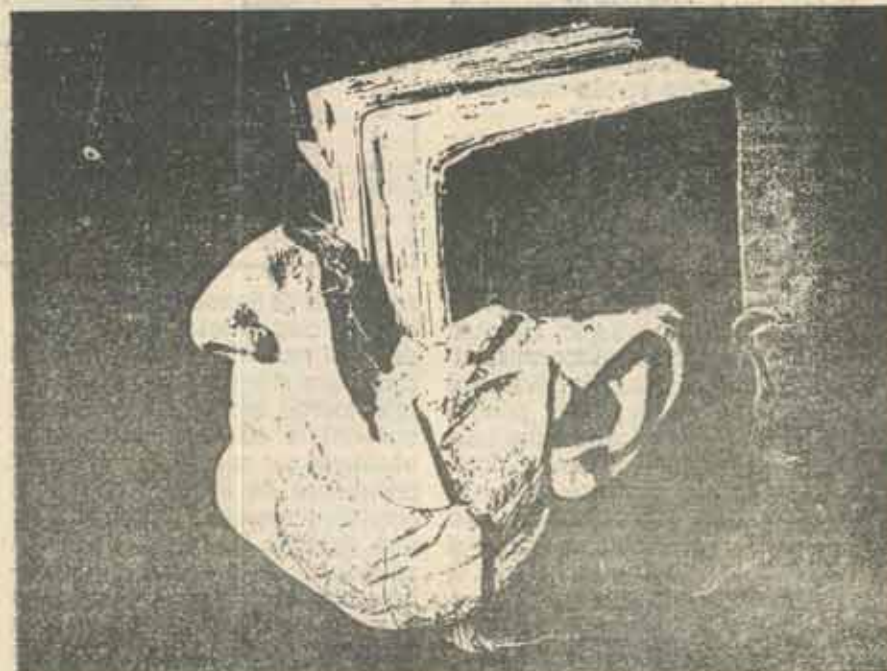
● Era în seara zilei de 29 decembrie 1947, cînd, aici, la Sinaia, Petru Groza a sunat de la București, cerîndu-i Regelui să vină imediat. A doua zi, pe 30, eram la București în casa mamei lui Mihai, la șosea. Din garda noastră nu mai era decît o santinelă. De acum erau unități ale regimentului Tudor Vladimirescu și tanchete sovietice. La foarte scurt timp au sosit Dej și cu Groza. Regele credea că a fost chemat în legătură cu logodna lui — conform Constituției, guvernul trebuia să-și dea consimțămîntul. Dar cei doi i-au spus — „conjunctura actuală nu mai poate îngădui monarhia”. La care Regele a replicat : „Să întrebăm țara”. „Țara sîntem noi, noi sîntem poporul. Iar cei o mie de studenți care au fost arestați cu manifestațiile vor fi lichidați dacă nu înțelegeți să abdicăți”.

● ● Vorbiți-mi, domnule Dumitru Bălă, de momentul despărțirii dumneavoastră de Rege.

● Ce să vă spun ? Mi-e foarte greu... Pe 3 ianuarie Regele s-a întors de la București. Aici, la Sinaia, se făcuseră bagajele. Cu trei ore înainte ca bagajele să plece de la castelul Foișor, au venit niște indivizi să verifice bagajele. I-au reținut bastonul de mareșal, diadema regală, bijuterii vechi de la bunica lui. Au umbat în lucruri strict intime, haine, lenjerie. N-au găsit nimic din ce-ar fi putut să însemne un bun al țării. Cît a durat această percheziție, Mihai s-a făcut că nu vede nimic, și nu a intervenit cu nimic. La gară a rămas făcut. Era izgonit din țara lui... Atunci, înainte de a urca în tren, mi-am permis să-l îmbrățșez.

Sinaia, aprilie 1991

Interviu realizat de
RODICA PALADE

● Lucrare de ION STENDI

● La Muzeul Colecțiilor de Artă, în data de 15 mai, ora 13,00, va fi vernisată Expoziția „Corte — Obiect”, la care participă peste 50 de artiști plastici din țară și străinătate.

Expoziția este pusă sub semnul rememorării bibliotecii din decembrie 1989, cînd Biblioteca Centrală Universitară a fost distrusă.

Ilustrăm acest număr cu reproduceri din viitoarea expoziție.

PETRU CREȚIA

ARTHUR SELDON :

„CAPITALISM”

BLACKWELL, OXFORD AND CAMBRIDGE, 1990

Pentru ascultătorul român este greu de imaginat că o carte intitulată *Capitalism*, apărută în anul acesta și scrisă de unul dintre cei mai renumiți economiști ai Angliei, ar putea avea încărcătura emoțională pe care o are și mai ales, că noi, ca români, am putea participa cumva la patosul ei. Dar așa este, și o să încerc să arăt de ce. Arthur Seldon, autorul, absolvent al ilustrei Școli de Economie din Londra și devenit, în 1955, întemeietorul și președintele Institutului pentru probleme economice, este acum la sfârșitul unei cariere de aproape 40 de ani, folosit fără abatere în apărarea liberalismului economic și a capitalismului clasic. Dedicția lui de o viață a fost completă, de vreme ce a asociat cariera academică cu cea publicistică și cu o activitate intensă în însăși practica economiei industriale, alături înălțurii unor întreprinderi importante cit și în calitate de consilier economic al guvernului australian. A fost și este sinteza dintre un expert de înaltă calificare și un luptător pentru principii. Dirigenția cu care a apărut economia liberă de piață l-a făcut să apară, pe la sfârșitul anilor '50, într-o atmosferă intelectuală ostilă capitalismului, drept un excentric. Astăzi, după eșecul radical, în teorie și în practică, al comunismului, Arthur Seldon este un birutor. Iar cartea pe care o prezintă acum este documentul acestei victorii și, în propriii săi termeni, o celebrare a capitalismului. Și este, în aceeași măsură, celebrarea unui triumf obiectiv-istoric asupra tuturor, și nu puținilor ideologii filocomuniști din Occident, fie ei profesori, politicieni, economiști, scriitori, ziariști, fie ei de bună credință, cum mulți au fost, sau simpli carieriști ai unei regretabile mode. Seldon a fost, decenii în șir, obiectivul atacurilor lor.

Dar lupta dintre ideologii, în Occident, s-a desfășurat cu riscuri minime de ambele părți. Cei care au plătit prețul, victimele, martorii, umiliții și obidiții, am fost noi și, citindu-l pe Seldon, nu aveam cum să nu fim de partea lui pentru că, din motive totodată pragmatice și ideale, el și cei ca el au fost de partea noastră în restrîștea veacului.

Înainte de a analiza principiile pe care se întemeiază cartea, este poate cazul să atrag atenția asupra unui context istoric specific lumii de aici, din Anglia. Este vorba de relația dintre crezul politic și economic al lui Arthur Seldon și politica economică a primului-ministru britanic, doamna Margaret Thatcher. Politica antilaburistă de dezestatizare și de privatizare urmată de ea este legată, printr-o directă filiație istorică, de Institutul pentru probleme economice, întemeiat și condus de Arthur Seldon, a cărui influență s-a exercitat asupra unei părți a partidului conservator și asupra actualului premier britanic. O influență, și acesta este punctul interesant, pe care Seldon, dacă este să citim printre rîndurile cărții, ar fi vrut-o și mai radicală. Este greu de știut câtă dreptate istorică are, dar rămâne adevărat că thatcherismul și rezultatele lui reprezintă o confirmare deloc neglijabilă a principiilor seldoniene.

Ele sînt, alături cît privește esența doctrinei, reductibile la câteva extrem de ferme puncte, ușor de înțeles dacă le situăm în contextul lor polemic, acela al confruntării dintre sprijinitorii capitalismului și cei ai socialismului.

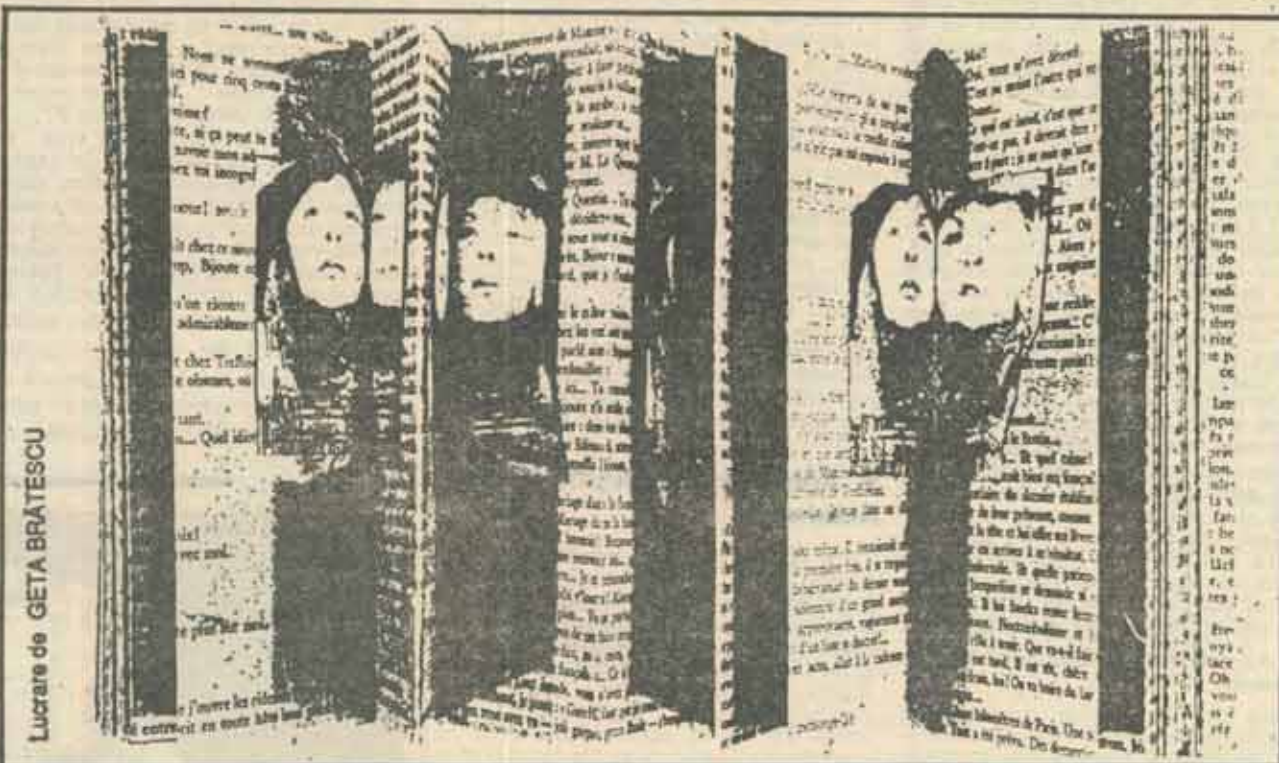
Principiul fundamental este acela al doctrinei capitaliste clasice: că felul optim de reglare a vieții economice este economia de piață, întemeiată pe proprietate privată, pe concurența liberă, pe reglarea spontană a prețurilor potrivit liberei funcționări a cererii și a ofertei în cadrul pieței – fie ea a muncii, a tehnologiei, a mărfurilor –, pe un minimum de intervenție a statului și pe un maximum de descentralizare. Seldon este însă departe de a nu vedea sau de a încerca să ascundă defectele economiei de piață: șomaj, inflație, inegalitate economică și corelativa pauperizare a unor păături sociale, crize, tendințe monopoliste și altele. El susține însă, și pe bună dreptate, că, pe de o parte, ele reflectă limitele naturii și condiției umane, pe de alta că ele sînt, în perspectiva dezvoltării normale a capitalismului, mai puțin grave decît avantajele pentru toți, fiind totodată susceptibile de corectare și, în sfîrșit, că ele sînt prezente, sub o formă mascată și ca atare mai nocivă, în

me capitalismul a fost judecat numai după defectele sale reale, iar socialismul pentru calitățile lui prezumtive. Și că dezvoltarea istorică efectivă a demonstrat cu prisosință, pe de o parte, că defectele capitalismului sînt larg compensate de avantajele sale, alături cele deja atestate cit și cele care pot decurge din libera sa dezvoltare și, pe de altă parte, că defectele socialismului sînt demonstrate de evoluția lor istorică spre faliment și, totodată, că aceste defecte sînt constitutive și ca atare iremediabile. Mai mult, că, în fața eșecului de care s-au izbit toate guvernanțele socialiste, alături în Est cit și în Vest, aproape toate au apelat, ca soluție salvatoare extremă, la introducerea înălțurii structurilor socialiste a unor elemente capitaliste de piață liberă, prefigurată de altfel de preexistența, pretutindeni, a pieței libere sub formă, economic patologică, a pieței negre. Întreaga carte a lui Seldon este o dezvoltare amănunțită și pasionată a acestei teze. Pasionată, cît puțin după standardele britanice, dintr-o pricină care ne atinge și pe noi. După eșecul mondial al comunismului, după trei sferturi de secol de suferințe fizice și morale, de crime și de atrocități provocate și comise în numele comunismului, Apusul este încă plin de sprijinitori ai utopiei socialiste, toți instalați confortabil înălțurii unei lumi ale cărei avantaje sînt rezultatul izbînzilor economiei libere și al societății democratice. Acele societăți care au avut vitalitatea să iasă din crizele războaielor și ale păcii, să aducă prosperitate unui număr tot mai mare de oameni și să apere corpul social de primejdiiile monopolului de putere. Acea formă de organizare pe care intelectualii cu care polemizează Seldon o denigrează în favoarea unei

superstii demodată, intelectualii liberali calificați drept dușmani ai poporului, lacheii ai capitalismului și oameni mărginiți. Aceleași persoane închiseseră ochii la lichidarea culacilor sovietici și la sinistrele procese din miezul anilor treizeci și vedeau în Stalin pe înțeleptul constructor al unei lumi în drum spre fericire socială.

Și, chiar astăzi, mulți mai stăruie să creadă că „defectele capitalismului nu pot fi remediate dinălțurii lui, că el trebuie înlocuit global cu un alt sistem de organizare a activității umane și că singura alternativă este socialismul”, în timp ce una dintre tezele principale ale cărții lui Seldon este aceea că „rolul pieței și al proceselor de piață este central, indispensabil și indestructibil și că ceea ce l-a împiedicat pînă acum să-și realizeze întreg potențialul este procesul politic (...)”. Soluția pentru defectele capitalismului nu este eliminarea lui (...) care nu poate fi obținută fără constrîngere violentă, ci reducerea la minimum a intervenției politice, (...) statul minimal”, la care autorul adaugă că „tema centrală susținută aici este că democrația politică nu este suficientă. Piața este o mai bună garanție pentru libertatea oamenilor. (...) Ei nu lucrează mai mult și mai bine pentru că pot vota, ci pentru că se pot bucura de mai multe bunuri. (...) Iar defectele capitalismului sînt mai ușor de corectat, fie și parțial, înălțurii capitalismului însuși. Ele sînt prețul de plătit alături pentru productivitatea și adaptabilitatea care a ținut în viață atîtea populații cit și pentru libertatea și demnitatea umană care fac ca viața să merite să fie trăită”.

Cine citește cartea nu poate rămîne insensibil la probitatea, cinstea și intransigența ei. Și nici la competența și la pasiunea luminată a acestui fiu de muncitori crescut în aspra sărăcie

Lucrare de GETA BRATESCU

societățile de tip socialist. Societățile care, în ciuda acestor dezavantaje, de altfel mult mai radicale decît în capitalism, și în schimbul unor avantaje mereu ipotetice, agravează suferințele corpului social prin trăsăturile lor specifice și inerente: privațiunea de libertate politică și corelativa exercitare a teroarei de stat, dictatura ideologică, atrofierea spiritului de inițiativă, povara aparatului birocratic, violarea brutală a drepturilor omului, distrugerea demnității individuale, coruperea justiției, dezinformarea și minciuna precum și toate cîte noi le știm prea bine, pentru că le-am trăit și le-am plătit cu suferința, cu umilința și cu tristețea vieților noastre.

Teza lui Seldon este că lungă vre-

himere care s-a transformat, sub ochii lor, în infern social. „Cîteva dintre cele mai bune minți ale vremii mele, demult ca și acum, au îmbrățișat falsa credință că socialismul o să-i emancipeze pe oameni. Iar, cînd au văzut că nu este așa, au continuat să-și profeseze eronile. (...) Am fost și sînt uimit să asist la iresponsabilitatea, trufia și lipsa de bună credință cu care soluția socialistă, periodic revizuită, redefinită și (...) restructurată, continuă să fie propusă ca ultima binefăcătoare alternativă la un capitalism depravat.” Și asta la capătul unei vieți în care „în special în cei 30 de ani cit am susținut liberalismul economic la Institutul pentru probleme economice am văzut cum tradiția intelectuală era demisă drept o

a estului Londrei și care acum, la 75 de ani, arată ceea ce și este: un luptător dirz și curat pentru o cauză în care a crezut dincolo de orice folos personal.

Iar cartea lui se încheie cu sentimentul unei împliniri legate de obîrșia lui: „Cam pe la 11 ani mi-am făgăduit că, atunci cînd voi fi mare și voi avea mașină, să mă întorc la prietenii mei, copiii de pe Stepney Way, care nu simțiseră niciodată gustul înlesnirii, și să-i plimb prin cartier cu mașina. (...) Contribuind de-a lungul anilor la restaurarea prestigiului intelectual al capitalismului (...), mi-am îndeplinit promisiunea din copilărie”.

(Recenzie citită la Londra, în septembrie 1990, pentru BBC)

MIHAI KORNÉ

Țara n-are nevoie de o opoziție zgomotoasă, ci de una puternică

FSN-ul este grăbit. „Cu cât mai repede alegerile, cu atât mai bine pentru țară și pentru FRONTUL SALVĂRII NAȚIONALE” — a spus Aurel Stoica, noul său președinte executiv, cerind Parlamentului să voteze Constituția și Legea electorală „astfel încât în România să se desfășoare cât mai repede alegerile”.

Pseudo-opoziția parlamentară și cea reală extra-parlamentară scontează că alegerile vor avea loc în mai 1992 și că acumularea nemulțumirilor va determina electoratul să voteze împotriva F.S.N.-ului. Astfel o alianță a partidelor de opoziție ar putea întruni majoritatea voturilor, chiar fără să aibă un program bine definit și o structură încheiată. Asemenea optică se regăsește în sloganele: „Jos Iliescu, jos comunismul...” și „Trăiască regele Mihai”.

Speranțele opoziției justifică graba F.S.N.-ului care, în aceste condiții riscă să cîștige, fie că obține sau nu majoritatea voturilor, deoarece chiar dacă alianța opoziției ar cîștiga alegerile — ceea ce rămîne foarte discutabil dar nu imposibil în climatul actual de nemulțumiri, opoziția nu va putea guverna efectiv, cîtă vreme realitatea puterii aparține mafiei securisto-militare compusă din S.R.I. și de conducerea armatei, care se adăpostește în umbra președintelui. De altfel, cîtă vreme ar putea rămîne unitar un guvern compus dintr-o alianță de partide care nu au încă un program și nici o personalitate acceptată de toți, care să arbitreze divergențele dintre ele și să fie candidatul comun la președinția republicii?

Experiența românească dintre cele două războaie arată că de ușor puteau fi manevrate partidele de către monarhul care, sprijinit pe conducerea armatei își însușise puterea efectivă după asasinarea lui Duca, ultimul mare șef liberal.

Exemplele Franței și ale Italiei de după război sînt și ele elocvente. Cîtă vreme partidele de centru-dreapta nu și-au găsit un reprezentant comun în generalul de Gaulle, guvernele franceze s-au perindat fără o politică de durată, ceea ce a îngreunat timp de 12 ani redresarea Franței față de cea a Germaniei Federale. Prin venirea lui de Gaulle, centrul-dreapta a putut guverna timp de o generație fiindcă partidele de stînga nu reușiseră să stabilească un program comun și să-și aleagă un președinte. Succesul ulterior al lui Mitterrand se datorează faptului că s-a impus ca șef al partidelor de stînga și că a impus un program comun acestor partide.

Este iluzoriu a crede că după eventuala și foarte discutabilă cîștigare a unor alegeri fără program și fără șef, partidele de opoziție se vor putea pune de acord asupra programului și cu atât mai puțin asupra unui președinte care să poată captiva pe alegători. Vor ajunge, pesemne, la desemnarea unui personaj șters, de compromis, cu care vor pierde alegerile fiindcă alegătorii sînt acest lucru și votează în consecință. Și în acest domeniu exemplul Franței este grăitor. De 12 ani cele două partide de centru-dreapta intrate în opoziție nu au reușit să-și desemneze un candidat comun și au pierdut de fiecare dată alegerile prezidențiale, chiar după ce cîștigaseră pe cele parlamentare.

În România, anumite cercuri ale opoziției încearcă să ocolească problema făcînd apel la monarhie. Ar fi o mare greșeală din mai multe motive printre care și faptul că monarhul constituțional nu poate fi om de partid. Aceasta explică și înțînirea pe care fostul rege Mihai ar fi avut-o cu reprezentantul mafiei securisto-militare anul trecut în Elveția. Readucerea monarhiei nu reprezintă deci nicidecum o garanție că pe această cale opoziția ar putea lua puterea, înălțurînd mafia care o deține în prezent.

Iar dacă, în cazul cînd monarhul sau descendenții săi ar încerca să guverneze efectiv, riscăm să retrăim perioada de intrigi și abuzuri care a dus la dictatura lui Carol al II-lea. Să nu ne facem iluzii, dacă nu sîntem în stare să ne luăm răspunderea unei politici, nu vom găsi pe nimenea din afară, fie sau nu monarh, care să o facă.

În consecință, stabilirea unui program, desemnarea unui președinte și a unui șef de guvern de către opoziție, se impun înainte și nu după alegeri. Reconstituirea țării se va face de oameni lucizi în baza unui program fără de care, votul negativ

împotriva sistemului actual, riscă să rămînă sterili, chiar dacă ar putea fi majoritar.

Este vremea ca în România să se clădească, ceea ce presupune oameni care să-și ia răspunderea unui program și care să poată cîștiga încrederea majorității.

Un program economic nefast.

Opoziția și-a însușit de curînd un pseudo-program denumit „alternativa Cojocaru” care însă nu diferă de cel al guvernului decît prin faptul că îl supralicitează, că accentuează caracterul său demagogic și că amplifică inconvenientele economice, sociale și politice ale acestuia. Faptul de a distribui 100% din titlurile de proprietate (TDP) în loc de 30%, este o imensă păcăleală. De îndată ce vor fi distribuite, TDP-urile vor constitui un aflux cvasimonetar alt de masiv, încît se vor deprecia, depreciînd și mai mult leul, deja foarte slăbit de inflația din ultimele luni.

Chiar dacă sînt distribuite întregii populații și revînzarea TDP-urilor este interzisă cîtăva vreme, nimeni nu va putea împiedica tranzacții la prețuri derizorii, de care vor beneficia însă cei care au bani. Astfel, în cîțiva ani, majoritatea întreprinderilor vor fi încaput prin aceste tranzacții, în mîinile a numai cîtorva mii de persoane. Rezultatul va fi deci contrar celui anunțat, de a distribui poporului întreaga avere națională.

Între timp, însă, conducătorii întreprinderilor privatizate vor fi blocați, în imposibilitatea de a lua hotărîrile pe care le cere o gestiune sănătoasă și nu vor obține mijloace necesare spre a le moderniza.

Nici modalitățile de distribuire a pămîntului nu sînt mai fericite. Legea funciară publicată de guvern nu distribuie țărănilor decît o parte din pămînturile luate sub comunism și va provoca nenumărate conflicte locale care vor otrăvi viața satelor, fără a pune bazele unei proprietăți particulare agricole competitive. Actualmente în Europa, proprietățile agricole de cîteva hectare nu sînt viabile decît în cazuri excepționale. Întreprinderi de mai multe zeci de hectare nu sînt rentabile în Franța și nu vor fi nici în România, de îndată ce criza alimentară actuală va fi depășită.

Alternativa Cojocaru nu rezolvă această problemă, ci o amplifică. Fărîmîrea totală a pămînturilor ar fi un dezastru economic și ar permite rîscumpărarea lor de către cei care au bani și pauperizarea țărănilor care se vor fi lăsat tentați să-și vîndă pămîntul. Pentru că agricultura românească să-și redobîndească rentabilitatea pe care o avea înaintea instaurării C.A.P.-urilor, trebuie create bănci agricole și mijloace tehnice pentru a coordona exploatarea pămînturilor și a regrupa transformarea și valorificarea producției în cadrul proprietății particulare.

Este evident că, în industrie ca și în agricultură, reforma guvernului favorizează astăzi pe cei care dispun de fonduri importante și dețin posturile de conducere. Ei sînt și cei care pot rîscumpăra TDP-urile și pămînturile fărîmîte. Alternativa Cojocaru nu împiedică acest lucru, ci, dimpotrivă, îl amplifică. Ar fi de necrezut ca din lipsă de luciditate, opoziția să preconizeze un program și mai nefast decît cel al guvernului, al cărui beneficiar va fi tot nomenclatura de odinioară și mafia securisto-militară de astăzi, în timp ce 80% din populație ar continua să fie pauperizată de inflație într-un ritm crescînd.

Curmarea inflației și a șomajului.

Oprirea inflației nu se poate face înlocuind bancnotele vechi cu altele noi, nici obligînd pe particulari să depună în bănci valuta tezurizată. Oprirea inflației cere o reformă monetară care să limiteze schimbarea banilor de la particulari la trei luni de salariu mediu, ceea ce după mărîrile din aprilie, revine la circa 20.000 de lei și la întreprinderi la trei luni din masa salarială. Cu asemenea cifre, credem că 90% din populație nu va fi lovită, dar va dispune tot excedentul monetar deținut de cei 10% care au putut acumula sute de mii și milioane de lei.

Schimbarea banilor va obliga pe cei care stochează mărfuri și valută, să le pună pe piață, ceea ce poate duce la

scăderea prețurilor și a dolarului.

Al doilea punct ar trebui să fie dezvoltarea unui sistem autonom de securitate socială, prin mărîrea cotizațiilor, în vederea finanțării îngrijirii medicale, mărîrea alocațiilor de șomaj la nivelul ultimului salariu și prelungirea sa la un an sau chiar doi, pentru a permite recalificarea șomerilor în alte domenii. Mărîrea cotizațiilor ar permite ca sănătatea publică să iasă din condițiile mizerabile în care se află, iar extinderea șomajului este indispensabilă pentru accelerarea modernizării economice.

Deoarece în urma privatizării deja realizate trebuie să ne așteptăm ca numărul șomerilor neagricoli să depășească 2 milioane, iar a celor agricoli, 1 milion, costul alocațiilor sporite și prelungite s-ar putea situa între 50 și 80 de miliarde de lei pe an.

Finanțarea unor astfel de sume nu poate fi făcută numai prin alocația de șomaj scăzută din salariile existente, ci presupune o contribuție importantă din bugetul statului și deci economii drastice în alte domenii precum și punerea în vânzare a unor bunuri aparținînd statului.

În ochii noștri, economiile trebuie făcute deslînșînd Serviciul Român de Informații și reducînd la jumătate bugetul armatei. La bunurile deja puse în vânzare ar trebui adăugate și cele care aparțineau fostului PCR și organizațiilor sale de masă. Asemenea măsuri nu sînt neapărat importante.

Concomitent ar trebui încă mărîte efectivele și bugetul poliției pentru combaterea delincvenței. Într-un stat democrat,

poliția trebuie să devină un corp de elită cu principii civice și formație juridică la toate nivelele, pentru ca cei care apără legea să o cunoască și să fie primicareo respectată.

Un program economic nu se poate limita desigur la trei puncte, dar cele de mai sus par de neevitat.

Programul politic.

Fără suprimarea Consiliului superior al armatei sau limitarea prin Constituție a rolului său la apărarea granițelor, atît autoritatea președintelui, cît și a guvernului sau a parlamentului, vor rămîne iluzorii, iar echilibrul dintre puterile legislative, judiciară și executivă nu va putea fi realizat.

Din cauza animozității față de actualul președinte, dar și din lipsă de luciditate politică, anumite cercuri ale opoziției preconizează monarhia, sau ca președintele să fie ales de parlament, ceea ce l-ar face un simplu figurant, în loc de a fi ales prin sufragiu universal, care îi dă o autoritate mult mai mare.

Ar fi o greșeală să concepem instituțiile României în funcție de reticențele pe care le avem față de cei care sînt astăzi în fruntea statului și a guvernului. Meritul democrației este că oamenii pot fi schimbați și instituțiile păstrate. În Franța, de Gaulle a instaurat regimul prezidențial pentru a pune capăt manevrelor de culise care provocaseră o instabilitate cronică. Pe atunci, Francois Mitterrand era adversarul acestui regim pe care însă l-a păstrat întocmai, cînd a venit la putere.

Executivul trebuie să fie eficient și să poată reacționa rapid, mai ales în contextul european actual, cînd susedenie de hotărîri se iau în cadrul Comisiei de Securitate și Cooperare în Europa. Guvernul și președintele trebuie însă să poată fi controlați de Parlament.

Într-un stat cu mai mult de două sau trei partide, executivul nu poate fi puternic dacă președintele nu este ales prin sufragiu universal. Doar dacă numărul partidelor se limitează la două sau trei, cum este cazul Angliei și Germaniei, sau cînd par-

poată fi controlați de Parlament.

Într-un stat cu mai mult de două sau trei partide, executivul nu poate fi puternic dacă președintele nu este ales prin sufragiu universal. Doar dacă numărul partidelor se limitează la două sau trei, cum este cazul Angliei și Germaniei, sau cînd partidele se regroupează în jurul unor programe care prezintă alegătorilor două sau cel mult trei opțiuni, cum este cazul Spaniei, guvernul poate fi stabil chiar dacă președintele sau monarhul nu dispune de puterile pe care le conferă sufragiu universal.

În România, însă, un președinte ales de Parlament și nu prin sufragiu universal sau un monarh, ar atrage după sine instabilitatea politică și lipsa de răspundere atît a parlamentarilor cît și a membrilor guvernului.

Cum poate fi selectat președintele.

Pentru moment, opoziției îi lipsesc — pe lîngă program — și persoanele care să poată fi alese președinte și prim-ministru. Aceste persoane nu trebuie desemnate prin aranjamente de culise ci deschis, ca opoziția să poată cîștiga alegerile.

Alegerea unui candidat al opoziției se izbește de faptul că cei cunoscuți nu sînt competenți și cei competenți nu sînt cunoscuți. Piedica este reală dar poate fi înlăturată chiar și în scurtul timp care ar mai rămîne dacă alegerile ar avea loc înainte de sfîrșitul anului.

Preconizăm adaptarea la metoda din S.U.A., țînînd însă seama de faptul că opoziția nu are acces la televiziune și ziarele sale sînt boicotate. Alegerile „primare” pentru selectarea candidaților vor fi în mod necesar mult mai restrinse decît în S.U.A. și pentru început s-ar putea cere cîtorva sute, eventual mii, de personalități din opoziție să întocmească o listă de trei pînă la zece persoane pe care le consideră capabile să îndeplinească funcția de președinte sau de prim-ministru. Cu răspunsurile primite se poate alcătui o listă de 3-5 sau eventual mai

politic mult mai mare decît un simplu sondaj.

Rezultatele pot fi diferite de la o regiune la alta, dar cel sau cei care vor întruni cele mai multe voturi pe plan național, ar căpăta o autoritate care le-a lipsit candidaților la precedentele alegeri.

Pentru ca să aibă o valoare, alegerile „primare” trebuie să se desfășoare în deplină obiectivitate și să nu fie rezultatul unor tîrguiești politice. Socotim deci că organizarea lor ar trebui încredințată unei grupări de opoziție independentă de partidele existente. Credem că Alianța Civică ar putea organiza această acțiune. Dacă nu o face, există posibilitatea constituirii unor organisme ad-hoc avînd acest obiectiv limitat în timp, dar esențial pentru instaurarea unei democrații reale în România.

Altfel, la viitoarele alegeri, fie că au loc peste 6 luni sau în mai 1992, chiar dacă F.S.N. are mai puține voturi, va putea totuși să facă un guvern de coaliție cu acei pseudo-opozițanți care i-au servit și în trecut drept alibi. Ca să scape de tutela Securității și a conducerii armatei, țara are nevoie de o opoziție puternică și opoziția de un șef, nu de un monarh.

BÁNYAI PETER

Nedumeririle unui fost (?) „golan maghiar“

Am intrat activ în viața politică pe 21 decembrie 1989. În primul an totul mi se părea clar, simplu. Știam de care parte a baricadei mă aflu, știam cine sînt aliații mei și cine sînt adversarii. De cîteva luni de zile însă parcă lucrurile au devenit pentru mine mai confuze, apar semne neliniștitoare, devin din ce în ce mai nesiguri. Dar s-o luăm de la început.

Acum un an și jumătate, la cîteva săptămîni după evenimentele din decembrie 1989, am fost surprins, consternat de primele articole șoviniste, xenofobe, ale așazisei presei libere. Apoi, încetul cu încetul, am devenit aproape imun la campania antimaghiară a „Vetrel” și Puterii. Am înțeles că, pentru aceștia, noi, maghiarii din România (ca și cei din Ungaria) am fost, sîntem și vom fi ETERNII DUȘMANI, indiferent de ceea ce declarăm sau facem. De la această convingere am pornit în toate luările mele de poziție: cuvîntări, articole, interviuri.

Pe scurt: crezul meu politic (împărtășit de mulți conaționali) este că minoritatea maghiară nu poate spera rezolvarea problemelor ei specifice atîta timp cît în general în România nu va fi democrație. Și în prezent nici măcar nu ne apropiem, ci ne îndepărtăm de acest ideal. Actuala putere, constrînsă, șantajată din exterior sau din interior, este capabilă de concesii, dar niciodată nu va trata fondul problemei minorităților (sau a altor probleme esențiale). Mi se părea deci prioritară față de problemele specifice naționale, problema trecerii la un sistem democratic al țării. Și aceasta se poate înfăptui doar prin unirea tuturor forțelor de opoziție democratică parlamentară sau extraparlamentară.

Am cerut rîbdare conaționaliilor mei, deși cererile noastre le consider absolut justificate într-o societate democratică, într-un stat de drept. Dar problema principală, înaintea legislației, este aceea a mentalității. Timp de patru decenii, poporul român practic nu a fost informat despre viața, cultura, problemele minorităților naționale. Iar în ultimul an și jumătate s-a dezlănțuit o propagandă șovină oficială, care a creat o stare de suspiciune, frică, ură fără precedent. Milioane de oameni, intoxicați de TV și de presa puterii, vor rămîne încă o lungă perioadă incapabili să judece calm, fără prejudecăți aceste probleme.

În ultimele luni însă apar semne grave de confuzie și în rîndurile opoziției democratice. Cîteva exemple:

- Revista Atlasul Liber din Cluj, cunoscută ca o revistă de opoziție democratică și antișovinistă, publică în mod surprinzător un articol primitiv, virulent, antisemit, în limbajul și cu argumentația ziarului din epocă hitleristă.

- Revista Agora (6 februarie), a Forumului Democratic Antitotalitar, publică un

articol al vicepreședintelui Forumului (Baghiu), de asemenea antisemit (mai puțin violent, dar de o denaturare confuză a trecutului și prezentului).

- Într-o ședință a conducerii Forumului Antitotalitar, la propunerea înființării unei comisii pentru studierea problemelor minorităților naționale, se aduce contraargumentul: „e inutil, toți sîntem români” (de către președintele unui partid!). Ce-o fi vrut să zică: ungarul, evreii, nemții, țiganii nu au ce căuta printre noi; sau că și ungarul etc. sînt români. Sau vor fi? Teoria asimilării forțate?

- În România liberă din 24 aprilie apar „Punctele de vedere” ale d-lui Sorin Mager despre „adevărul” în problema învățămîntului maghiar. Articolul e scris pe un ton pașnic, plin de date statistice care par convingătoare (dar sînt parțial false, parțial alese tendențios). Pentru autor, articolele din presa maghiară și declarațiile U.D.M.R.-ului în problema învățămîntului sînt „propagandă subversivă”, care a cauzat sau a contribuit la gravele evenimente din Transilvania; Leagă înființarea Universității Bolyai de „indicația generalisimului Stalin”, o afirmație gratuită cu scopuri evident propagandistice. Autorul bineînțeles nu menționează semnătura Regelui Mihai pe actul de reînființare a Universității Bolyai. Repet, reînființare, căci Universitatea maghiară funcționează la Cluj (cu întreruperi) din anul 1581.

Folosirea acuzației favorite a Puterii a propos de noi, maghiarii, de „separatism”, „izolaționism”, mi se pare gravă într-o publicație care de obicei promovează spiritul democratic european. Europeanizarea nu înseamnă uniformizare, nu înseamnă omogenizare, ci dimpotrivă, unitate în diversitate. În Europa civilizată este respectată orice minoritate, indiferent de caracterul ei (național, politic, artistic, sexual etc.). Democrațiile sînt tolerante față de limbile, obiceiurile culturale, gusturile sau chiar hobby-urile celor pușini.

Autorul articolului este împotriva reînființării Universității maghiare. În același timp acuză profesorii maghiarici, după ce au absolvit universitatea în limba română, predau în școli române, ocupînd posturile românilor, fără să cunoască limba română în suficientă măsură. O singură concluzie se poate trage: maghiarii să nu mai facă universitate deloc. În limba maghiară nu este bine, căci este separatism, izolaționism, în limba română tot nu e bine, căci tot nu vor vorbi la perfecție limba română.

A propos de separatism. O anecdotă. Amintire de acum 25 de ani, cînd mă agitam alături de răposatul meu prieten Cornel Chiriac pentru înființarea primelor cluburi de jazz și a primului festival de jazz din România. Una dintre problemele noastre, greu de lămurit cu activiștii cultu-

rall ai epocii era: de ce vrem cluburi, festivaluri de jazz separate? De ce nu le combinăm și cu muzică simfonică, eventual cu operă, sau măcar cu muzică ușoară? Nu cumva disprețuim celelalte genuri muzicale? Nu cumva sîntem separatiști? Paralela, sper, e evidentă.

Dar să trecem la probleme mai grave. Evenimentele din Kogălniceanu, Bofintin etc. Criminalitatea în rîndul țiganilor (cei din straturile sociale de jos, fără școală, educație, loc de muncă) e o problemă veche, cunoscută. Dar mușamalizată. Impotența și complicitatea forțelor de ordine, la fel. Ceea ce e mai nou și mult mai înspăimîntător este tendința de condamnare, pedepsirea unei etnii în întregime pentru crimele unor indivizi din sinul ei. Chemarea la pogrom, încurajată și aprobată de Putere. Vinovăția colectivă a unei clase sociale sau a unei etnii era pînă acum o idee acceptată doar de fascism și comunism. Acum și de F.S.N.?

Simplificată, problema are două aspecte: unul moral și unul pragmatic. Dacă te situezi pe morala creștină și pe principiile statului de drept, nu poți accepta pedepsirea unui colectiv de 100 de indivizi, nici măcar pentru crimele a 99 dintre ei. Cel puțin unul e nevinovat!

Practic, punînd la o parte orice considerent moral, principial, chiar acceptînd vinovăția colectivă, rasismul, cum vor să rezolve problema? Prin înfricoșarea a milioane de țigani, prin pogromuri, prin război civil? Eventual prin exterminarea lor totală?

Opoziția democratică (cu mici excepții) face în mod pudic. Alianța Civică vrea să construiască o societate civilă pe baza principiilor de drept și de morală europeană. Face declarații publice aproximativ de două ori pe săptămînă. Această problemă însă o neglijează. Să fie politica strălucirii? Oare a preluat atitudinea acelor partide politice care fac aproape orice compromis moral pentru a nu pierde vreun adept? (Sînt atît de „dur” față de Alianța Civică tocmai fiindcă ea reprezintă și pentru mine ultima speranță.)

Am convingerea că toate aceste reale și complexe probleme se pot discuta sincer cu cei din opoziția democratică. Aceste semne îngrijorătoare îmi creează un sentiment de nesiguranță, echivoc, de ambiguitate, uneori sînt tentat să mă întreb ce caut în conducerea Alianței Civice, a Forumului Antitotalitar și a A.Z.R.-ului. Dacă Doina Cornea, Ana Blandiana, P. Băcanu etc. țin cuvîntări, scriu articole, ei critică Puterea. În schimb, dacă eu sau un alt maghiar sau evreu, german, țigan facem același lucru, amintind și de durerile noastre proprii, noi nu criticăm, ci „denigrăm țara”, „dezinformăm”, „facem propagandă antiromânească”. Sîntem cumva cetățeni dubioși, cetățeni de gradul doi? Sîntem oare acceptați în blocul opoziției, cu condiția să ne ocupăm doar de problemele generale ale țării? Noi nu putem avea și probleme specifice?

Dacă și din partea organizațiilor, ziarelor, personalităților democratice de spirit european va exista o aminare a analizei obiective, o încercare de schematizare, probabil că, într-adevăr, vom fi siliți să ne refugiem în separatism, în izolaționism.

Și, în acest moment, bineînțeles că se va exacerba sentimentul național și prin-

tre maghiari, luînd forma naționalismului, șovinismului. Primele semne deja încep să apară, iar conducătorii U.D.M.R. și intelectualii maghiari, singuri, fără ajutorul democraților români, nu vor mai putea stăpîni situația. („Bunăvoința” avocaților noștri nepoții și nedorjiți de la Conferința de la Eger contribuie, în plus, la otrăvirea atmosferei.)

Deseori aud expresia „să luptăm împotriva extremismelor din ambele tabere”. Teoretic sună frumos. Și totuși nu mă satisface. De-a lungul istoriei ambele popoare au avut perioade de „înflorire” excesivă a sentimentului național, cu urmările tragice bine cunoscute. Dar noi trăim în prezent. Am fost martor la Buda-pesta la o manifestație fascistă în luna octombrie 1990. M-a cuprins furia, proarea, eram gata să mă încaier cu ei. Dar la un moment dat m-am calmat uitîndu-mă în jur. Erau o sută, o sută cincizeci de indivizi, de cea mai joasă speță a lumpen-proletariatului. Iar cei de pe stradă îi dezaprobuau, îi huiduiau. Au și o revistă. Tirajul este de 5.000 de exemplare, din care nici jumătate nu se vinde. Au probleme și cu Procuratura care îi anchetează pentru acuzația de antisemitism, revizionism. În schimb, Vatra Românească pare a avea milioane de adepți, iar România Mare are un tiraj de o jumătate de milion, fiind totodată sprijinită și decorată de Ministerul de Interne. Diferența e doar cantitativă?

Din punct de vedere moral, orice șovinism e de condamnat. Personal mă doare, mă revoltă mai puternic fenomenul naționalist în rîndurile naționaliilor din care fac parte, națlunea maghiară. Dar fenomenul de irendentism, naționalism maghiar azi nu reprezintă o pondere reală nici în Transilvania, nici în Ungaria, e un fenomen periferic, secundar. Greșos, dar fără reale semnificații politice. Din păcate nu există țară europeană total scutită de mișcări de extremă dreaptă. Diferența e că forțele extremiste șovine din România sînt legitimize de putere. A crede că avem de ales doar între Front și opoziția democratică, negliind coaliția Vatra Românească - România Mare este cel puțin miopie politică. Această coaliție este un djinn creat de Putere, dar care i-a scăpat de sub control și a devenit noua opoziție de extremă dreaptă, a treia forță pe scena politică românească.

Confiscarea puterii de către duri din fostul clan Ceaușescu (securiști și activiști), pe baza unei ideologii fătîș-fasciste, este un pericol real, în mod paradoxal neglijat de cei din opoziția democratică. Există riscul instalării unei dictaturi totale prin lovitură militară sau chiar prin succes electoral.

A crede că această întărire a naționalismului șovin român e doar problema minorităților e iresponsabilitate și autoamăgire. Este problema întregii țări. Național-socialismul german a cauzat în prima fază genocidul evreilor dar pînă la urmă tragedia întregului popor german, care a tolerat și a sprijinit acest sistem.

Mi-e teamă că dacă și forțele democratice contribuie din cînd în cînd la sporirea confuziei, „ascensiunea lui Arturo Ui” (Ceantea-Barbu-Tudor) nu va mai putea fi oprită.

o La vremuri noi aceiași oameni

M.B.: În toate părțile sînt numai activiști de partid. Din 1964 am inițiat un program de dezvoltare a materialelor filtrante. Întreprinderea pe care am creat-o eu acum vreo 10 ani, dusă cum am dus-o, acum este destul de serioasă și extrem de rentabilă. Cînd m-am dus să o înregistrez, surpriza: președintele Camerei de Comerț - un fost activist de partid, M-am dus mai departe la Administrația financiară (vorbesc de Prahova, că eu sînt prahovean), acolo tot un fost activist de partid. Mă duc la judecătoria: președinte tot un fost activist de partid. Numai de aștia sînt prin toate părțile. La vremuri noi avem aceiași oameni! Nu se poate prognoza. Nu se poate schimba societatea cu aștia. Pînă cînd nu se va face curățenie aici nu se va face nimic cu aceste structuri!

M.B.I.: Păi, Roman de astă se plînge. Dar nici nu face nimic ca să...

M.B.: Nici ar fi o întrebare crucială: de fapt vrea să facă ceva sau nu vrea să facă?

M.B.I.: Ei, aici e întrebare!

M.B.: Sînt justificate suspiciunile la adresa guvernărilor. Pentru că atîta au mințit, încît, chiar dacă acum ar spune adevărul, nimeni nu-i mai crede!

M.B.: Povestea cu lupul...

A consemnat:

GABRIELA ADAMEȘTEANU

AVEM DE FĂCUT ȘI MULTE ALTELE, ÎN AFARĂ DE POLITICĂ

(Urmare din pagina 9)

există nimic autentic la nivel local. Aceasta este drama. Pentru că ce face un partid? Vine cu un program. Dar, într-o perioadă cum este aceasta, programul înseamnă persoană. Nu există o tradiție a politicului, a concretizării printr-un program care poate să domine. Acum omul domină programul.

M.B.: N-am avut timp să ajungem la o selecție naturală.

M.B.I.: De aceea spun eu că nu este momentul alegerilor. Cu Guvernul asta, cu altul, cu ranforsări, noi trebuie să ieșim din impasul economic.

M.B.: Nu ieșim. Roman mi-a trimis înaintea de Anul Nou o schiță de program economic pe 1991.

G.A.: Ați spus de la început că programul lui Roman este un dezastru.

M.B.: Eu am luat în serios treaba, m-am apucat să-l analizez și am făcut o serie de observații pe care le-am transmis la Europa liberă, care a prezentat punctul meu de vedere. Cînd faci un program de reforme (chiar în perioada de tranziție), nu-l faci pe un an, ci pe mai multe etape. Și din

el trebuie să-ți rezulte niște, știu eu, realizări - pe termen mediu, pe termen lung. Dar ei nu se gîndesc să reducă această industrie megalomană, s-o încadreze în resursele de care dispunem, fără însă să continue să agraveze situația dezastruoasă a mediului. Pe urmă, am avut o discuție cu taimosul Institut de conjunctură economică, intrat în Guvern. Într-o seară m-am dus eu, Dan Lăzărescu și Varujan Vosganian. „Nu ați prevăzut nimic pentru agricultură, le-am spus. Aveți investiții de două sute miliarde de lei. Ca să puteți folosi sistemele de irigație aveți niște completări de făcut: etanșarea canalelor, completarea echipamentelor din stațiile de pompare. Nici un fel de prevedere pentru treaba aceasta.” Toate cheltuielile de investiții pentru terminarea unor lucrări de irigație rentabile necesitau vreo cinci miliarde și jumătate. Au prevăzut șase sute de milioane pentru asta. Știți ce s-a împlinit în momentul de față? Țăranii fură dalele ca să-și facă pavaje pe acasă, s-a terminat cu canalele, au spart ușiile metalice de la stațiile de pompare și au început să lute motoarele, încît din toate sistemele

noastre de irigații pe care le avem, nu știu dacă 500.000 de hectare vor mai putea fi irigate anul acesta! Au abandonat pur și simplu investiții de 200 de miliarde de lei.

o Dezastrul începe prin punerea în aplicare a legilor

M.B.I.: Și în schimb subvenționează de la buget aceste catastrofe, care sînt I.A.S.-urile.

G.A.: Dar, înainte vorbeam despre faptul că, spre deosebire de situația anterioară, Guvernul pare să aibă un număr de oameni competenți - iar ceea ce descrieți dumneavoastră este opusul competenței.

M.B.I.: Cînd am vorbit de competență, m-am gîndit la legile Ministerului Justiției, la legile bancare, chiar la legile economice care nu sînt foarte proaste, dacă am reuși să scoatem din ele ariere-pensă-ul controlist, etalist, care mocnește peste tot. Dezastrul este punerea în aplicare și vine de la structurile birocratice, ca să nu le spun comuniste, care sînt intacte,

Puțină decență, văduve și copii P.C.R.!

Nu contestă nimeni libertatea de conștiință. Creadă fiecare ce vrea și închină-se oricui, profeți, științi sau ideologi, cu singura condiție ca să nu încerce să împună și altora credința — sau necredința — sa.

La invitația, făcută cu o voce sufocată de silă de către un prieten sculptor, m-am dus pînă la Cimitirul Sfînta Vineri. Pînă nu de mult „rezervație prezidențială” în vederea demolării — oare cîte victime tacute s-ar mai fi adăugat astfel celor 23 de milioane? — Cimitirul Sfînta Vineri, loc de reculegere, amplu capitol de istorie și muzeu de artă, suferă în continuare. Lucrările

pentru metrou au zvircolit pămîntul, strada se înclină, se ondulează, iar clădirea monumentală prin care intrai în acea lume cîndva de liniște se scurge încet prin cercurile de fier și proptelele care nu mai prididesc să o țină în picioare.

Ani de zile nelegiuța lăcomie și lipsa de pietate a administratorilor a săpat gropi printre și peste morminte, a transformat aleele în locuri de înmormintare, a neglijat monumentele și a permis jignitoare imixțiuni ale generației spontane în liniștea celor de mult așezați acolo.

Dar toate acestea erau pentru noi,

pentru cei mulți, care nu mai aveau dreptul să-și înmorminteze morții în vechi cripte, alături de părinți și bunici. Pentru alții s-a găsit, aproape de capelă, o alee largă, străjuită, pînă azi pe stînga și dreapta ei, de „plăcuri” avînd o placă de marmoră albă, cu numele și anii lor, deasupra, asemeni unui blazon, un medalion cu secera și ciocanul. Sînt în București cimitire creștine, israelite, musulmane, armene, dar ei, ilegalistii, au voit — sau le-a fost impus — să fie, în continuare, printre noi.

Am rămas fără mormîntul eroului necunoscut din Parcul Carol ca să facem loc înrobitorilor prea cunoscuți. Am îngropat creștini cu frica lui Dumnezeu prin cotloanele uitate ale cimitirelor, în afara orașului sau strecurîndu-i între alte morminte și am bătut identificări în gropile anonime sau comune ale pușcărilor, dar am avut în schimb un mausoleu monumental și, cel puțin la Sfînta Vineri, o alee a ilegalistilor.

„Plăcurile” stas — confecționate probabil la gospodăria de partid — au, acum, mai mult de jumătate din ele, secera și ciocanul din medalionul definitoriu al credinței răposatului, martelate, deci îndepărtate. În acel cerc, rămas gol, unora le-a luat locul o cruce trasă în grabă cu vopsea neagră sau aurie. Gestul este grotesc! Creștinarea se face cu apă sfințită și cu Sfînta Scriptură alături, nu cu pensula și cu carnetul de urmaș!

Nu-i apăr și nu-i admir pe ilegalisti; timpul să sperăm că le va descărca sau încărca conștiința, dar mă gîndesc cu dezgust la cei care — rămași azi în viață — după ce au fost alături de ei, după ce au avut un statut de stăpîni într-o țară care trebuia să-i slugărească, după ce continuă să-și încaseze pensiile de urmași, nu au nici măcar atîta demnitate, încît să nu-și renege morții. Dacă sîntei capabili de așa ceva, văduve și copii P.C.R., puțină decență v-ar prinde bine!

RADU IONESCU

Metamorfoze ale monumentelor funerare

Fotografii de GEORGE DUMITRIU

MANEVRELE (OCULTE) DE PRIMĂVARĂ

O întrebare

Ca observator, și nu ca actor al arenei politice, dar cu oarecare preocupări în domeniul comunicării în masă, trebuie să recunosc că de data aceasta Televiziunea Română a dat dovadă de profesionalism. Adică, a ales modul cel mai adecvat de difuzare a unui material pentru a-și atinge scopul. A preluat un reportaj de la televiziunea ungară, l-a mixat cu o traducere și, în ziua de 3 mai — după un anunț prealabil — l-a și difuzat pe post fără comentariu. Cum telespectatorul este obișnuit ca în cazuri similare să fie „îndrumat” de comentarii didactice, evident manipulative (vă aduceți aminte de memorabila introducere făcută de președintele Uniunii Democratice a Romilor în problema conflictului de la Bolintin Deal?), de data aceasta a avut plăcuta surpriză să aibă de a face (nu-i așa?) cu „reflectarea obiectivă a realității”: ungarii au organizat în Ungaria, la Eger, o conferință științifică internațională despre viitorul Ardealului, deci, problema ar fi, după ei, deschisă...

Înainte de a discuta conținutul și avantajul difuzării — fără comentarii — acestui reportaj, se impune o altă întrebare: de ce tocmai acum și de ce tocmai această conferință transpusă în reportaj de un studio local al Televiziunii Ungare s-a bucurat de atenția Televiziunii Române? Căci cine urmărește cu puțină atenție contactele științific-intelectuale știe foarte bine că pe tema relațiilor interetnice, în special româno-maghiare au avut loc mai multe conferințe, seminarii, și în România, și în Ungaria cu participare românească și maghiară. Majoritatea au avut ecou în mass-media din Ungaria. Nu m-a nărat faptul că Televiziunea Română nu le-a dat atenție, căci ar fi fost destul de greu să le utilizeze în sensul celui de față.

Care a fost deci avantajul difuzării fără comentarii a acestui material? Din

copul locului putem stabili că publicul român, inclusiv intelectualitatea, nu are de unde să știe cine sînt participanții. Necunoscîndu-i, publicul își poate imagina că cei prezenți în sală sînt demnitari și specialiști maghiari cunoscuți și recunoscuți ai problemei în discuție din România, Ungaria și din Apus. Urmărind însă înregistrarea, nu am văzut nici la tribuna conferinței, nici măcar în sală, vreun demnitar din Ungaria, n-am văzut nici un reprezentant sau măcar un funcționar de seamă al U.D.M.R.-ului de la noi, iar specialiștii din ambele țări lipseau cu desăvîrșire. Prin specialiștii înțelegînd sociologi, antropologi, economiști, istorici, politologi cu oarecare recunoaștere academică. Singura personalitate accentuată a conferinței a fost episcopul reformat de Oradea, László Tökés. Persoanele care au luat cuvîntul avînd și titluri științifice și universitare probabil sînt de alte profesii, căci în literatura de specialitate a domeniilor amintite nu le-am întîlnit numele. Cine au fost deci protagoniștii conferinței, mai precis ai reportajului? Majoritatea, publiciștii maghiari emigrați din România și persoane care trăiesc în Apus. Iar conferința a fost organizată de Uniunea Transilveană — care grupează o parte a emigrației maghiare din România stabilite în Ungaria — și de câteva organizații de emigranți din Apus.

Pe lângă faptul că nu a avut caracter oficial — conferința n-a avut nici caracter științific, nu numai datorită absenței specialiștilor consacrați, dar și prin modul de abordare a problematicei. Fînd lipsit de importanță politică și științifică intrinsecă și se poate conștientiza semnificație minoră. Cine, și de ce are interes acum să-i amplifice semnificația?

ROSTAS ZOLTAN

ÎN REPLICĂ Scrisoare deschisă domnului Tökés László

Mult stimat domnule Episcop,

M-a surprins foarte mult expunerea pe care ați ținut-o la consfătuirea de la Eger, în care ați descris situația maghiarilor din România ca fiind tragică, fără de ieșire. Asta nu înseamnă că din punctul meu de vedere, starea noastră minoritară poate fi considerată ca fiind rezolvată, întrucît avem destule motive pentru temere și îngrijorare. Dar socotesc că a pomeni de „pericolul mortal”, ba mai mult de „un dezastru ca la Mohács”, este nefondat: dacă avem în vedere și prestigiul Domniei Sale Domnule Episcop, o asemenea afirmație poate fi calificată ca producătoare de panică.

E adevărat: nu întotdeauna ne simțim cetățeni ai unui stat de drept și nu a avut loc nici o schimbare radicală de regim (sistem); dar, sîntem martorii unei fierberi fără precedent în sîmul societății minoritare; și din acest motiv, cel puțin, imaginea este mai nuanțată și mai pozitivă. Gospodari care-și cer pămîntul, întreprinzători particulari, clase cu limba de predare maghiară cu un număr sporit de elevi, tipografiile și editurile proprii, instituții, o sumedenie de factori sociali care dezmiț o asemenea imagine exagerat dramatică. Presupun că publicul căruia i-ați vorbit se aștepta, probabil, ca vîntul salvatorilor din emigrația din Ardeal să crească în putere, de vreme ce i se oferă destule motive pentru a-i deplină și salvardă pe cei rămași aici. Dar, datorită mijloacelor de comunicare, și opinia publică de aici — în mare număr — a putut cunoaște textul, aprecierile făcute de dl. Episcop, în calitate de politician, privitor la situația noastră. Greutatea specifică a prestigiului este mare; după

judicata cititorului și a radioclistorului, dacă Tökés László afirmă ceva, este fără îndoială, conform adevărului; cititorul își pierde astfel și bruma de nădejde, cu stringere de inimă agonizantă și n-o să mai speră că după seceta din acest an, după haosul economic, la arul o să fie totuși altminteri și că, poate, devenirea situației internaționale ori schimbarea politicii UDMR de după congres ar putea aduce rezultate pozitive. Fărășie și politicienii pot avea și au clipe nefaste, lipsite de inspirație cînd văd realitatea mai sumbră decît este ea cu adevărat.

Da, Domnule Episcop, Domnia Ta oi dovedi-o mereu, cu o tenacitate interioară în stare să biruiască lipsa de credință: „un pericol mortal”, nu se instituie niciodată, avem de-a face, întotdeauna, cu oameni descurajați, neputincioși, îndepărtați de Dumnezeu, care se află în primejdia de a-și pierde odată cu credința și forța vitală, creatoare. În calitate și în postura dv. de pastor, nu v-am văzut niciodată lipsit de speranță, ori avînd sentimentul deznădăjdnării. Îndrănesc să sper că la Consfătuirea de la Eger cel care a vorbit a fost doar un om, iar nu cel care a devenit un veridic propagator al Logosului, dacă avem în vedere adevărata sa menire și întreaga pildă a vieții sale. Mă rog în continuare, ca Dumnezeu să vă binecuvînteze această menire, să Vă dea putere pentru stăvîlniță și statornicie. Cu stima și cu dragăciea tovarășii de luptă de mai ieri,

Cluj, 28 aprilie 1991

Cs. GYIMESI EVA

Publicat în cotidianul „România Magyar Szó” 3 mai 1991, dat la tipar în 2 mai a.c.

IOANA IERONIM

Cultura și granițele invizibile

Între 12 și 14 aprilie anul acesta a avut loc la Viena, sub egida Fundației Culturale Europene (cu sediul la Amsterdam) și a Institutului pentru Științele Omului (Viena) — în colaborare cu Consiliul European — conferința despre „Viitorul cooperării culturale dintre țările din Vestul, Centrul și Estul Europei”. Inși enunțul temei arată că această întâlnire și-a propus să vină în întâmpinarea aspirației de integrare culturală europeană, chestiune deloc indiferentă țării noastre.

Explicind rolul Fundației Culturale Europene, vicepreședintele acesteia, prof.dr. Robert Picht argumentează din chiar documentele pregătitoare ale Conferinței, poziția și scopurile pe care Fundația și le propune în prezent, anunțând de la bun început că de fapt conceptul extins, democratic de cultură își asumă și confruntările despre problemele de urgență ale momentului actual.

„Colapsul surprinzător al numeroaselor regimuri comuniste ne-a pus, începând cu toamna lui 1989, în fața unei sarcini formidabile. Acum nu mai este vorba doar de un schimb de idei, de obținut ceva mai mult libertate individuală. Democrația trebuie să se transforme astăzi din ideal în ceva capabil de a exista în realitate, în realitatea evident dură. Democrația trebuie practic edificată de la baze. Nu mai este nevoie de contrabandă intelectuală, ci de ajutor efectiv, pornind de jos. Fundația Culturală Europeană, împreună cu Institutul pentru Științele Omului din Viena (strâns legat de Fundație) și cu alte fundații, americane, organizează cursuri și conferințe pe tema funcționării practice a regimurilor parlamentare. Nu se pune chestiunea de a transfera rețete pur și simplu, ci de a înțelege și identifica împreună cu partenerii din Est posibilitățile și problemele lor specifice. Există, în același timp, un fond special destinat dezvoltării civile.” Mai departe, prof.dr. Picht conchide: „După un an de libertate, a devenit clar că problemele puse de postcomunism sînt mai mari decît ne-am închipuit vreodată. Ceea ce nu reiese doar din chestiunile economice și de mediu înconjurător... Condițiile sociale sînt de o asemenea natură, încît rețetele tehnocratice se dovedesc prea înguste ca să le poată realmente compensa. Evident, noi nu am cîștigat încă în înfruntarea dintre noile începuturi democratice și consecințele colapsului, mizeriei și disperării. De aceea trebuie să vedem ce este de făcut pentru a da speranțe de viitor popoarelor din Europa Centrală și de Est.”

În cultura lor, tradiția joacă un rol deosebit. Arta și literatura constituie elemente importante ale identității în această zonă atât de urgîsă în istorie. Acum nu mai funcționează aici modul evident suspect de susținere a culturii de către stat, iar contra-cultura de samizdat a devenit redundantă odată cu dobîndirea libertății. Noi trebuie să găsim căile practice de a ne acorda sprijinul, astfel încît prăbușirea comunismului să nu însemne totodată prăbușirea culturii — ceea ce ar avea consecințe imprevizibile.”

„Este lucru sigur că europenii vor trăi încă mult timp de acum înainte asincron, fiind purtătorii unor experiențe diferite, ai unor unghiuri aparte de vedere, ai altor valori și atitudini”, se notează în aceleași documente pregătitoare ale Conferinței de la Viena, preluîndu-se de data aceasta editorialul-program al prestigioasei reviste „Transit”, editată de Institutul pentru Științele Omului (să precizăm că această instituție vieneză a invitat de nouă ani încoace în mod sistematic savanți și intelectuali din Est pentru a participa la proiecte de cercetare împreună cu partenerii din apusul Europei). „Căderea Cortinei de Fier a făcut pe vest-europeni să observe că Europa «de Est» aparține aceluiași trecut european, unitar, cu ei înșiși. (...) Pierderea suferită de jumătatea de apus a fost ignorată, cu mai mult sau mai puțin succes, în timp ce pierderea pentru cei de la răsărit a rămas de o dureroasă actualitate și a dat naștere la o serie de proiecții.” Dacă mediile intelectuale (sau alte medii) ale acestor lumi au

fost alienate prin diviziunea Europei, acesta, se comentează, nu e doar un motiv de întristare, ci poate deveni un stimul al comunicării. Multiplicitatea interioară și contradicția sînt în egală măsură elemente ale ideii europene, ca și schimbul între culturi. Forța culturală a Europei constă în diversitate.

Din studiul ciclurilor politice ale Americii Latine s-au dedus mecanisme ale tranziției spre democrație, apoi consolidarea și eventuala criză a democrației pînă la derapajul către un nou sistem autoritar. În răsăritul Europei „abia a început trecerea spre democrație — se observă în Transit —, că au și apărut o serie de voci care avertizează de primejdii pe care ea le întîmpină”. Și totuși se găsesc motive să fim mai degrabă optimiști: experiența totalitarismului, precedată în multe țări de regimuri nedemocratice, a creat o dorință deosebită de libertate și o excepțională sensibilitate la fenomenele care nu respectă democrația și legalitatea. Apoi, se remarcă aderența de masă la ideea reintegrării în Europa, idee neconcurată de nici o alternativă credibilă. „În același timp, fiecare știe că drumul va fi lung și aspru; acela care susține că poate scurta această cale și ne poate scuti de eforturi nu e decît un șarlatan.” Se mai subliniază că, spre deosebire de perioada interbelică, avem norocul unui context mondial defavorabil dictaturilor de dreapta, după cum este defavorabil sistemelor socialiste. „Dictaturile autoritare se află în regres pretutindeni în lume, fie că sînt de proveniență tradițională, naționalistă sau tehnocrată.” În fine, cu toată perioada critică de tranziție a sfîrșitului de mileniu, dificilă și pentru Apus, cu toată nevoia de amplă reformulare mondială, „vecinătatea Europei de Vest este deosebit de semnificativă pentru stabilitatea tinerelor democrații europene. Europa dezvoltată este la dispoziția tuturor ochilor să o vadă...”

Temele speciale, aplicate, de lucru ale Conferinței au fost: Programe de cercetare și studii universitare și pregătire managerială; Democratizarea și Societatea Civilă; Publicații și traduceri; Arte, film, media; Crearea și structura fundațiilor în Europa Centrală și de Est. Vom încerca în cele ce urmează să dăm o idee despre expunerile și discuțiile generale, considerînd că este de interes pentru cititorul român să ia cunoștința de o mostră de vii dezbateri actuale europene în chestiuni care ne privesc în mod acut.

Deschiderea a făcut-o tînărul istoric Timothy Garton Ash, de la St. Anthony College, Oxford, specialist în probleme central-est europene (un volum al său de studii ne va fi oferit în traducere de editura Humanitas). El a evocat optimismul exagerat din clipele eliberării Estului Europei, urmat de un la fel de exagerat pesimism, bazat uneori chiar pe argumente istorice pe care expertul britanic consideră că este cazul să le relativizăm, să le nuanșăm cît se poate de serios în perspectiva viitorului. Remarcă apoi faptul că atitudinea țărilor apusene riscă să fie de o falsă umilință — în fața experienței răsăritene de exemplu, sau a unor personalități politice din Est. Extrema cealaltă pe care aceste țări o riscă fiind o falsă aroganță, în ideea că ele s-ar afla în posesia „soluției”, a democrației perfecte care trebuie copiată de toată lumea. T.G.Ash își pigmentează expunerea despre „Realitatea socială și culturală în societățile postcomuniste” cu butade amare culese din această parte de lume. El observă că după lunga perioadă cînd „romanele jucuau rolul presei, iar teatrul înlocuia Parlamentul”, astăzi intelectualii se află în criză de identitate, iar pentru cultură este nevoie necondiționată de subsidii. În urma altor ani de „ocupație a limbii”, a expresiei, rămîn multe de făcut în jurnalistică, și nu mai puțin în Televiziune, a cărei importanță este covîrșitoare.”

Discuțiile subliniază schimbarea statutului artelor într-o societate liberă (deși poezii, spunea Shelley la începutul secolului trecut, rămîn „legiuitori necunoscuți ai lumii”). Se subliniază validitatea ideii despre aportul altelor politice-intelectua-

le și în acest sens eficiența deosebită a inițiativelor venite din partea fundațiilor Soros.

Se constată că nu există de fapt o strategie încheiată de integrare, ci se caută diverse căi, fie și parțiale. Ceea ce este de evitat e imperialismul cultural, care ar aduce după sine simplificare, sărăcire, pierderea nuanțelor. Dacă la nivel economic direcția este deocamdată de ajutor acordat dinspre Vest înspre Est, în privința substanței culturale demersurile prevăd depășirea sensului unic spre o adevărată comunicare culturală reciprocă. Sentimentul implicit este acela că, în orice arie s-ar afla, patrimoniul cultural se cuvine cunoscut și apărut ca preț spiritual comun și mijloc de mai profundă autocunoaștere europeană.

Filosoful Marcin Krol, redactor-șef al revistei poloneze Res Publica, a pus în discuție fractura față de tradiție care s-a petrecut în țările blocului de Est. Reînnoirea valorilor tradiționale proprii fiecărei națiuni se pare lui Krol importantă pentru încănătoșirea spirituală, pentru a o dobîndi „sufletul” — inferioritatea de care am fost frustrați. Krol demonstrează că, în sens entropic, omenirea va tinde întotdeauna spontan către nivele de jos, comode, sens în care exemplifică prin alunecarea în naționalism. Iar riscul subculturii este autentic, insistă gânditorul polonez, astfel că trebuie să depunem eforturi susținute spre a proteja valorile. Dacă vom proceda altfel, „vom fi făcuți responsabili”. În ce privește sentimentul identității, el vede că acesta a fost grav afectat de sistematicul atentat comunist la memorie, în general. Iar astăzi, aceia care au făcut compromisuri au în plus reacția psihologică de refuz al memoriei; pentru ei, istoria începe acum 2-3 ani. În legătură cu situația din țara sa, Krol comentează, și ca pe un posibil obiect de studiu, modificarea stării Bisericii de la forța nr.1 a revoluției democratice la poziția cea mai retrogradă și mai antiliberală din clipa de față în Polonia.

După cum era de așteptat citindu-l cartea L'Autre Europe (1988), analiză avizată asupra țărilor din Estul Europei, Jacques Rupnik, consilier al Președintelui Cehoslovaciei, profesor și cercetător al Fundației Naționale de Științe Politice, Paris, a avut una dintre cele mai interesante intervenții. Rupnik vede în revoluțiile est-europene o restaurație, sub emblema generalizată a „întoarcerii la Europa”. El individualizează trei nivele ale (re)construcției democratice: instaurarea legalității, a economiei de piață și a societății civile. „Dacă pentru elaborarea legilor ar fi suficiente 6 luni, pentru întemeierea economiei de piață ar fi nevoie de 6 ani, iar pentru constituirea societății civile, vreo 60... Și aceasta, în condițiile în care cele trei nivele sînt interdependente.” Pentru nivelul legislativ Rupnik exprimă îngrijorarea multora că este greu de găsit „un nou Jefferson”, de care ar fi mare nevoie — fiindcă problema este nu de a exporta legi tale-qualle, ci de a le îmbina și adapta cu necesară subtilitate. Apoi, în urma unei perioade de disfuncții atât de grave, economia de piață nu poate fi refăcută decît prin flexibilitate managerială, într-un cadru creat de o cît mai adecvată politică de stat. „Nu ne mai trimiteți economiști pur și simplu — ar fi exclamat o țară din preajma noastră —, cînd aici calul este mort...” Rupnik observă că în tot Blocul de Est s-a încercat sistematic anihilarea societății civile — aceasta supraviețuind, totuși, dar în grade diferite; în această privință, situația țărilor balcanice este relativ mai proastă. „Trebuie să se tîndă în relații, spre mutarea accentului de la faza de solidaritate la co-responsabilitate.”

J.Rupnik a salutat prezența la Conferință a doamnei Secretar General al Fondation pour une Entraide Intellectuelle Européenne (Paris), Annette Laborey, sufletul acestei Fundații careia, alături de intelectuali din Est, nu mai puțin din România, îi datorează, de-a lungul unor anigrei de înghet, călătorii apusene, cărți, schimburi de idei, participare la viața lumii și la forjarea unor proiecte pentru un viitor

în sfîrșit democratic, reducerea distanței alit de grav alienante între Est și Vest, supraviețuirea spirituală, sentimentul de a nu fi singur și fără nădejde în atitudinea de opoziție față de totalitarism.

Ministrul Științelor din Sachsen-Dresda, Hans-Joachim Meyer, consideră că fundațiile ar putea constitui un cadru prin care intelectuali să participe, să influențeze deciziile. El avertizează asupra riscului de a înlocui „idealul comunist” cu iluzia liberalismului: „Orice ideal static duce la catastrofă. Acum e cazul să ne propunem să construim un sistem deschis, capabil de autoreglare — reluînd acele tradiții care sînt apte să ne facă să evoluăm.”

Reiner Nolte, expert în acțiune culturală al Comunității Europene, punctează dichotomia: societatea de risc a Occidentului, societatea-cuib a Estului. Deși cultura are ritmul ei propriu, imuabil, se cuvine să găsim prompt și eficient instrumentele — și individuale, și sociale — de acțiune pentru valorificarea moștenirii culturale, pentru stabilirea unor sistematice punți europene, care să contracareze tendințele spre o nouă închidere. După cum i se pare important să se evite reluarea în țările răsăritene ale Europei a unor greșeli ale Vestului.

Prof.dr. Elemér Hankiss, președintele Televiziunii Ungare, a expus „valorile perioadei glorioase și tragice de tranziție” în care se află Europa de Est. „Am primit din Occident catedrale, Renaștere, iluminism, chiar marxism... Noi am dat mai puțin, deși nume se pot menționa.” El consideră că se poate descoperi „un interes de laborator” în procesele curente ale Estului: „aici se întîmplă în timp comprimat lucruri care în Apus s-au desfășurat în secole”. Hankiss definește momentul actual ca un „no man's land” al trecerii, cînd dobîndirea Graalului nu ne-a făcut mai fericiți. „Ne-am pierdut momentul de sine peste noapte. Ne credem martiri și, iată, sîntem doar niște rude sărace.” Există, în infernul pe care l-am trăit, un fel de stare de grație a non-implicării („alienare pozitivă”), spune Hankiss: ei, aceia erau de vină. Tot el aminteste de șocul încrederei în om pe care l-a implicat revelația unei atît de ample corupții. Hankiss se declară încrezător în transformarea, în perfectibilitatea umană.

Dr. Igor Maziewski, de la Consiliul Orașenesc Leningrad, descrie dubla presiune de dreapta și de stînga, a comunistilor, naționalistilor, extremiștilor, asupra categoriei oamenilor cinstiți — riscul individului, limita riscantă a supraviețuirii la care este împins acesta între forțele respective, nevoia de apărare, vitală, spirituală sub agresiunea kitschului etc. Condiții în care sprijinul culturii de calitate se dovedește de cea mai mare importanță și urgență chiar.

Parlamentarul eston Ivar Raig vorbește despre dezvoltarea strategică a culturii ca mijloc de conservare națională pentru poporul eston și se întreabă cum vor putea evita capcanele ce asaltează cultura — amenințări de tip economic și nu numai.

O prezentă vie, dătătoare de optimism în contextul întîlnirii de la Viena a fost Central and East European Project prezentat de Sally Laird, directoare a acestui proiect care cultivă „cea mai concentrată formă de schimb al substanței intelectuale” — prin cărți și tipărituri. De cîțiva ani încoace, acest Project, cu sediul la Oxford, se ocupă de traducerea unei literaturi cît mai semnificative din țările de Est ale Europei și își aduce contribuția la răspîndirea culturii apusene de calitate în aceste țări.

În același sens, de transfer al culturii scrise, de know-how editorial etc. între cele două lumi separate pînă mai ieri activează și prestigiosul Tîrg de Carte de la Frankfurt reprezentat cu această ocazie de însuși directorul său, Peter Weidhaas.

Am asistat la această întîlnire, ce s-a dorit întemeietoare și continuatoare de deschideri între țările Europei și ale Europei către Lume, cu sentimentul că nu trebuie să ne considerăm singuri printre enormele dificultăți ale culturii în țara noastră. Ca să putem răspunde acestor deschideri ce ni se oferă — deschideri atît de vitale necesare nouă — depinde foarte mult de noi înșine să creăm căile spre a participa, solidar și co-responsabil, la salvarea și continuarea culturii de calitate aici la noi, în Europa.